1974
Şubat
Sayı 14
7,5 TL.

yeni adımlar

aylık sanat ve siyaset dergisi

hapishanede bir "düşünce ve basın suçlusu":

süleyman ege

cezası:
30 yıl ağır hapis ve 16 yıl sürgün

Ekonomi politik ilginç bir bilimdir. Bu konudaki güçlükler ve anlaşmazlıklar daha ilk adımda, şu çok basit soru sorulduğunda başlar : bu bilimin konusu tam olarak nedir? Ekonomi politiğin öğrettiği şey hakkında üstünkörü bir fikri olan basit işçi kesin bir cevap veremeyişini genel kültürünün yetersizliğine yoracaktır, Ama bu işçinin durumu, ciltler dolusu eser yazan ve üniversitelerde öğrenci gençliğe ekonomi politik dersleri veren çoğu bilginlerin ve aydınların durumundan pek farklı değildir. Ne kadar inanılmaz görünürse görünsün, şurası bir gerçektir : ekonomi politik uzmanlarının bir çoğu kendi bilimlerinin asıl konusu hakkında sadece çok belirsiz bir fikre sahiptirler.

rosa luxembourg

nikitin

ekonomi politiğin temel ilkeleri

2.baskı

15 lira

Garant İş Hanı 36/12 Cağaloğlu — İstanbul

yeni adımlar
aylık sanat ve siyaset dergisi

ŞUBAT 1974
SAYI : 14

Yönetim ve yazışma : Garant İşhanı, 36/12, Cağaloğlu - İstanbul / Baskı-dizgi : Latin Matbaası / Kapak basımı : Evren Ofset / İzmir dağıtım : Kıvılcım dağıtım / Ankara dağıtım : Odak dağıtım / Abone : Yıllığı 75, altı aylığı 40 / Dış ülkeler : Yıllığı 125, altı aylığı 65 / Gönderilen yazılar basılsa da, basılmasa da geri verilmez. Abone ve havale : Orhan Suda, P.K. 1, Sirkeci - İstanbul.

Kurucuları
Metin İlkin - Orhan Suda
Sahibi
Orhan Suda
Sorumlusu
Tarık Arslan

ÖRNEK BİR DAVRANIŞ

Sabahattin Ali Hikâye Yarışması'nda «Kara Lastiğin Mutsuzluğu» adlı hikâyesiyle ödül kazanan Ahmet Say, ödül tutarını, **«dünyada düşünce ve basın suçundan en ağır cezaya çarptırılmış (otuz yıla mahkûm edilmiş) Süleyman Ege»**ye göndermiştir.

Durumu kendisine ilettiğimiz Süleyman Ege arkadaştan şu cevabı aldık :

«Ahmet Say'ın güzel davranışına ne denebilir... Yürekten kutladığım o gerçekten onurlu başarısında bana kadeh kaldırmasını, geri çevirmeye hakkım olmayan bir dostluk, bunun da ötesinde, biz "düşün ve basın suçlularına" onur verici bir davranış olarak kabul ediyorum.»

Ahmet Say'ın bu vefalı davranışını DÜŞÜNCE VE BASIN SUÇLULARINA her bakımdan destek olmak yolunda olumlu ve örnek bir davranış olarak kabul ediyoruz.

YENİ ADIMLAR

Orhan Suda

GENEL AF

Sosyo-ekonomik sorunları **balyoz**'la halletmeye kalkışmanın geri teptiği gözle görülür bir hale geldi. Yönetici çevreler, düşünceyi, özellikle, sosyalist düşünceyi ezmeye çalıştıkça, ayakları kendi iç çelişkilerine dolandı. Aslında, **balyoz harekâtı**'na daha öncesinden varolan temel çelişkilerden sıyrılabilmek için girişilmişti. Ama umulanlar boşa çıktı. Hapisaneleri binlerce siyasî suçluyla doldurmak, düşünce hürriyetini baskı altına almak ve ülkemizi emperyaizmin koltuğuna sığınmış faşist bir yönetime kurban etmek çabaları, hiç değilse, «şimdilik» kesin bir sonuca ulaşamadı.

«**Şimdilik**» diyoruz, çünkü faşizmin temel niteliğini hiçbir zaman gözden uzak tutmamak gerekir : **faşizm, yapmak istediği şeyi mutlaka yapmaya çalışır ve geçici başarısızlıkları ne olursa olsun, daima hedefe doğru ilerler.**

Bu noktayı önemle belirttikten sonra, siyasî planda, son günlerin en önemli bir meselesi haline gelen «genel af» konusuna değinmek istiyoruz. Ve bugünkü şartlarda, genel af denince, her şeyden önce, bütün mahkûmların, özellikle, siyasî mahkûmların affedilmesini anlıyoruz.

Hemen ve öncelikle belirtelim : siyasî suçluların, düşünce suçlularının affı bir «atıfet», bir «merhamet» meselesi de-

ğildir. Konuya bu açıdan yaklaşmak, soyut insanlık açısından bakmak, en azından, yanlış ve sağlıksız bir görüştür.

BİZ SİYASÎ SUÇLULARIN, DÜŞÜNCE SUÇLULARININ HEPSİNİN, HİÇBİR AYRIM GÖZETİLMEKSİZİN, AFFEDİLMESİNİ İSTİYORUZ. Haksız bir yönetimi, hapisaneleri dolduran gencecik kardeşlerimizin sırtından devam ettirmek niyetine son verilmesini istiyoruz. Ama biliyoruz ki, uygulama, yani af konusundaki uygulama hiç de böyle olmayacaktır. İndirimli, adetâ «kademeli» bir af sistemi uygulanacaktır.

Ve en taze umutlar gene içerde kalacak, vatandaşların diledikleri gibi düşünmelerini, istedikleri kitapları, dergileri okumalarını, yayınlamalarını önleyici yasaklar, «namlı» bilirkişiler, anti-demokratik uygulamalar gene varolacaktır.

Ama bütün bunlara rağmen, gerçek sosyalistler başta olmak üzere, bütün ilerici ve demokrat aydınlar, iyi niyetli ve dürüst vatandaşlar hür ve demokratik bir ortamın yaratılması için vargüçleriyle çalışmalıdırlar.

Burada bir noktayı belirtmek istiyoruz : uzun zamandan beri bir «basın affı» öneriliyor ve herkes hatta en yetkili kişiler bile «basın» kavramının yasal ve uygulamaya ilişkin yönünü ihmal ediyorlar ve «basın» denince sadece «gazeteci»yi ya da «gazeteleri» anlıoyrlar. Bu, çok yanlış bir görüşün sonucudur. Kitap yazdıkları, çeviri yaptıkları, telif ve tercüme eserler yayınladıkları için hüküm giyenlerin hepsi **düşünce ve basın suçlusudurlar.** Bunları kapsamayan bir basın affı, olsa olsa, «gazeteci affı» olabilir.

Basın Kanunu'nun birinci maddesi şöyle der : «basılı eserlerle, bunların neşri bu konuda yazılı hükümlere tâbidir». Ceza Kanunu ise, bir yazının gazetede çıkması ile kitapta yer alması arasında bir ayrıcalık (fark) tanımaz. Yani kanunlarımızda, «basın» kelimesi **basma ve yayma anlamındadır,** gazete basma ve yayma anlamında değil.

Böyle olduğu içindir ki, «dünyada düşünce ve basın suçunda nen ağır cezaya çarptırılmış (30 yıla mahkûm edilmiş) Süleyman Ege ve bir o kadar ceza giymiş Muzaffer Erdost ve diğerleri düşünce ve basın suçlusudurlar.

Tekrar edelim : Kültür alanında, Süleyman Ege ile Muzaffer Erdost'un başı çektiği uzun bir hapislik zincirinin çözülmesini, çıkarılmak istenen affın kapsamının alabildiğine geniş tutulmasını temel ve vazgeçilmez bir hak olarak istiyoruz.

HAPİSHANEDE BİR «DÜŞÜNCE VE BASIN SUÇLUSU : SÜLEYMAN EGE
CEZASI :
30 YIL AĞIR HAPİS VE 16 YIL SÜRGÜN

12 Mart rejiminin ağır cezalara çarptırarak hapishanelere doldurduğu «düşünce ve basın suçluları» arasında yazar ve yayınevi yöneticisi Süleyman Ege'nin durumu en dikkate değer olanıdır.

Bilim ve Sosyalizm Yayınları yöneticisi Süleyman Ege bilindiği gibi dünya sosyalist literatürünün bazı klasiklerini dilimize çevirip yayınladığı için komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle 30 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Olay, «Dünya Yazarlar Birliği»nden Avrupa Konseyi'ne ve Papa VI. Paul'e dek dünya kamuoyunun ilgisini üzerine çekmiş, Türkiye'de ve Türkiye dışında geniş yankılara yolaçmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne aykırı uygulamalara karşı uluslararası faaliyet gös-

Dördü birarada. Soldan : «Düşünce ve basın suçu»ndan 24 yıla mahkûm Vahap Erdoğdu, 30 yıla mahkûm Süleyman Ege, 7,5 yıla mahkûm Abdullah Nefes ve Mete Dural, Ankara hapishanesinde birlikte bulundukları sırada.

teren «Amnesty International» adlı Birleşmiş Milletler örgütünün kurtarılmaları için özel kampanya yürüttüğü dünyanın değişik ülkelerinden 12 aydın arasında Türkiye'den Süleyman Ege de vardır. Amnesty International, Ege'yi «**düşünce ve basın suçu nedeniyle dünyada en ağır cezaya çarptırılmış mahkûm**» olarak ilân etmiştir.

Süleyman Ege, Marx ve Engels'in «**Komünizm Manifesto**»sunu, Lenin'in «**Devlet ve İhtilâl**»ini, Çin liderliğinin «**Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz**» başlığı altında öteki bazı ülkelerin komünist partilerini eleştiren yazılarını ve Stalin'in başkanlığında bir kurulca hazırlanan «**Bolşevik Partisi Tarihi**»ni dilimize çevirerek yayınladığı için komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla yargılanmış, sonuçta bu kitapların herbirinden 7.5 yıl olmak üzere toplam 30 yıl ağır hapis, ayrıca 16 yıl da sürgün cezasına mahkûm edilmiştir.

Ege'nin ağır şekilde cezalandırılmasına konu olan «Komünist Manifesto», «Devlet ve İhtilâl» ve öteki tarihsel belgeler, bilindiği gibi bütün uygar ve demokratik ülkelerde serbestçe basılıp okunan kitaplardır. Ayrıca bu kitaplar, bilimsel ve tarihsel değerleri bakımından, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de üniversitelerin sosyal bilim dallarında okutulan derslerin inceleme konuları arasındadır. Nitekim Ege ve vekili avukat Halit Çelenk, savunmalarında bu eserleri Türk üniversitelerinde sosyal bilimler okutan bilim adamlarının, bilimin bir gereği olarak, ders kitaplarında okuttuklarını ve inceleme için öğrencilerine kaynak gösterdiklerini birçok örnekle ortaya koymuşlardır.

Ege'yi yargılayan ağırceza mahkemelerince görevlendirilen bilirkişi kurulları (kitapların konusuyla ilgili bilim dallarında ders veren kürsü profesörleriyle anayasa ve ceza hukuku profesörleri) oybirliğiyle verdikleri raporlarda, bu kitapların bilimsel ve tarihsel değerleri üzerinde durarak, Türkçeye çevirilerinin suç olamayacağını, tersine bunun bilimin ve bilginin evrenselliği açısından bir kültür hizmeti olduğunu belirtmişlerdir.

Kaldı ki, «Komünist Manifesto» ve «Devlet ve İhtilâl» Türkiye'de 40 yıl önce özgürce yayınlanmıştır; o basımların belli sayıda nüshalarının devletin beş büyük kitaplığında herkesin incelemesine açık tutulmak üzere bulundurulmaları da bir yasa hükmüdür (2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü Kuruluş Yasası).

Ege ve vekili avukat Halit Çelenk, savunmalarında bütün bu gerçekleri geniş belgelerle ortaya koymuşlar ve Ege, «Komünist

Manifesto» ve «Devlet ve İhtilâl» davalarının ilk aşamasında mahkemelerin oybirliği kararlarıyla beraet etmişti.

«Komünist Manifesto» davasının beraet kararında mahkeme kurulu şöyle diyordu :

«Türk yurdunda öğrenme, açıklama yapma ve araştırma bazı kişilerin imtiyazında olmaktan artık çıkmıştır. Komünizmin ne olduğunu ya da ne olmadığını öğrenebilmek için kaynak kitaplar yerine bunlardan yapılmış aktarmalarla yetinmeyi istemeye kimsenin hakkı yoktur. Anayasa'nın hükümleri, Anayasa Mahkemesi'nin kararı, Türk vatandaşının öğrenmek isteyen insan olma haysiyeti içinde her şeyi rahatça öz kaynağından öğrenme ve öğretme hakkı artık Türkiye'de çok küçük bir azınlığın imtiyazına verilemez.»

Ve, «Devlet ve İhtilâl» davasında beraet kararı veren mahkeme kurulu da şöyle diyordu :

«Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni Anayasa'sıyla içine girdiği düzende, bugün bir bilim olarak tüm dünyada kuşkusuz şekilde kabul edilen Marksizmin, bunun hakkındaki bilgi ve karşı düşüncelerin Türkiye'de bir avuç kişinin tekelinde tutulmasına kanun karşısında imkân yoktur. Bilim, düşünce ve fikir herkese, öğrenmek isteyen her kişiye açıktır. İyi ve güzele değer biçmek için kötü ve çirkini görmek ve bilmek nasıl gerekse, dünyada belli bölgeleri, devletleri ve insanları dünden bugüne ve bugünden yarına çekip götüren ve götürmekte olan tarihî bir akımın ne olduğunu ya da ne olmadığını bilmek isteyen kişilerin en tabiî hakları olan öğrenme haklarına yasaların Türkiye'de karşı çıktığı söylenemez.»

Yargıtay Başsavcılığı da «Komünist Manifesto» ve «Devlet ve İhtilâl» davalarını böyle değerlendirmiş, yüksek mahkemeden Ege'nin beraetine ilişkin kararların onanmasını oybirliğiyle istemişti.

Ne ki davaların bu aşamasında 12 Mart rejimi gelip çatmıştır. Böyle bir ortamda, Yargıtay'da Ege'nin «Komünist Manifesto» davasındaki beraeti 1'e karşı 4, «Devlet ve İhtilâl» davasındaki beraeti de 2'ye karşı 3 oyla bozulmuştur.

Süleyman Ege «Komünist Manifesto» davasının yeniden başlayan yargılamasında, savunmasını mahkeme kurulu üzerinde baskı olduğuna değinen şu sözlerle bitirmiştir :

«Uygar dünya önünde Türkiye'nin onurunu, Türkiye'de bilime saygıyı ve yargı organlarının bağımsızlığını yücelten beraet kararınız karşısında siyasî baskı çevrelerinin kurulunuz üzerinde yürütegeldikleri yoğun baskıyı biliyorum. Dava sonuçlandığı zaman elbette belgeler ortaya konacak ve bunu bütün dünya kamuoyu da bilecektir. Kitap ve fikir düşmanlığının kolgezdiği bir ortamda, baskılara onurla karşı durarak verdiğiniz beraet kararında direnmenizi ve gelecek kuşaklar önüne bu tarihî kararınızla çıkmanızı isterim.»

Gerçekten, davalar süresince mahkemeler üzerinde büyük bir baskı yaratılmıştır. Yargılama devam ederken, yargılamaya konu olan kitaplar resmî ağızlar tarafından açıkça suçlanmıştır. Parlamento kürsülerinde «Komünist Manifesto» davasında verilen beraet kararı, dosyanın henüz Yargıtay'da olduğu bir sırada, açıkça kınanmıştır.

Sıkıyönetim askerî savcılarının resmî radyo ve basında yayınlanan öteki davalarla ilgili iddianamelerinde «Komünist Manifesto» bir suç belgesi olarak ilân edilmiştir.

«Komünist Manifesto» davasında mahkemenin kitabı incelemekle görevlendirdiği bilim adamları, verdikleri bilirkişi raporlarında eserin bilimsel ve tarihsel değerini belirterek bunun bir suç olamayacağını bildirdikleri için, sıkıyönetim askerî savcılarının resmî radyo ve basında yayınlanan ağır saldırılarına uğramışlardır.

12 Mart'ın birinci yıldönümünde, devletin resmî radyosunun bu yıldönümü için düzenlenen özel bir programında, «Komünist Manifesto» davasına bakan mahkeme kurulu, bu davada daha önce beraet kararı verdiği için «gaflet» içinde hareket etmiş olmakla suçlanmıştır.

Bunlar hep yargılama devam ederken olmuştur. Davaları baskı altına alan bu ve benzeri tehditler, suçlamalar, yargılamalar sırasında kamuoyunun gözü önünde sürüp gitmiştir.

Sonuçta Süleyman Ege, sosyalist literatürün adı geçen klasiklerini dilimize çevirip yayınladığı için, komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle 30 yıl ağır hapis ve 16 yıl sürgün cezasına mahkûm edilmşitir.

Günlerini 3 yıldır hapishanede geçiren Ege halen Adana cezaevinde yatıyor.

Ege'nin bütün uygar ve demokratik ülkelerde serbestçe yayınlanan ve okunan sosyalist literatürün bilinen tarihsel belgelerini Türkçeye kazandırmış olmaktan böylesine ağır bir cezaya çarptırılmasının geçen yaz Avrupa Konseyi'nin Türkiye'yle ilgili görüşmelerinde Türk delegasyonunu hayli terlettiği bilinmektedir. Kuşkusuz Süleyman Ege, Muzaffer Erdost, Vahap Erdoğdu, Nihal Atsız, Abdullah Nefes, İsmail Beşikçi ve daha pek çok «düşünce ve basın suçlusu» hapishanelerde tutuldukları sürece Türkiye'de demokrasinin ve özgürlüğün varlığından söz edilemez.

Ahmet Muhittin

OLAYLAR VE YORUMLAR...

Geride bıraktığımız 1973 yılı bütün dünyanın işçi sınıflarının ve halklarının, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadelelerinin yoğunlaşıp keskinleştiğine ve öte yandan can çekişen kapitalizmin, emperyalizmin yeni oyunlarına, baskı ve zulmüne tanık oldu.

Şili'de Halk Birliği iktidarının Amerikan emperyalizminin desteklediği faşist generaller tarafından devrilmesi ile Allende'nin katledilmesi, Amerikan emperyalizminin dünya üzerindeki emellerini bir kere daha açığa vurdu. Son Orta Doğu savaşı ise genel olarak Arap halklarının ve özel olarak Filistin halkının Amerikan emperyalizmini ve onun bölgedeki maşası siyonizme karşı verdikleri mücadelenin yeni dönüm noktalarına geldiğini gösterdi.

Yine bu saavş, kapitalizmin beşiği Batı Avrupa ülkelerindeki ekonomik ve sosyal çalkantıları doruğa ulaştırırken, Avrupa proletaryasının sosyalist mücadelesi yeni aşamalara erişti.

Avrupa

Geçen yılın başında Henry Kissinger, 1973 yılının bir «Avrupa yılı» olacağını söylemişti. Bundan kastedilen, hem diplomatik ve hem de ekonomik alanlarda Batı Avrupalı müttefiklerinden gittikçe büyüyen bir muhalefet gören Amerikan emperyalizminin NATO ittifakını «yeniden şekillendireceği» ve dayanıklı bir denge oluşturmaya çalışacağı idi. Ancak Washington için «Avrupa yılı» Nixon çetesinin yenilgilerinden biri oldu. 1973 yılının sonuna doğru NATO ittifakı, Orta Doğu savaşının da etkisiyle, her zamankinden daha sallantılı bir biçime girdi.

Nixon - Kissinger planını oldukça soğuk karşılayan Avrupa kapitalist sınıflarının 1973 için kendi planları vardı. Ortak Pazar,

Batı Avrupa'nın birleştirilmesine doğru önemli adımlar atacaktı; Avrupa güçlerinin ortak bir dış politika ve ekonomik politika oluşturmaları yolunda ciddi gelişmeler vardı. Ancak Batı Avrupa'nın yönetici sınıflarının bu planı, Nixon çetesininkinden daha başarılı olamadı. Kapitalist planın temel gereği, derinleşen ekonomik krizi işçilere ödetmek ve bunun için de işçi sınıfı hareketini ezmek idi. Ancak gittikçe radikalleşen işçi sınıfı buna müsaade etmedi.

Gerçekten de Avrupa proletaryasının 1973 yılı boyunca sergilediği hareketlilik, Batı Avrupa burjuvazisinin proletarya içinde oluşturduğu işçi aristokrasisinin, proletaryanın bağımsız hareketi önüne koyduğu engellerin artık kırılmaya ve aşılmaya başladığını göstermişti.

Fransa'da, işçilerin mücadelesi Mart ayındaki seçim kampanyasından sonra da devam etti. Fransız toplumunun gittikçe askerileştirilmesini protesto eden öğrenciler, 1968 yılının mayıs ayından bu yana ilk defa yeniden caddeleri doldurmaya başladılar. 6 aralık tarihinde, Pompidou'nun ekonomik politikasını protesto eden Fransız işçi sınıfı genel greve gitti ve 400,000 işçi Paris sokaklarında yürüdü.

Uzun bir dönemden beri Fransız, İngiliz ve İtalyan işçi sınıfının gerilerinde kalan Batı Almanya işçi sınıfı, yeniden canlanmaya başladığını açık bir şekilde gösterdi. İtalya'da ise yönetici sınıf, ne iktidar buhranını çözümleyebildi, ne de emekçilerin (özellikle Kuzey bölgelerindeki) mücadelelerini yok edebildi.

«Sakin» ülkeler olarak tanımlanan Danimarka ve Finlandiya'da bile, 1973 yılı, şimdiye dek görülmemiş ölçüde ve militanlık düzeyinde grevlere şahit oldu.

Fakat Batı Avrupa işçi sınıfının ileri doğru attığı adımlar yanlızca nicel anlamda değildir. Sanayinin işçilerce kontrolü ve ücret göstergelerinin eşitlenmesi taleplerini gündeme getiren yeni mücadele biçimleri ortaya çıktı. Bunun en belirgin örneği Lip olayıdır. Lip işçileri, işçilerin fabrikayı idare edebildiklerini ve üretimi devam ettirebileceklerini ispat ederken, ulusal ve uluslararası çapta kitlesel destek gördüğünde işçilerin burjuva kanunun ve kapitalist mülkiyetin temellerini tehdit edebildiklerini gösterdiler.

Kitlelerin, sosyalist mücadeleleri önüne, burjuva devleti ve reformist unsurların koyduğu engelleri yıkmaya başlaması, yalnızca Batı Avrupa'nın ileri bölgelerinde görülmedi. İspanya'da Franko diktatörlüğü, gittikçe mobilize olan işçiler ve öğrencilere karşı savaş ilân etmek zorunda kaldı. İspanya kitlelerinin mücadelelerinin en güzel örneği Haziran ayında Parmplana'daki genel

grevdi. Bu genel grev sırasında işçiler fabrikaları işgal ettiler ve işçilerin mücadelelerini yönetecek yeni demokratik örgütler ortaya çıktı. Franko rejiminin sosyal temelleri derinedn sarsılırken Franko, kitleleri kontrol edebilmek amacıyla orduya ve polise daha fazla sarılmaya başladı. Yıl sona ererken hükümet yeni bir baskı dalgası başlattı ve 100 kadar muhalefet liderini tutukladı. Ancak Franko'nun, kitleleri gütmek için kullandığı baskı yöntemlerinin kesinlikle etkili olduğu günler geçmişte kaldı.

Son birkaç yıldan beri kitle hareketliliğinin militan açısından en ileri olduğu İrlanda'da ise 1973 yılında anti-emperyalist mücadele bir gerileme gösterdi. Zekice taktiklerinden ötürü Resmi Cumhuriyetçiler ülkede belirli bir legaliyet kazanmakla birlikte, devrimci metodlardan yoksun olduklarından, bu durumun yarattığı fırsatlardan gerektiğince faydalanamadılar. Şubat genel seçimleri, ülkedeki anti-emperyalist mücadelenin gerilediğini gösterdi. Kuzey'de İngiliz emperyalizmine karşı mücadeleyi destekleyen sloganlar atılamadı. İktidarı almak için iki burjuva partisi birbirleriyle yarıştılar. Bu durumda, Resmî Cumhuriyetçiler, Kuzey'deki anti-emperyalist mücadeleyi Günez'in işçi ve emekçi kitlelerin karşılaştığı sorunlarla bütünleştiremediler. Bütün temel güçsüzlüklerine rağmen Resmi Cumhuriyetçiler yine de seçimlerde tek sosyalist alternatifi teşkil ettiler, ve diğer anti-emperyalist adayları destekleyen Devrimci Marksist gruptan destek gördüler.

İngiltere

Keath ve maden işçileri - İngiltere'de keskinleşen sınıf mücadelesi

1970 Haziranında işbaşına geldiğinden beri İngiliz işçi sınıfının ekonomik mücadelesini kırmaya çalışan tutucu Heath hükümeti, geçen ay içinde maden işçilerinin fazla mesai yapmamalarını fırsat bilerek enerji krizinin belirginleştirdiği kapitalist iktisadi bunalımı çalışan sınıfların sırtına yükleme çabasına girişti. Maden işçilerinin ücretlerine zam yapılmadıkça fazla mesai yapmayı reddetmesi yüzünden ülkenin enerji ikmalinin tehlikeye girdiğini ileri süren Heath hükümeti enerji tasarrufu amacıyla sanayi işletmelerinin haftada ancak üç gün çalışabileceklerini ilân etti. Yasağa rağmen üretimi sürdüren işyeri sahipleri para ve hapis cezalarıyla karşılaşacaklardı.

İkinci Dünya Savaşı günlerinden bu yana bir kapitalist sanayi ülkesinin ilk kez üretim sürecinde bu denli büyük bir daralmayı yaşaması, dünya ve özellikle Batı kamuoyunda büyük yankılar uyandırdı. Olayları tarihsel gelişimi gözlerden gizleyerek ege-

men sınıfların açısından veren çeşitli büyük Batı gazeteleri İngiltere'deki son gelişmeleri olanca renkliliğiyle, hatta biraz da dramatikleştirerek yansıtmayı ihmal etmediler. Yapılan yorumlarda İngiliz işçi sınıfının örgütlü gücünü bir ölçüde temsil eden sendikalara uyarıda bulunuluyor, böylesine buhranlı bir dönemde fedakârlığa razı olup hükümetin yaptığı sınırlı zam önerisine yanaşmaları isteniyordu. İşçi sınıfını temsil ettiği iddiasında olmasına rağmen işbaşında bulunduğu sürelerde ekonomiye devlet eliyle daha yoğun bir müdahalede bulunarak kapitalist sınıf yararına ekonomik büyümeyi hızlandırmaktan ötede bir çaba göstermeyen İşçi Partisi de muhalefetini hafifletip ülkenin içinde yaşadığı bunalımı atlatmak için tutucu Heath hükümetiyle işbirliği yapmalı ve işçi sınıfının politik eylemini yavaşlatmalıydı.

Ancak ekonomik buhranın ve yoğunlaşan kapitalist sömürünün yükünü olanca ağırlığıyla sırtında duyan İngiliz işçilerine, özellikle militanca mücadeleleriyle bilinen kömür madenleri işçilerine bu tür uyuşturucuların kâr etmeyeceğini burjuva gazetecileri de bilmekteler. Çünkü yaptıkları yorumlarda İşçi Partisinin zaten Heath hükümetini pek hırpalamadığını belirtirken, bu partinin belkemiğini meydana getiren sendikaların da aslında pek güçlü olmadıklarını ve işyerlerinde militan işçi liderlerine söz geçiremediklerini ileri sürüyorlar. Kamuoyuna çalışma barışını sürekli olarak bozan unsurlar tanıtılan fabrika düzeyindeki işçi temsilcileri, öte yandan kısa vadeli çıkarları yüzünden üretim tekniklerinin yenileştirilmesini engelleyen kişiler olarak suçlanmaktalar.

Kapitalist sınıfla yakınlaşan ve sürekli olarak mücadele amaçlarından tavizler veren İşçi Partisi ve sendikaları liderleri yanında tabanda işçi sınıfının geleneksel mücadelesinin içinden yetişen ve kitlelerle organik bağlarını koruyan bu militan işçi liderlerinin işçi sınıfının iktisadi mücadelesinin keskinleştiği şu günlerde böylesine geçersiz nedenlerle suçlanmaları olağan sayılmalı. Tarihte sanayi devrimiyle birlikte işçi sınıfı mücadelesinin de başladığı ilk yer diye bilinen İngiltere'de İngiliz işçi sınıfı tarihî deneylerle zenginleşen mücadelesini bugüne dek kesintisiz sürdürmüştür. En sakin görünen dönemlerin ardından en yoğun militanca mücadelelerin yapıldığı, genel grevlerin patlak verdiği günler gelmiştir.

Kapitalist dünya içindeki çelişkiler ve eşitsiz gelişme sonucu öbür Batı sanayi ülkelerine göre ekonomisinde gerileme gösteren İngiltere'yi sömürüyü yoğunlaştırarak yeniden Batı ekonomisindeki itibarlı yerine getirmeye çalışan Heath hükümeti bu görevinde başarısızlığa uğramıştır. Ortak Pazarla bütünleşen İngiliz kapitalistleri son yıllar içinde İngiltere'den çok Batı Avrupa ülkelerine yatı-

rım yapmışlardır. Toprak spekülasyonu amacıyla İngiliz kapitalistlerinin dış ülkelere aktardıkları paraların altı milyar sterlini aştığı uzmanlarca tahmin edilmektedir.

Yürürlükteki iktisadi politikayla ücretlerin yükselişinin durdurulması çabalarına, bu politikaya sendikaların ortak edilmesi girişimlerine ve grevleri ve fabrika düzeyinde militan işçi örgütlenmelerini önlemek amacıyla çıkarılan Sanayi İlişkileri Yasasına rağmen İngiliz işçi sınıfının mücadelesi yavaşlamamış, aksine gittikçe keskinleşerek, 1972 yılı baharı ve yazında gözlemlendiği gibi, Heath hükümetini yenilgilerle karşı karşıya bırakmıştır. Bugün direnişte bulunan maden işçileri 1972 yılı başlarında iki aylık bir grevden sonra Heath hükümetine ekonomik isteklerini kabul ettirmeyi başarmışlardır. Aynı Heath hükümetinin bugünkü işçi sınıfı aleyhindeki siyasetine de başarıyla direnmeleri beklenir.

Kapitalist Avrupa'da genel olarak derinleşen buhran, kendini, belki de en dramatik bir biçimde, **Atina**'daki 14-17 Kasım işçi-öğrenci ayaklanmasında gösterdi. 1973 yılının başlarında Yunan halkı, ordunun idareye el koyduğu 1967 yenilgisinden sonra toparlanmaya başladığını gösterdi. Öğrenciler Papadopulos rejimine karşı gösteriler düzenlediler ve kendilerine uygulanan polis baskısına karşı direndiler.

Rejim gittikçe büyüyen hoşnutsuzluğu, «Cumhuriyet» ilân etmek gibi bir takım göstermelik «reformlar»la önlemeye çalıştı. Ancak generallerin bu manevraları kitleleri yanıltmadı. Halâ büyüyen enflasyon, ücretlerin dondurulması, demokratik hakların bulunmaması, ve öğrenim sistemindeki baskılar, Cunta'ya karşı halk muhalefetini keskinleştirdi.

Papadopulos'un, diktatörlüğüne bir demokratik görünüm vermek için, giriştiği uygulamaların bir parçası olarak, sıkı yönetim kaldırıldığında, öğrenci - gençlik, politik eylemlerini yoğunlaştırmak amacı ile yeni durumdan faydalanmak istedi. Rejimin, işçilerin grevlerinin ve bir seri gösterilerin önüne geçememesi, işçilerin ve öğrencilerin kendilerine olan inançlarını yeni bir düzeye eriştirdi.

Papadopulos çetesini devirerek idareye el koyan yeni cunta da, durumu «normal»e çeviremedi ve hattâ etkili bir politika ve ekonomik politika oluşturamadı. 1973 yılı sona ererken, yeni cuntanın, yeni devrimci patlamalara meydan vermeden bu çıkmazdan kurtulabileceğine inananlar - burjuvazinin içinde bile - çok azdı.

ORTA DOĞU

Lâtin Amerika

1973 yılında Lâtin Amerika'daki buhran Arjantin, Şili ve Uruguay'da odaklaştı.

Şili'de sağ, 1972 Ekiminde başlattığı saldırılarını yoğunlaştırdı ve 1973 Eylülünde Amerikan emperyalizminin yardımıyla Halk Birliği iktidarını bir askerî darbe ile devirerek Allende'yi katletti. Halkın yarısından fazlası tarafından desteklenen işçi sınıfı partilerini, vahşi bir terör uygulamasıyla yeraltına çekilmeye zorladı.

Aynı dönem içinde, sağcı saldırılarla mücadele eden Şili işçileri, toplumun kendi dolaysız kontrollerini, burjuva devleti cihazı yerine işçi ve emekçi güçlerin örgütlerini oluşturma eylemlerini gerçekleştirmeye başlamışlardı.

1972 Ekimi ile 1973 Eylülü arasında, Şili toplumu iki temel sınıf etrafında kutuplaşmıştı : Ekonomiyi kendi çıkarları yönünde yeniden örgütlemeyi, yani sosyalist devrimi gerçekleştirmeyi anlayan işçiler ve emek hareketini önlemeye ve onu kendine bağımlı kılmaya çalışan burjuvazi.

Ancak, Şili toplumunun bu denli kutuplaşması, hareketlenmesi ve işçi sınıfı öncülüğündeki emekçi kitlelerin toplumun çoğunluğunu kendi sloganları etrafında toplayabilmesine ve seferber etmeye muktedir olmasına rağmen, burjuva devlet mekanizmasının parçalanarak yerine emekçi yığınların öz örgütlenmelerinin konamaması ve faşist cuntanın önüne geçilememesi, dünya devrimleri arasında, devrim, kitleler, parti ve önderlik konularında tartışmalar yarattı.

Şili'deki Halk Birliği deneyimi, en azından bir temel gerçeği ortaya koyması açısından önemlidir. Bu, faşizmin provokasyonlara ihtiyaç duymadığı, ve faşist bir cuntanın gerçekleştirilmesini ancak işçi sınıfı ve yoksul kitlelerin bağımsız örgütlenmesinin önleyebileceğidir. Bu açıdan, geleneği ne olursa olsun, burjuva ordusuna, devrimci iktidarı koruması açısından güvenilemeyeceği bir kere daha açığa çıktı. Bundan ötürü, Halk Birliği'nin yenilgisi, sosyalizme giden yolda kaçınılmaz bir ara aşama olarak alınmamalı ve fakat, bunun temelinde yatan politik nedenler derinlemesine incelenmelidir. Bu arada şu da hiçbir zaman unutulmamalı-

dır ki, Amerikan emperyalizmi, dünyanın neresinde olursa olsun, hiçbir anti-emperyalist ve devrimci bir hükümeti yaşatmak istemeyecektir. Birtakım ülke içi sınıfsal ve dünya çapında ulusal dengelere dayanmak, o ülkenin devrimini, emperyalizmin parçalaması olanağını arttırmaktadır. Devrimci iktidarların dayanabilecekleri unsurlar yalnızca, ülkenin işçi ve emekçi yığınları ile dünya devrimci hareketidir.

Şili'de Halk Birliğini devirerek faşist cuntayı iktidara getiren Amerikan emperyalizmi, darbeden sonra ülkeye milyonlarca dolar akıtmasına rağmen, cunta, iktidarı devraldıktan dört ay sonra bile, enflasyonun yüzde 500'ü bulduğu ülke ekonomisini yürütememekte, ülkeyi «pasifize etmekte ciddi güçlüklerle karşılaşmakta, dayanmak istediği orta sınıflar gittikçe kendisine karşı cephe almaktadır. Özellikle darbeden sonra kitlelerin yaşama düzeylerinde görülen ani ve büyük düşüş, cuntayı, onun Washington'daki desteklerini ve mali çevreleri ciddi bir biçimde endişelendirmeye başladı.

Öte yandan, burjuva basınına dahi yansıyan haberlere göre, görüş ayrılıklarına rağmen, Şili'deki bütün devrimci güçler, faşizme ve emperyalizme karşı, ortak bir cephe içinde birleşmeye başlamışlardır. Şili'deki işçi ve emekçi yığınlarla devrimcilerin önlerinde beliren hedef, ülkede faşizmin yıkılarak demokrasinin yeniden kurulması ve bunun gerçek sahiplerine mâl edilmesi olarak belirmektedir.

Şili'de, sağ, saldırılarını yoğunlaştırırken, Arjantin'de askerî diktatörlük, büyüyen kitle hareketliliği karşısında gerilemeye devam ediyordu. Mayıs 1969'daki yüksek ücretlerin protesto edilmesi, Haziran 1969 ve Mayıs 1971'de Cordoba'daki ayaklanmalar ile başlayan kitlesel radikalleşmeler, orduyu ve Arjantin burjuvazisini, rejime halk desteği bulma yolunda yeni politik formüller bulmaya zorladı.

Generaller ve burjuvazi, Juan Peron'un ülkeye geri gelmesi ve Bonapartçı biçimdeki parlamenter idareye dönülmesiyle gerçekleşecek sınıflar arası bir uzlaşma şeması oluşturdular. Oyun, ilk önceleri ordunun da hükümette yer almasını içermekte idi, fakat, peronist aday Campora'nın başkan seçildiği Mart 11 seçimlerinde ordunun desteklediği adayların çok az sayıda oy olmaları ve Mayıs ayındaki dev halk ayaklanması, generalleri hükümette dolaysız yer almaktan vaz geçmeye zorladı.

Halkın baskısı gittikçe büyümekte idi. Seçimlerden önce birkaç yüksek rütbeli generalin gerillalar tarafından öldürülmesi,

sağcı subayların, yeniden baskıcı bir döneme girilebileceği yolunda tehditler savurmasına yol açmasına rağmen, seçimlerden sonraki gösteriler, şimdiye kadar görülmemiş çapta idi, ve yıllardan beri Arjantin zindanlarında yatırılan gerillaları da içine alan, geniş bir affın çıkarılmasını zorunlu kıldı.

Bu arada, Peronist hareket içindeki çelişkiler, yaşlı diktatörün ülkeye dönmesiyle belirgin bir hâl almaya başladı. Onu karşılamaya Ezliza hava alanına gelen sağcı Peronistler, solcu Peronistler üzerine ateş açtılar. Peron bu olayı yorumladığı konuşmada ne demek istediğini pek açık bir şekilde ifade etmemekle birlikte, katliamın sorumluluğunu solcu taraftarlarına yüklediği herkesce anlaşıldı. Bundan hemen sonra Peron, Peronist hareketi askerî diktatörlük döneminde ayakta tutan liberalleri ve solcu kişileri arka plana itmeye başladı. Bunların yerine, aynı dönemde ordu ile yakın ilişkiler kurmuş sendika bürokratlarını ve sağcı olmaları ile tanınmış kişileri getirdi. Peron'un ülkeye, Peronist direnişin fikirlerini gerçekleştirmek amacı için dönmediği ortaya çıkmıştı.

Sağa kayış, Peron'un başkanlığı ve karısının başkan yardımcılığını dolaysız olarak ele almaları için Hector Compara'yı istifa etmeye zorlayan politik operasyon ile devam etti. Baskılara son verileceğini vaad eden liberal içişleri bakanı mevkiinden alındı. Sağ kanat Peronistleri, liberal Peronist bölge yöneticilerine karşı saldırılar düzenlemeye başladılar.

Başkan seçildikten birkaç gün sonra, Peron «Marksizme karşı savaş» ilân etti, ve Peronist hareket içindeki solcu unsurlara karşı bir tasfiye hareketi başlattı. Peronist bürokrat - sendikacı Jose Rucci'nin esrarengiz ölümünü fırsat bilen sağ kanat Peronistleri, bütün solculara karşı çete savaşı vermeye başladılar.

Buna paralel olarak ülke içindeki çeşitli gerilla grupları bir seri eylemlere girişti. Ancak bunların politik amaçları hâlâ bilinmemekte.

Bütün bunların yanında, Şili'de devrilen Allende hükümetine sempati duyduğunu açıklamakla birlikte faşist terörden kaçan Şilili devrimcileri Arjantin'e almayan Peron'un oyununu anlayan kitleler, sorunlarının kendi özgüçleri, ve öz-örgütlenmeleri ile çözümlenebileceğini açık seçik görmeye başladılar. Ülkeyi baştan başa kaplayan grevler, fabrika ve toprak işgalleri; yoksul kitlelerin gittikçe artan hayat paahlılığına karşı hoşnutsuzlukları, Arjantin ordusu, burjuvazisi ve onların kuklası Peron iktidarının temellerinin derinlerden sardıldığını göstermekte.

1973, Lâtin Amerika'nın güney ülkelerinden biri olan **Uruguay** için de çetin bir yıl oldu. Uruguay'ın 1960'lardan beri ürünlerinin fiyatlarının dünya pazarlarında düşmesiyle gittikçe güçsüzleşen geleneksel parlamenter hükümet biçimi, en sonunda bir askeri cunta ile devrildi. Bu arada, yarı-kendiliğinden bir genel grev Uruguay'ın reformist işçi liderlerinin, ordu içinde «Peru tipi» bir reformist akımı beklemeleri ve ona güvenmeleri yüzünden önlendi ve ezildi, ve böylece cuntanın gelmesine yardımcı olundu.

Peru ve **Bolivya**'da ise, önceleri kurulan askeri hükümetler 1973 yılında da, yönetimde kalmaya devam ettiler. Bu rejimler, çok değişik tipteki darbeler ile kurulmuşlardı. Bolivya'daki, gerici general Miranda'nın 1970 Ekiminde başarısız bir darbe denemesinden sonra gelişen devrimci süreci ezmek amacıyla oluşturulmuştu. Öbür yandan Peru cuntası, 1960'lardaki baskılardan uzaklaşmayı temsil etmiş, ve bir seri anti-emperyalist demogojilere ve reformist deneyimlere girişmişti. Ancak iki cuntanın da sosyal temelleri 1973 yılı boyunca, aynı biçimde sallandı.

Kolombia ve **Venezuela**'da muhafazakâr burjuva parlamentosu rejimleri, 1973 yılı boyunca oldukça rahat bir dönem geçirdiler. Ancak işçi-sınıfı ve öğrenci mücadeleleri, özellikle Venezuella'da, belirli bir hız kazandı. İki ülkede de, muhafazakar parlamento yönetimi, politik baskılarla birlikte yürüdü, ve politik tutukluların savunması, sol eylemin önemli bir parçasını teşkil etti. Kolombiya hükümeti ülkedeki bütün gerillaları ezdiğini ilân etti.

Aynı zamanda, Kolombiya köylüleri geniş bir toprak işgalleri dalgası yürüttüler ve öğretmenler-grevini güçlü öğrenci mücadeleleri izledi.

Venezuella'da ise üç yıl içinde «kanun dışı» diye nitelenen grevlerin sayısı 1,000 den 38,000 e çıktı ve gençlik arasında derin bir radikalleşme meydana geldi.

Amerikan emperyalizminin temel taşı **Brezilya**'da ise, baskıcı askeri hükümet, 1973 yılı boyunca, toplum üzerindeki sıkı denetimini muhafaza etti. Ülkede belirgin bir mücadele görülmemekle birlikte, Brezilya'nın yöresel «zenginliğinin» dayandığı, sürekli baskılar, halkın genel hoşnutsuzluğunu arttırdı. Öte yandan, Japonya'nın Brezilya'da gittikçe artan yatırımlarının, Amerikan emperyalizmi için gelecekte sorunlar doğuracak bir niteliğe büründüğü görüldü.

Özetlersek, Uruguay ve Şili'de işçi hareketlerinin uğradığı derin yenilgilere rağmen, Amerikan emperyalizminin ve onun müttefiklerinin 1973 yılı boyunca Lâtin Amerika'da görülen genel

kitlesel radikalleşmelerin önünü alamadığı görüldü. Ve sürecin birçok ülkede gelişeceği ve 1974 yılında devrimci örgütler ve işçi ve köylü hareketlerinin önemli atılımlar içinde olacağı görülmektedir.

ORTA DOĞU

Asya

Vietnam halkının Amerikan emperyalizmine karşı verdiği ulusal kurtuluş savaşı, 27 Ocak'da Paris'de yapılan ateş-kes anlaşması ile yeni bir döneme girdi. Amerikan emperyalizminin, Vietnam halkını boyunduruğu altına alamaması ve Kuzey'deki sosyalist devrimi ezememesi, kendisi için bir yenilgi olmakla birlikte, bunu, dünya kamu oyunda, Vietnam'da «yeni bir barış dönemi» olarak tanıtmaya çalıştı. Bu haber bütün kapitalist ülke radyolarında bu haliyle verilirken, sinemalarda bu «tarihî» olay için bir dakikalık saygı duruşları yapıldı. Hatta birkaç ay sonra, Kissinger, görüşmelerdeki rolünden ötürü Nobel «Barış» Ödülünü kazandı. Fakat bütün bunlara rağmen, bir zaman sonra Amerikan silahlarıyla mücehhez Saygon birlikleri saldırılarına yeniden başladı.

Aslında Washington'un amacı, savaş alanlarında kazanamadıklarını, gizli diplomaside elde etmekti

Ocak yenilgisinden sonra Amerikan emperyalizmi Vietnam'da iki hedefli bir strateji yürütmeye başladı.

En başında, ancak Pentagon'un ağır hava ve kara desteğiyle ayakta durabilen kukla Saygon hükümetini sağlamlaştırması gerekirdi. Amerikan emperyalizmine karşı Amerika'da gelişen savaş aleyhtarı tepkilerle, Washington eski askeri desteği sağlayamazdı. Bundan ötürü Saygon'u güçlendirmek ve onu emperyalizmin Çinhindi'ndeki varlığını, emperyalist birlikler olmadan idame ettirebilecek bir duruma getirmesi gerekirdi.

Amerikan emperyalizminin bölgedeki ikinci hedefi, güneydeki devrimin elde ettiklerini, geri almaktı. Kuzeydeki işçi iktidarını tanımak zorunda kalan Amerika ve Saygon güneydeki kurtuluş güçlerinin ellerine gittikçe büyüyen araziler geçirmesi büyük bir tehlike idi.

Bunlardan ötürü ateş-kesin imzalanmasından sonra Pentagon'un paraları ve silahları ile çarpışan Saygon birlikleri geniş bir saldırıya geçtiler. Ancak değil devrimi ezmek, tersine, bu saldırılar Saygon hükümeti için yeni bir yenilgiler dizisi oldu. Bütün hesaplarına, açık ve gizli oyunlarına, ve katliamlarına rağmen Amerikan

emperyalizminin Vietnam'ı boyunduruğu altına sokamaması, Vietnam halkının, ve son tahlilde dünya devriminin bir zaferidir. Bütün dünyadaki savaş aleyhtarı hareketin de önemli katkıları bulunduğu bir zafer.

Şimdi Vietnam halkının en büyük hedefi, güneyde de kapitalizmin devrilmesidir.

Vietnam'da ateş-kes'in imzalanması, Çin-Hindi'nin diğer bölgelerini de etkiledi. Laos ve Kamboçya'da da ateş-kes'e mecbur edilmeden önce, Washington, bu bölgedeki devrimci unsurlar üzerine, yüzbinlerce ton bomba yağdırarak terör uygulamasına girişti. 1973 yılının ilk dört ayında, başta Laos ve Kamboçya olmak üzere, Çin-Hindi'ne 265,658 ton bomba attı. Bu şimdiye kadar görülenlerin çok üstünde bir rakkamdır.

Laos'da, sürekli bir barışa doğru gelişim, Kamboçya ve Güney Vietnam'dakinden daha hızlı olmuştur. 22 Şubat'da ateş - kes imzalandı, ve 14 Eylül'de ulusal devrimci güçler Ulusal Birlik Hükümeti ile koalisyon yapmaya çağrıldılar. Buna göre ülkenin 4/5 ünü yönetimi altında tutan Lao, bu bölgelerdeki kontrolünü devam ettirecek ve Vientian yönetimi ile hükümette eşit güce sahip olacaktı. Böyle bir anlaşma, şüphesiz ki ulusal devrimci güçler için, Amerikan - emperyalizmi ve onun kuklalarına karşı bir zaferdi.

Buna karşılık, ağır Amerikan bombardımanı altında bulunan Kamboçya'da henüz bir ateş-kes gerçekleştirilemedi. Cezayir'de bir demeç veren Sihanuk, Kızıl Kemer birliklerinin eskisi gibi silah bulamadıklarını ileri sürdü. Sihanuk'un, Paris'te yaptığı vaadleri yerine getirmek amacıyla Pekin'in eskisi gibi kendilerine yardımcı olmadığını söylemesi, dünya devrimcileri için, Kamboçya ulusal kurtuluş hareketinin davası ve kaderi açısından derin endişeler yarattı. Hiçbir sosyalist ülkenin, kendi ulusal çıkarlarından ötürü, devrimci mücadelelerin aleyhine olarak, emperyalizme prim tanıması, kabul edilebilecek, dünya devriminin çıkarları ile bağdaştırılabilecek bir tutum değildir.

Belirli bağımsız bir tavır güderken, Sihanuk, aynı zamanda, kendisini yeniden iktidara getirecek bir anlaşmanın yapılabileceğini Amerika'ya çeşitli yollarla ima etti. Ancak Aralık ayında, Birleşmiş Milletler'de, Sihanuk'un sürgün hükümetinin tanınması yolunda yapılan oylama sonucunda red kararı alınınca, Amerika Lon Nol rejimini desteklemeye devam etmeye karar verdi. Ancak başkent Pnom Penk'in ulusal devrimci güçler tarafından ele geçirilmesi, Amerika'yı, Kamboçya devrimini bu gelişmişlik düzeyinde bloke etmek amacıyla, Sihanuk'un teklifini kabul etmeye zorlaya-

bilir. Ancak böyle bir durumun Amerika açısından büyük riskleri vardır. Çünkü Sihanuk'un Kızıl Kemer birlikleri üzerindeki etkisi çok şüphelidir. Bu yıl içinde Amerikan emperyalizminin Kamboçya'da bir ateş-kes kabul etmeye mecbur kalması çok muhtemeldir; ancak başta Kızıl Kemer olmak üzere ülkedeki bütün ulusal devrimci güçlerin temel hedefi, ülkede - gerektiğinde Sihanuk'a rağmen - sosyalist iktidarın gerçekleştirilmesidir.

1973 yılı boyunca Amerikan emperyalizmi ve onun Asya kıtasındaki baş rekabetçisi Japon emperyalizmi, bütün çabalarına rağmen, Asya devrimini kontrolleri altına alamadılar. Aksine kıtada, emperyalizme ve gerici iktidarlara karşı olan muhalefet hızla gelişti.

1971'de Bengaldeş'de **Pakistan**'dan bağımsızlığını kopardıktan sonra iktidara gelen burjuva - milliyetçisi Avami Birliği rejimi, geniş tutuklamalar, katliamlar ve terör ile ayakta durabildi. Korkunç bir sorun haline gelen aşırı yoksulluk, pirinç kıtlığı ve politik terör, Avami Birliği'ne karşı mücadeleyi hızlandırdı. Hem burjuva ve hem de devrimci akımlar Mucibür Rahman rejimine karşı muhalefetlerini sertleştirdiler.

Pakistan'da ise Zülfikâr Ali Butto, yeni Bengaldeş denemeleri ile karşı karşıya. Otonomi isteyen Belücistan ve Kuzey Batı bölgelerinde, Belücileri ve Pathan'ları ezmek amacıyla terör uygulandı. Bölgeye, Milli Avami Partisi gerillaları iderliğinde 80,000 Pakistanlı asker yollandı. Dünya basını bu bölgelerdeki olayları «küçük iç-savaş» olarak verdiler.

Filipinler'de devlet başkanı Marcos Mart ayı içinde, Mindanao adasında yaşayan 3 milyon müslümana karşı genel bir saldırıya geçti. Hava ve kara kuvvetleri ile Pentagon'un silahlarını kullanarak, bölgedeki Müslüman milliyetçi hareketi ezmeye çalıştı. Bir hafta içinde 742,000 kişi çarpışma bölgesinden göç etti. 1972 yılında ilan edilen sıkı yönetime rağmen başkent Manila'da protesto sesleri yükselmeye başladı.

Asya ülkelerinde 1973 yılı boyunca görülen önemli gelişmelerden biri de öğrenci hareketlerinin gittikçe radikalleşmesi oldu. Güney Kore, Tayland, Malesiya ve Endonezya'da öğrenci ayaklanmaları, emperyalizme ve onun kuklaları gerici hükümetleri sallandırdı.

Öğrenci ayaklanmasının somut kazançlar sağladığı ülke olarak **Tayland** önemlidir. Diktatörlüğe karşı Tayland'da kendiliğinden oluşan öğrenci ayaklanması sonucunda başbakan Thanom Kittikachorn ve genel kurmay başkanı general Prabas Charusat-

hiara ülkeden kaçmak zorunda kaldılar. Ulusal Meclis'i lağveden Kral Bhumibol hemen yeni seçimlere gitti ve 299 kişilik yeni bir Ulusal Meclis seçildi. Meclis içindeki ordu mensuplarının sayısı, yeni seçim sonunda 200'den 36'ya düştü. Bu 40 yıldan beri devam eden askeri idarenin sonu demekti. Kral Ulusal Meclis'e yeni bir aanyasa yapma çağrısında bulundu ve yeni kurulan hükümet politik reformlar vaad etti. Ancak politik reformlara rağmen ülkenin genç devrimcileri sosyal ve ekonomik reformlar istemekteler.

Öte yandan, iktidarın devrilmesiyle Tayland'da işçi hareketliliği ani bir gelişme gösterdi. Thanom rejiminin devrilmesi hareketine aktif olarak katılan Tayland'lı işçiler, yeni hükümetin karşısında sol alternatif teşkil ettiler. Kendi delegelerini seçerek işyerlerine el koyma işlemlerine girişen Tayland işçi sınıfı, yeni hükümeti geniş reformlar yapmaya zorlarken, ülke içi yönetimde ağırlığını koymaya başladı. Öte yandan Thanom rejimi altında, çok az ücret karşılığında ağır bir şekilde çalıştırılan yoksul köylüler, ücretlerinin arttırılması ve çalışma şartlarının düzeltilmesi yolunda talepler ileri sürüyorlar. Yeni hükümetin bu talepleri şimdilik kulak arkası etmesi, özellikle işçilerin muhalefetini şiddetlendirmekte.

Tayland'da devrim bitmemiştir. Öğrencilerin girişimleriyle başlatılan yeni hareketlilik ancak gerçek devrimci sınıfsal tabanına oturduğu zaman kesin zaferlere ulaşılabilecektir. Dünya burjuva basınının «Tayland'da öğrencilerin gerçekleştirdiği devrim» şeklinde sunduğu haberleri dikkatli bir süzgeçten geçirmek, özellikle Türkiyeli devrimciler açısından ciddi bir görevdir. Bilim ve pratik bize, çağımızdaki devrimlerin ancak işçi sınıfının ideolojisi ve aktif liderliği altında gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bu açıdan Tayland'daki olaylar, emekçi kitlelerin iktidarına giden yolda bir başlangıç olarak alınmalıdır.

Orta Doğu

Ekim ayında patlak veren Orta Doğu savaşı, Filistin halkının Amerikan emperyalizmine ve onun bölgedeki maşası siyonizme karşı verdiği mücadele de belirli bir güçlülük düzeyine eriştiğini göstermekle birlikte, Orta-Doğu'daki sorunları çözümlemiş değildir. Ancak bölgedeki politikalar üzerinde, uzun vadeli etkileri olacaktır ve bu da son tahlilde Arap ve İsrail devrimci güçleri açısından olumlu bir gelişimdir.

Savaşın Nedenleri :

En genel anlamda, Ekim savaşı, Haziran 1967 savaşının so-

nuçları ile kaçınılmaz bir hale gelmişti. 11 Haziran 1967'den beri İsrail ordusu Suriye'deki Golan tepelerini, Mısır'ın Sina yarımadası'nı ve aslında Doğu Filistin olan Ürdün nehrinin batı yakasını işgali altında bulundurmaktaydı. Geniş Mısır ve Suriye topraklarını elinde bulundurmakla, İsrail, etrafını çevreleyen Arap ülkeleri ile sürekli bir çatışma haline girmiş ouyordu. İsrail devleti dolaysız olarak Filistin Araplarının aleyhine kurulmuş ve bu andan itibaren Filistinlilerle, bütün Arap dünyasıyla uzlaşmaz bir ilişkiler bütününe girmişti. Ancak 1967 savaşı, bu çatışma halini bir değişime uğrattı. Eskiden yalnızca Filistinli mülteciler varken, şimdi Suriye ve Mısır mülteci kampları kurulmaya başlamıştı. Eskiden yalnızca Filistin Araplarının ulusal hakları inkâr edilirken, şimdi Suriye ve Mısır'ın hükümranlık hakları çiğneniyordu.

Mısır ve Suriye kitlelerinin, 1967 savaşında İsrail tarafından işgal edilen toprakları geri almaktaki kararlılıkları artarken, hiçbir rejim devrilme riskini göze almadan, bu topraklardan İsrail lehine vazgeçemezdi. Böylece işgal altındaki toprakların geri alınması, Mısır ve Suriye hükümetleri için temel hedef haline geldi.

1970 yılında Sina cephesindeki «savaş durumuna» bir son vermek amacıyla ateş-kes ilan edilmesinden bu yana Mısır rejimi, Washington ve Moskova'yı İsrail yöneticilerine işgal altında bulundurdukları topraklardan geri çekilmelerini sağlamak için baskılarda bulunmaları yolunda, zorluyordu. 1972 yazında ise Sedat politikasında değişiklik yaparak, Sovyet askeri misyonunu ülkeden çıkarttı ve diplomatik çabalarını Amerikan emperyalizmine yöneltti.

Ancak bu ilk çaba bir sonuç vermedi. Sedat'ın ikinci adımı, Mısır'ın kapılarını Amerikan sermayesine açmaktı. Fakat bu da Amerika'nın politikasında bir değişiklik yapmadı.

1973 ortasında Sedat'ın durumu gittikçe çıkmaza saplanıyordu. Sürekli olarak Süveyş Kaanlı boyunca mevzilenmiş fakat hiçbir iş yapmayan ordunun safları demoralize olmaya başlamıştı. Aynı zamanda İsrail ordusu, Amerikan yardımları ve silah sanayine yapılan sermaye harcamaları ile, gittikçe güçleniyordu.

İsrail devleti bir yandan askeri gücünü büyütürken, diğer yandan işgali altında bulundurduğu toprakları genişletmeye çalışıyordu. Öte yandan Golan tepelerine Yahudi aileleri yerleştiriyor, Sina yarım adasının güneyindeki Şarm El-Şeyh bölgesinde şehirleşme programları uygulamaya başlıyordu. Sina'nın kuzeydoğusundaki Refah bölgesinde bir şehir kuruluyordu. Kudüs şehri ise tamamen İsrail tarafından işgal edilmişti.

İsrail'in yayılmacılığı ve Amerika'nın buna göz yummasına ilâveten, Sedat, Mısır işçileri ve öğrencileri arasında büyüyen hoşnutsuzluk ile karşı karşıyaydı. 1973'ün Ocak ayında öğrencilerin giriştiği kitle grevi, çelik sanayii işçileri tarafından desteklendi. Sedat öğrenci radikalleri üzerinde baskı uygularken, birçok sendika yöneticisini de hapse atmayı gerekli gördü.

1973'ün ortalarında Sedat hükümetinin halk desteği o kadar azalmıştı ki, elinde tuttuğu bütün devlet cihazlarına rağmen Sedat'ın kendisi bile telaşa kapıldı. İşçiler ve öğrenciler, işgal altında bulunan toprakların geri alınması için, yalan tehditler, laf değil gerçek hareket istiyorlardı; Siyonist işgaline karşı var olmayan bir savaş için işçilerden ve köylülerden fedakârlıklar istenirken, burjuvazinin zenginleşmek için yürüttüğü lüks ekonomisinin kaldırılmasını talep ediyorlardı. Hareketsizlik, hareket etmekten daha riskli bir hale gelmişti. Kanalı geçme emri verildi.

Savaş'ın Gelişimi :

6 Ekim günü öğleden sonra Mısır ordusu Süveyş Kanalı üzerinde 11 tane (!) köprü kurarak doğu yakasına birlik ve tank akıtmaya başladı. Aynı anda 850-1000 tanklık Suriye kuvvetleri, işgal altındaki Golan tepelerine girdi. Arap askerî harekâtından birkaç saat sonra Dayan İsrail radyosunda bir konuşma yaparak, Arapların dördüncü bir yenilgiye uğratılacağını ve bunun birkaç gün içinde gerçekleştirileceğini söyledi.

Dayan'ın bu sözlerinin boş olduğu ve bu savaşın Arapların ilk zaferi olduğu kısa zamanda ortaya çıktı. Tahminlerin tersine, savaşın üçüncü günü Arap birlikleri değil yenilgiye uğramak, Sina yarımadasında ilerlemeye devam ediyorlardı. 25 yıldan beri ilk defa İsrail ordusu, savunma savaşı veriyordu.

Mısır kuvvetleri, Sovyet yapısı uçaksavar SAM-6 füzelerinden oluşan bir hava-savunma ağı kurmuşlardı. SAM füzeleri, 1967 savaşının İsrail tarafından kazanılmasını sağlayan Amerikan yapısı jetleri, tam bir atalet içinde bırakırken, öte yandan dünya kamu oyuna, Arapların en gelişmiş silahları kullanabileceklerini gösteriyordu.

9 Ekim'de İsrail kuvvetleri ünlü Bar - Lev hattını terk etmeye mecbur kaldı. Suriye cephesinde ise İsrail birlikleri tam bir yenilgi içindeydi ve Suriye tankları Golan tepelerinde düzenli bir biçimde ilerliyorlardı.

10 Ekim'de İsrail ordusu toparlanarak karşı saldırıya geçti. 11 Ekim'de Suriye tankları durdurularak geri sürülmeye başlandı

ve Şam'ın 38 kilometre uzağında Suriye birlikleri bir savunma hattı kurdular. Bundan sonraki günlerde karşılıklı topçu savaşları olmakla birlikte cephe bozulmadı. Bu arada İsrail uçakları Şam'ı ve diğer Suriye şehirlerini bombalayarak binlerce sivilin ölümüne yol açtılar.

İsrail'in Sina'daki saldırısı ise 16 Ekim'de başladı. Bir İsrail gerilla birliği, kanalın batı yakasına geçerek köprü kurdular. 20 Ekim'de Süveyş Kanalı'nın batısına 10.000 kişilik İsrail birliği ve 200 tank geçmişti. İsrail ordusunun amacı güneydeki Süveyş şehrine doğru inerek, kanalın doğu yakasında bulunan Mısır 3 üncü ordusunun, Mısır genel kurmayı ile ilişkisini kesmek; böylece uçaksavar sistemlerini imha ederek, 3. orduyu yok etmekti.

Ancak Sovyetler Birliği'nin kesin müdahalesi ve Amerika'nın diplomatik baskıları sonucunda 21 Ekim'de Birleşmiş Milletler'de ateş-kes kararı alındı. Siyonistler son gelişmelere boyun eğmek zorunda kalmakla birlikte 22 Ekim'de ateş-kesi ihlâl ederek, güneye doğru ilerlemeye devam ettiler ve 20 - 30,000 askerden oluşan Mısır 3'üncü ordusunun bütün ikmal yollarını kestiler. 23 Ekim'de B.M.'de yeni bir ateş-kes kararı alındı. Sovyetler Birliği Amerika'ya ve İsrail'e sert notalar vererek, siyonistlerin ateş-kesi ihlal etmeleri halinde, bölgeye dolaysız olarak müdahale edeceğini bildirdi.

Sıcak savaşın şimdilik bittiğini varsayabiliriz. Ancak Arap orduları büyük bir savaşma potansiyeli göstermekle birlikte, İsrail'in 1967 savaşından bu yana işgali altında bulundurduğu topraklar henüz tamamen geri alınmış değildir. Cenevre'de açılan barış görüşmeleri, bu savaşın diplomatik alanda devamı olacaktır.

Bundan Sonra Ne Olabilir?

Sedat'ın Cenevre'deki politikasının temel amacı, İsrail'i işgal ettiği yerlerden çekilmesi yolunda baskı yapması amacıyla Amerikan emperaylizminden destek aramaktır. Ancak «petrol silahı» ve Amerikan basınında, Washington'un İsrail müttefiğinden vaz geçmesinin muhtemel olduğu yolunda gittikçe artan spekülasyonlarına rağmen, Amerikan yönetici sınıfının Orta Doğu bölgesindeki çıkarları, İsrail yöneticilerininki ile yakından ilişkilidir.

Ekim Savaşı en azından bunu ispat etmiştir. Savaşın ilk günlerinde Mısır birlikleri ilerlemeye devam ederlerken, Nixon Pentagon'a verdiği bir emirle, İsrail'e en güçlü silahların yollanmasını istedi. Amerika'nın İsrail'e havayoluyla gönderdiği askeri malzeme, tarihte misli görülmemiş çaptadır.

Amerikan emperyalizminin, siyonist devleti bu denli destek-

lemesinin nedeni, çıkar ortaklığıdır. Küçük bir arasi üstüne kurulmuş olan İsrail'in Orta Doğu'daki hakim durumu, ancak Arap dünyasının geri, güçsüz ve bölünmüş olmasıyla mümkündür.

Orta Doğu'daki ekonomik çıkarları çok büyük olan Amerikan emperyalizmi, İsrail'in bölgede «sükûnetin» hakim olması di leğini paylaşmaktadır. Amerikan emperyalizminin bu bölgedeki politikasını yürütebilecek güçte başka bir rejim çıkana kadar, Washington İsrail yanlısı tavrını devam ettirecektir. Bu açıdan Amerika'nın yönetici sınıfı, iç ayrılıkları ne olursa olsun, İsrail'in Orta Doğu'daki askeri hegemonyasını devam ettirme konusunda görüş birliğindedirler.

Bundan ötürü, Sedat'ın, İsrail işgali altında bulundurduğu toprakları geri almak amacıyla Washington ve Well Street'e dayanma planı boş çıkmıştır. Bu iyice açığa çıktığında, Arap rejimlerinin temelleri iyice sallanmaya başlayacaktır. Ekim savaşı, Mısır işçileri ve öğrencilerini geniş ölçüde hareketlendirmiştir. Arap kitleleri, siyonist işgale karşı şiddetli bir biçimde savaşma isteği duyduklarını ve buna muktedir olduklarını ortaya koydu. Savaşın sonraki gelişmeleri ne olursa olsun, Arap ordularının ilk zaferleri, Arap kitleleri üzerinde büyük etkiler yapmıştır. Bunun doğuracağı hareketlilik, Arap yöneticileri için şimdiden bir korku konusu olmuştur. Sedat'ı kanalı geçmeye zorlayan Mısır kitleleri, diplomatlarının Washington ile cilveleşmesine karşı sessiz durmayacaklardır.

İsrail rejiminin politikasının da kendi halkından tepkiler görmesi beklenebilir. 1967'de İsrail ordusu kesin bir zafer kazandığında, hükümet halka, bu savaşın sonucunun sürekli barış olacağını vaad etmişti. Ancak İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi sonucunda yeni bir savaşın kaçınılmaz bir hale gelmesi, İsrail kitlelerini, hükümetleri bu politikasından dolayı eleştirmesine yol açtı.

Öte yandan İsrail'li devrimci anti-Siyonistler, İsrail ile Arap dünyası arasındaki çatışmanın nedenlerinin, İsrail devletinin Siyonist yapısının içinde olduğunu, hükümetlerine karşı haykırmaktalar. Savaş zamanının şövenist ruhu ortadan kalktığında, anti-siyonist hareket hızla büyümeye başladı.

Bu açıdan Ekim savaşının etkileri çok derin olacaktır. Savaş, Arap orduları ne denli yenilgilere uğrarsa uğrasın, işçi ve köylü kitlelerinin Siyonist devlete teslim olmayacaklarını göstermiştir. Öte yandan İsrail kitleleri önündeki seçim hızla keskinleşmektedir; ya Arap dünyası ile sürekli bir savaş hali veya sosyalizm için Arap

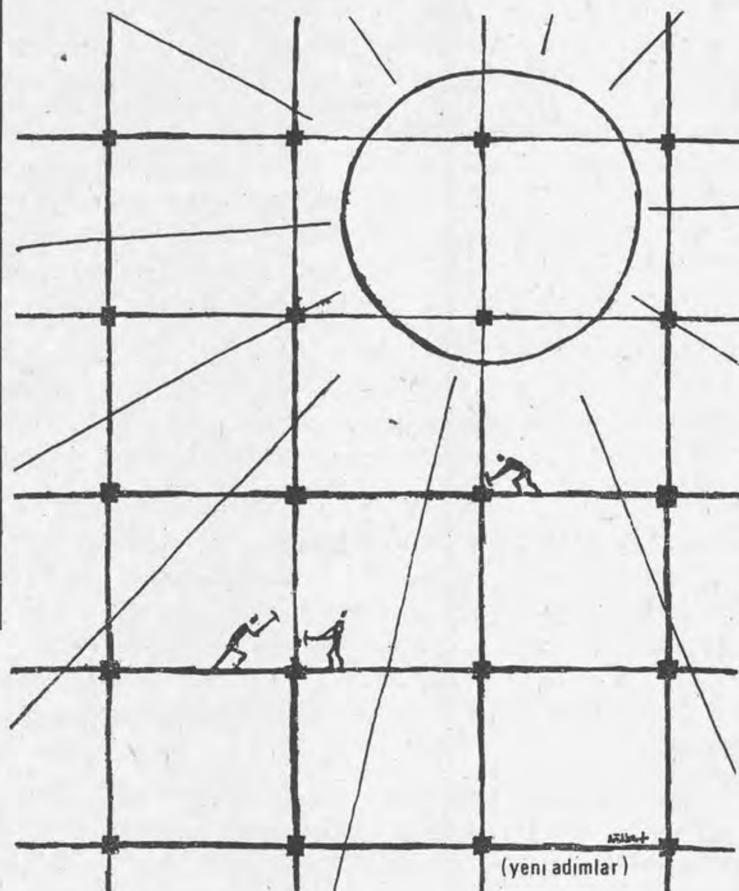
işçileri ve köylüleri ile birlikte, devrimci mücadele.

Cenevre konferansı ve barış görüşmeleri, Orta Doğu'daki halkların gördükleri baskılardan ve sömürülerden sorumlu olan güçlerin : emperyalizm, Sionizm ve Arap yönetici sınıflarının, bir araya gelmeleridir. Orta Doğu'ya barış konferanslarla veya başka diplomatik faaliyetlerle gelmez. Bu, Ekim Savaşının ortaya koyduğu temel derstir.

amnesty international

Deutsche Sektion e.V.

Folterberichte politischer Gefangener in der Türkei

YENİ ADIMLAR Dergisi
Yerebatan Cad. 43/5
Cağaloğlu - İstanbul / Turkei
Değerli Yöneticiler,

Nürnberg, 1 Aralık 1973

İnsan haklarından yana demokrat basında yayınlanan Türkiye'de siyasî tutuklu ve hükümlülere uygulanan ağır baskı ve işkenceleri üzüntüyle fakat son bulacağı yolunda artan bir ümitle izliyoruz. Dünyanın neresinde olursa olsun siyasî düşünce farkları nedeniyle kişilere uygulanan bu tür işlemler sadece o ülke insanlarının değil, bütün insanlığın ortak sorunudur.

Bizler, kuruluşundan bu yana çalışmalarında ağırlık noktası Türkiye'de siyasî tutuklu ve hükümlülere uygulanan baskılar olan bir Amnesty Gurubu olarak, bir süre önce bu ağır baskıları dünya kamuoyuna duyurmak amacıyla bir «İşkence Raporu» hazırladık. Bu rapora kapak olarak değerli derginizin 1. sayısında yayınlanan bir yapıtı aldık. Herhalde bunun için size daha önce sormamız ve izninizi almamız gerekirdi. Ancak, zaman sorunu ağır bastı ve sizlerin bu davranışımızı anlayışla karşılayacağınızı ümit ettik. Bu rapordan YENİ ADIMLAR'a bir adet ilişikte gönderiyoruz.

Derginiz aracılığıyla tutuk ve cezaevlerinde bulunan siyasî tutuklu ve hükümlülere, siyasî düşünceleri nedeniyle işkence ve baskılara maruz bırakılan vatandaşlarınıza yalnız olmadıklarını, Türkiye'de olduğu gibi Türkiye dışında da insan hakları ve gerçek demokrasiden yana herkesin kendileriyle dayanışma içinde olduklarını duyurmanızı rica ederiz.

Teşekkürlerimiz ve saygılarımızla...

Amnesty International
Deutsche Sektion
Gruppe 443
Lothar Bischoff

Adres : AI-Deutsche Sektion
c/o Lothar Bischoff, 85 Nürnberg
Aeussere Bayreuther Str, 131

George Thomson Türkçesi : Orhan Suda

MİLLİ KÜLTÜR MİRASIMIZ

I. Giriş

Britanya kültürü üzerine Amerikan tehdidi konulu konferansımızın üzerinden bir yıl geçti. Zafer Günü'nden bu yana ise tam yedi yıl. Bu konferans, Britanya halkının yüreğinde yurt sevgisi, yurdumuzun gelişmesinden duyulan gurur gibi, anlatılması zor duygular uyandırmıştı. Britanya halkı faşizmi yenilgiye uğratışını, Zafer Günü'nde işçi mahallelerinde bütün gece sokaklarda dans ederek kutladığı zaman bu duyguları dile getirmişti. Ama ondan bu yana, bunca acıya karşılık kurtarmış olduğumuz milli bağımsızlığımız satılmış durumdadır. İngiltere şimdi işgal edilmiş bir ülkedir. Silâhlanmaya daha çok, kendimize ise daha az para harcamak zorunda olduğumuz söyleniyor bize. Oysa silâh fabrikatörleri kâr üstüne kâr yığıp duruyorlar. Bütün bunların savunma için gerekli olduğunu söylüyorlar. Neymiş savunulacak olan? Hayat tarzımız. Kimin hayat tarzıymış bu? Amerikan film ve dergilerinde gösterilen hayat tarzı, yani gangsterliğin ve bir cadı kazanının kaynadığı hayat tarzı. Bizim hayat tarzımız değildir bu. Amerikan halkının hayat tarzı da değildir. Bu hayat tarzı, Amerikalı milyarder militaristlerin bizi, ülkemizdeki küçük ortakları Tori'lerin yardımıyle faka bastırıp bir savaşa daha, hem de eski dostlarımıza karşı eski düşmanlarımızla aynı safta döğüşeceğimiz, dünyaya olmadık acıları daha şimdiden getirmiş, Zafer Günü'nde dans ederken ebediyen ortadan kaldırdığımızı sandığımız bir savaşa daha sürükledikleri şeydir. Tek kelimeyle, faşizmdir.

O konferans, Amerikan hâkimiyeti ve savaşa sürüklenme tehdidi altında bulunan milli kültür mirasımızın savunulmasına bir çağrıydı. Bizim millî kültür mirasımız **nedir?** Konferanstan sonra yapılan tartışma toplantılarında bu mesele olanca açıklığıyle ortaya atılmıştı.

Bu toplantılardan birini daima hatırlarım. Konuyu bir fabrika işçisi işlemişti, hem de iyi işlemişti. Tartışma kızışmıştı. Arkadaşlar gerçekten heyecanlandılar. Kendilerini unuttular. Ama en çok hatırladığım şey, bir işçinin tartışmaya verdiği cevaptı. Konuşmasında «kültürlü» diye söz ettiği «arkadaşlar»dan, konferansın gözettiği amaçların gerçekleştirilmesinin, özellikle, onlara düştüğünden bahsetmişti. Tartışmalarda, ona, kullandığı bu deyimin yanlış olduğu söylendi. Kendisine «hepimizin kültürlü arkadaşlar olduğumuz» anlatılı. O cevap verirken sesi hırsından yükseliveriyordu. Şunları söyledi : «Hepimiz kültürlü arkadaşlar imişiz, öyle mi! Şimdi bana kulak verin. Ben Birmingham'ın mezbeleleliklerinde doğup büyüdüm. Okula gittiğim, okuma yazma öğrendiğim de doğrudur. Ama hepsi bu kadar işte. Bana biraz Shakespeare okutmak istediler, bütün öğrenebildiğim, ondan nefret etmek oldu. Şiir konusunda bildiğim birşey yok. Resim konusunda yok. Müzik konusunda yok. Kültürüm yok benim!»

Bu söylediklerinde haklıydı. Ama gene de İngiliz kültürünü kurtaracak olanlar yalnızca o ve onun gibi işçilerdir. Bizim meselemiz de budur işte. Bu mesele nasıl çözüme bağlanacaktır? Bunu incelemeye girişmezden önce, bunun sadece bizim meselemiz olmadığını belirtelim. Dünyanın her ülkesinde işçi sınıfının karşılaştığı, ya da daha önceleri karşılaşmış olduğu bir meseledir bu. Macar Sendikaları Haber Bülteni geçenlerde mektuplaşma yoluyle arkadaşlık kuran iki kişinin, Istvan Nagy ile Pierre Duval'in mektuplarını yayınladı. Istvan Nagy teknik ressam. Eskiden torna işçisiymiş. Budapeşte'de oturuyor. Pierre Duval ise Paris'li bir Fransız işçisi. Fransız işçisi şunları yazıyor :

> «Yaşım kırk yedi. İster inanın ister inanmayın, "Kültürlü Batı'da", bir zamanlar medenî dünyanın merkezi olduğu kabul edilen Paris'te oturuyorum. Ne karım, ne ben Milli Tiyatro'muzdan içeri bir kere olsun ayak basmış değiliz. Ne zaman Comédie Française'in kemerleri altından geçsem, kendi öz şehrimde yabancı hissederim kendimi.»

Macar işçisi şöyle cevap veriyor :

«Bu duyguyu bizler hatırlıyoruz, hem de iyi hatırlıyoruz. Ben eski günlerin "sıla" sında büyüdüm. Kentin yalnızca va-

roşlarını biliyorum. Tavalar, kırık camlar, ve öte beriyle dolu, çöplük haline gelmiş caddeydi oyun yerimiz. Milli Tiyatro'ya gelince: önünden kaç kere geçtiysem orada, sahnede ve seyircilerin arasında bana pusu kurmuşlar gibi bir duyguya kapılırdım. Haklıymışım, şimdi anlıyorum. Ama o zamanlar erişemiyeceğimiz kadar bizlere uzak olan şey, şimdi bize aittir. Tiyatro bizim. Shakespeare bizim. Büyük şairlerimiz bizim. Onlar bizi, geçmişimizi, şimdiki durumumuzu, geleceğimizi dile getiriyorlar. Anlatabiliyor muyum, Pierre?»

Pierre anlamıştı. Bizim de anlamamız gerekiyor. Milli kültür mirasımızı, ancak onu kendimize mal ederek kurtarabiliriz. Ben **kendimiz** derken, en başta Britanya işçilerini düşünüyorum. Bu, altmış yıl önce, Britanya bilimsel sosyalizminin büyük öncüsü William Morris tarafından da anlaşılmıştı. İşçilere şiarlarının «**bizim için değil, bizim tarafımızdan**» olması gerektiğini söyleyen oydu. Bütün öbür mücâdele alanlarında olduğu gibi, bu alanda da işçiler öne geçmelidir. Kültür mücadelesinde öne geçmekle politik mücadelede bir silâh daha edinmiş olacaklardır. Milli kültür mirasımızı bir devraldılar mı, bunun yeni fikirler haline gelen yaratıcı, ilerici, devrimci bir fikirler hazinesi olduğunu anlayacaklardır. Yeni fikirlerin o muazzam örgütleyici, harekete hazırlayıcı ve dönüştürücü değeri konusunda yazılanları biliyoruz :

«Toplumun maddi hayatının gelişmesinin sonucu olarak doğan yeni yeni sosyal fikir ve teoriler, kendilerine yol açmak, kitlelerin malı haline gelmek, kitleleri toplumun can çekişen güçlerine karşı harekete hazırlamak ve örgütlemek için zorlar; böylece toplumun gelişmesini köstekleyen bu güçlerin devrilmesini kolaylaştırır.»

II. Kültür ve Emek

Kültür **nedir? Kapital**'deki ünlü parçayı hatırlayacaksınız :

«Örümcek, bir dokumacınınkini andıran işlemler yapar; arı, peteklerini yaparken bir çok mimarı utandırır. Ama en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran, mimarın, yaptığı şeyi gerçekleştirmezden önce, kafasında kurmasıdır. Her iş sürecinin sonunda, emekçinin tasavvurunda daha önceden var olan bir sonucu alırız. İşçi, üzerinde çalıştığı malzemenin şeklini değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda kendi çalışma tarzını bir kanun olarak belirleyen ve kendi iradesini ona tabi kılmak zorunda bulunduğu amacını da gerçekleştirir.»

Böylece, işçinin sarfettiği çaba, en basit şekliyle iki unsuru, amaç ile iradeyi kapsar. Amaç, emekçiye sonucu tasavvur etmek, tahayyül etmek imkânını veren geçmiş tecrübeden, bilgiden çıkar: o, ne yapmak istediğini bilir. İhtiyaçlarını gidermek gereğinden doğan irade ise, işçiye zihnî ve bedenî enerjisini, amacın başarılması üzerinde yoğunlaştırma imkânını verir. Her türlü emeğin kollektif olduğu ilkel toplumda bilgi, şarkılar ve danslarla nesilden nesile iletilen zanaat bilgisi ve efsanelerde cisimleşti. Bu şarkılar ve danslar el emeğine katılanların iradelerini harekete hazırlamaya yarıyordu. İşte burada, yapılacak şeye ait bilgide, ve onu gerçekleştirecek örgütlenmiş iradede, kültür - yani bilim ve sanat - diye adlandırdığımız iki ana unsuru çekirdek halinde görürüz. Gorki'nin yazdığı gibi : «Bilim, dışımızdan; sanat ise içimizden ikinci bir tabiat yaratır.»

Sınıflar öncesi toplumunda kültür ile emek biribirinden ayrılmamıştı, ama bunlar, üretim güçlerinin bulundukları seviyeye uygun düşen bir seviyede idiler. Hakim sınıfa boş vakit kazandıran şey, toplumun sınıflara bölünmesiydi. Bu sayede kültürde büyük bir gelişme oldu. Ama, aynı zamanda da kültürle emek arasında ayrılma başladı. İşçiler tarafından üretilen servet, onlara değil, onları sömürenlere gidiyordu. Sömürücü sınıf ise, tıpkı toplumun ekonomik hayatını kontrol ettiği gibi, kültür hayatını da kontrol etmekteydi. Sınıflı toplumun farklı safhalarında sanatlar ve bilimler; sömürücü sınıflar iktidara gelip iktidardan düştükçe, her sömürücü sınıfı bir diğeri devirdikçe, serpildi ve yozlaştı. Ama, sınıflı toplumun bütün safhaları, onun sınıfsal özünde az çok var olan bu çelişmeyle - yani kültür ile emek arasındaki ayrılıkla - belirlenmiştir.

Roma İmparatorluğunun çöküş devresinde, Ortaçağ sonunda, yerleşik hakim sınıflar, üretim tarzındaki gelişmeler sonucu, yepyeni bir sınıfla karşı karşıya kaldılar. Bu yeni sınıf da sömürücü bir sınıftı ama, yeni üretim tarzıyla etkin bir şekilde ilgili olduğundan, eskisinden daha yaratıcı yeni bir kültürü oluşturdu; çünkü emekle daha yakın ilişkisi vardı. Böyle dönemlerde bilimler, üretici güçlerdeki yeni gelişmelerden dolayı teşvik edilmiş, geleceğe ilişkin yeni bakış açısı ve güvenden ilham alan yeni yeni sanatlar serpilip gelişmiştir. Sınıfları ortadan kaldıran ve emekle kültürün birleşmesini sağlayan proletarya devrimi çağında, önümüzde açılan büyük imkânları, ancak geçmişin bu kültür ilerlemelerini incelemek suretiyle değerlendirebiliriz.

Kültür ile emek arasındaki ayrılık en yüce noktasına kapitalizmde ulaşır. Şüphesiz, bu ayrılma hiç de tamamlanmış değildir.

İşçi sınıfının daha geri kesimleri - yani küçük köylüler ve tarım işçileri - bu geriliklerinden ötürü kendilerine kapitalizm öncesi toplumundan devrolunan, emeklerine haz katan, boş vakitlerini zenginleştiren şarkılar, danslar, halk hikâyeleri, el sanatları gibi kültür geleneklerini bir dereceye kadar korumak imkânını bulurlar. Buna karşılık proletarya, kökü kırdan sökülmüş olduğu için, bunlardan bile yoksun kılınmıştır. Proletaryanın kültür faaliyetleri, bunlar hakim sınıflar tarafından düzenlendiği oranda, kapitalist sömürünün gerçeklerini işçilerden gizlemek suretiyle mevcut düzeni devam ettirme amacına yönelik olur. Öte yandan, bu sömürünün gittikçe artması, işçilerin gözünü açar. Onları sınıf bilincine erdirir. Onlar, köleliklerinin ekonomik olduğu kadar ideolojik, maddî olduğu kadar manevî olduğunu öğrenirler. Onlar kendi emeklerinin meyvalarından, sadece iyi çalışma ve yaşama imkânlarından değil, aynı zamanda şiirden, resimden ve müzikten de yoksun bırakılmış olduklarını anlarlar. Vücutça ve ruhça herşeyleri talan edilen işçilerin, zincirlerinden başka kaybedecekleri şeyleri yoktur.

«Bütün ülkelerdeki burjuvazi ile onun çanak yalayıcılarının başlıca çabası işçi sınıfının kendi gücüne güvenini, zaferinin mümkün ve kaçınılmaz olduğu inancını kırmak, dolayısıyle kapitalist köleliği sürdürmektir.»

Demek ki işçiler sınıf bilincine erdikçe, örgütlendikçe, en önemlisi de, kendi öz partilerinin arkasında saf tuttukça, eski kültürden, burjuva toplumunun demokratik gelenekleri - sözgelimi Shelley'in şiiri ve biraz önce sözü geçen köylü gelenekleri gibi en iyi unsurları - devralmaya, onlara kendi devrimci tecrübelerini katmaya ve onlardan yeni, sosyalist bir kültür (emekle yeniden birleşmiş bir kültür) yaratmaya koyulurlar.

Gene deminki mektuplaşmadan söz edeyim. Fransız işçisi Pierre, Macar işçisi Istvan'a şunları yazıyor :

«Oturduğum kat öylesine acınacak durumda ki, görmüş olsaydın «Batı Kültürü»ne beslediğin zevki yitirebilirdin. Düşün bir kere, duvarda küçük bir resim asılı. Kim bilir nereden gelmiş oraya? Bir çeşit korkunç bir meyva resmi. Aç kalırsam, elmayı kesip çıkaracak ve yiyeceğim.»

Istvan cevap veriyor :

«Mektubunu okurken hayretle bağırıverdim; Clara'ya çocukluğumda bizim evde yayları fırlamış kanapenin üzerinde, duvarda asılı duran resmi anlattım. Annem onu, çöp te-

nekesine atıldığı, patronun evinden getirmiş. Bu resim, sanki, «Macar köylüsünün ne dilerse herşeyi var, ne diye ağalarla savaşsın? Ben ne kadar hoşnutum, görmüyor musunuz?» dercesine sundurmada oturmuş, bir yandan güneşlenirken, bir yandan da piposunu dolduran bir köylünün resmiydi. Paraya ihtiyacımız olup da o resmi sırf çerçevesi için aldığını söyleyen bir eskiciye iki buçuk pengö'ye satıncaya kadar orada asılı kaldı.

Çocukken sanatla tek ilişiğim bu olmuştu. Ama delikanlılığımda günün birinde Sanat Galerisi'nde bir sergiye gittim. Cebimde para vardı da, verip içeri girdim. Hep aklımdadır bu sergi. Bunlara resim denilebilirse, amma da acayip resimlerdi ha! lekeler, çizgiler, kargacık burgacık benekler, rasgele ışık-gölge karmaşası, yani kimseciklerin anlamadığı, oysa pek önemli sayılan bir sanat. Bunlara bakıp bakıp «nefis!» diyorlardı. Sonunda kendi kendime şöyle dedim: «Bana bak Istvan, ne demek istediklerini, neyi gösterdiklerini kestiremediğin bir sürü resme habire bakıp duruyorsun, ne saf adamsın sen be!»

Bütün bunları sana niye yazıyorum? Geçen pazar günü Clara ile birlikte bu aynı sanat galerisinde, İkinci Macar Resim Sergisi'ni gezmeye gittik. Senin de orada olmanı isterdim. Duvardakiler bizim dünyamız, bizim hayatımız, bizim gerçeğimizdi. İki saat dolaştık durduk. Bacaklarımın sızısını hâlâ duyuyorum. Karım tek bir defa ağzını açıp konuştu. "Ne zengin şu bizim hayatımız!" dedi.»

Macar işçileri şimdi hürriyetin ne olduğunu biliyorlar. Zorbalar def olup gitmişler.

Macaristan'da, Doğu Avrupa'nın öbür demokrasilerinde, Çin'de, en başta da Sovyetler Birliği'nde gözlerimizin önünde eşi görülmemiş bir süreç yer almaktadır : Tabiatın, insanın yeniden yaratılması, Bilim, tabiatı yeniden yaratıyor, sanat da insanı. Bilim, birleşik bir halkın kollektif çabasıyle yeniden yaratıyor tabiatı. Bu halk, kendi sanatının gözleri önüne serdiği geleceğin güzel görünümünden destek alıyor. Sanat beşeri duyguları o halkın biliminin erişmiş olduğu daha derin tabiat bilgisini esas alarak ve bilinçli bir şekilde inceleyerek yeniden yaratıyor. Sömürüye son vermiş planlı bir toplumda bilim ile sanat el eledir. «Güzellik gerçektir, gerçek de güzellik». Kültürle emek birdir.

III. İngiliz Gerçekçiliği

Britanya kültürünün şimdiki durumu, Sanat Konseyi'nin mutat raporunda ele alınmıştır. Konsey'in amacı, güzel sanatların standardını yükseltmek, anlaşılmasını yaygın hale getirmektir, yada getirmekti. Buna rağmen, silâhlanmaya daha fazla para ayrılabilsin diye, diğer sosyal hizmetlerde olduğu gibi, bu Konsey'in çalışmaları da kısıtlanmıştır. Kaybın bedeli işçi sınıfının omuzlarına yüklenmiştir. «Yükseltmek» işi daha çok, «yaymak» işi ise daha az yapılacaktır. Çalışmalar Covent Garden, Stratford-on-Avon ve Edinburg Festivali gibi, burjuva beyzadelerimizin, kendilerinden birkaç dolar sızdıracakları Amerikalı patronlarının gönüllerini eğlendirecekleri ve onlarla birlikte güller arasında kendilerinden geçecekleri seçme birkaç «mihrap»ta toplanacaktır. Sanat Konseyinin yeni şiarı, «az ama gül»dür.

Bu çok önceleri William Morris'in «hanımlar ve beyler için güzel sanatlar» diye reddettiği kültür türüdür. Bütün işçiler Covent Garden'ı, dışarıki kaldırımdan görülebileceği kadarıyla görecekler, Istvan Nagy'nin «orada bana sanki pusu kurmuşlar» duygusunu paylaşacaklardı. Her hâkim sınıf çöküş halindeyken, halkın yaratıcı faaliyetini felce uğratmak için, onu kültürden uzak tutmaya çalışır. Ama, acaba bu, o hâkim sınıfın kültürden kendisinin yararlanması anlamına gelir mi? Hiç bir zaman. Ondan nasıl yararlandıklarına bir bakın. Onların edebiyatı bir mezarlık edebiyatıdır. Arthur Koestler komünizme veryansın ediyor, Bertrand Russell kozmik küfüre karşı vaazda bulunuyor. T.S. Eliot, çıtkırıldım bir umutsuzluk içinde şakıyor. J. B. Priestley, Collier's Magazine'e yazıyor. Çağdaş burjuvazinin bu «mihraplarına» kalsaydı, kültür mirasımız yok olur giderdi.

Biz, onun yok olmasına göz yumacak mıyız? Biz, bir sosyalist olarak, bize ne şu burjuva kültüründen demeli miyiz? Eğer bizim ilgilendiğimiz yalnızca tepeden tırnağa gerici, kozmopolit, dekadan çağdaş burjuva kültürü olsaydı, bir iki istisna dışında, bu kültürün, işçi sınıfı için değer taşıyan hiçbir yanı olmadığını söyleyebilirdik; kaldı ki bu durumda bile istisnaları ihmal edemezdik. Oysa burada bizim ilgilendiğimiz, milli kültür mirasımızın bütünüdür. Bu mirasa, burjuvazi tarafından yaratılmıştır diye, sırt mı çevireceğiz? Hatta, acaba onu sırf burjuvazinin yarattığı bir şey olarak nitelemenin mümkünü var mı?

Soruyu başka şekilde koyalım. Amacımız sosyalist bir Britanya'dır. Bu da, başka şeyler arasında, bu ülkede yeni sosyalist bir

kültür yaratmak anlamına gelir. Bu işe nereden başlayacağız? Tıpkı halka sosyalizm yolunda önayak olan proletaryanın, kapitalist toplumun rahminden doğmuş olması gibi, yeni sosyalist kültürün de yalnızca burjuva toplumunun değil, feodal toplumun, kölelik toplumunun ve ilkel komünizmin kültür tarihindeki en iyi şeylerden çıkarılacağı açık değil midir?

Sınıflar öncesi toplumun kültürü konusunda demin bir iki şey söylemiştim. Özellikle o kültürün bir kısmını oluşturan efsanelerden söz etmiştim. Bunlardan çoğu günümüze kadar gelmiştir. Bunlar köleci, feodal ve burjuva toplumların sanatçılarını en zengin materyalle donatarak sanat tarihine büyük katkıda bulundular. Sosyalizm çağında ise bunlar, her zamankinden daha değerli duruma gelmişlerdir. Çünkü Gorki'nin de açıkladığı gibi, «bir tek kişinin ferdî ilhamını» değil, «tüm halkın kollektif yaratıcı faaliyetini» dile getirmektedirler. Bunların en ünlüsü Yunan ve Tevrat efsaneleri ve kahramanlık masallarıdır. Prometeus, Herkül, Helen, Adem, Eyüp gibi kişileri hepimiz duymuşuzdur. Bununla beraber, bir tek Yunan istisnasıyle, Avrupa kahramanlık masallarının en zengin hazinesinin bizde bulunduğu, bunların birçoğunun İskoç adalarında ve yaylalarında, İrlanda'nın batı kıyısında yaşayan köylülerin ağzında yaşayıp durduğu genellikle pek bilinmez. Bu hazineleri kapitalizmin hurda deposundan kurtarmak, Marksizm ışığında yeniden yorumlayarak tekrar halkın malı haline getirmek; İskoçyalı, İrlandalı ve Galli arkadaşlara düşen görevdir.

Feodal ve burjuva yönetimleri altında Britanya halkı tarafından yaratılan kültür zenginliği öylesine gür, öylesine çeşitlidir ki, bu zenginliği bu raporun sınırları içerisinde özetlemeye kalkışmak imkânsızdır. Zaten amacımız da bu değildir. Önümüzdeki mesele, bugün onun ne önem taşıdığıdır. Bu soruya cevap verme girişiminde bulunurken işi uzatmamak amacıyle edebiyatı ele almakla yetinecek ve Rus ihtilâlinin büyük yazarı, sosyalist gerçekçiliğin kurucusu Gorki'nin Britanya edebiyatına verdiği değeri gösteren bir yazısı ile işe başlayacağım :

> «İngiltere gerçekçiliğin anasıdır. İngiliz dilinin babası ve gerçekçiliğin kurucusu sayılan ve bir şarap tüccarının oğlu olan Geffrey Chaucer daha on dördüncü yüzyılda «Canterbury Masalları»nı yazmıştı. Daha on altıncı yüzyılda İngilizlerin, Avrupa'nın diğer ülkelerince büyüklüğü iki asır sonrasına kadar tam anlaşılamadığı halde, dehası günümüze kadar aşılmamış bulunan bir yazarları : Shakespeare'leri vardı. 1707'de gerçekçi romanın yaratıcısı Henry Fielding doğdu... İngiliz edebiyatını tartışmama esas konu olarak alıyo-

rum, çünkü gerçekçi dramı ve romanı yaratan on sekizinci yüzyıl burjuvazisine tamamen yabancı kalan prenslerin, şövalyelerin, kahramanların ve canavarların yerine, her okuyucunun tanıdığı bir dünyayı, kendi öz ailesinin ve toplumunun dünyasını, öz teyzelerini, dayılarını, kardeş ve kızkardeşlerini, eşini, dostunu, tek kelimeyle kendi hısım akrabasının hergünkü dünyasını gösteren, İngiliz edebiyatından başkası değildi... Yeni edebiyat, hayatla çok sıkı ilişkisi yanında, yeni bir estetik zevk, yeni bir güzellik getirdi. Bu, sözün ve dilin duyarlığının, onun düşünce ve duyguların en ince ayrıntılarını ifade gücünün, melodisinin güzelliğiydi.»

Ama gene de, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, hepsi de burjuvaziye mensup bulunan bu yazarlardan, sosyalizm mücadelesinde ne fayda bekleyebiliriz, diye sorulabilir? Bu, beni biraz önce sorduğum soruya, yani burjuva toplumunun klasiklerini, sadece burjuvazinin yarattığı şeyler diye nitelemek doğru mudur, sorusuna götürür.

İki sebepten, doğru değildir bu.

Birincisi, demin de belirtmiş olduğum gibi, kapitalizm öncesi kültür gelenekleri köylülük arasında yaşamaya devam etti ve zaman zaman bunlar, çalışan insanlar tarafından sanat eserleri biçimine getirildi. Çok iyi bilinen iki örnek verelim.

John Bunyan, bir tenekecinin oğluydu; kendisi de tenekecilik yaptı. Yazıları feodalizme ve daha gerilere kadar uzanan ortaçağ halk masalları geleneğine girer. Gerçekte ortaçağ hıristiyanlığına, ilkel komünizmden miras kalan bir fikrin - köylü atalarımızın dillerinden düşürmedikleri o ünlü sözün : «**When Adam delved and Eve Span, who was the gentleman?** (Adem toprak çapalar, Havva yün eğirirken, beyefendi olan kimdi?) - de dile getirilen fikrin girmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Robert Burns, küçük bir çiftçinin oğluydu. Kendisinin yetişmesini etkileyen geleneklerin çoğu hıristiyanlık öncesine aitti. Hayat hikâyesinde şunları anlatıyor :

«Çocukluk ve ilk gençlik günlerimde annemin cahilliği, açık kalpliliği ve tabiatüstü inançları bakımından çok ilginç yaşlı bir hizmetçisi vardı. Bu kadına çok şey borçluyum. Bana kalırsa bu kadın şeytanlar, periler, öcüler, büyücüler, cinciler, gaipten haber verenler, deniz perileri, peri kandilleri, ölü tozları, tafylar, hayaletler, nurlar, sihirli kuleler, iyi saatte olsunlar, ejderhalar ve daha bir sürü batıl inanç konusunda

ülkenin en büyük masal ve şarkı koleksiyonuna sahipti. Bana şiirin gizli tohumlarını eken bunlar oldu.»

Burns, batıl ve saçma olanları attı. Ama işte çocukken, ocak başında dinlediği bu masallar ve türkülerdir ki ona şiirine özgü o yalın, mükemmel popüler sanat biçimi anlayışını kazandırdı.

Bu her iki yazar da halkın diliyle, İngiliz ve İskoç köylülüğünün görüşlerini, geçmişe ilişkin anılarını, demokratik ruhlarını, gelecek konusundaki özlemlerini tabii bir incelikle anlatacak şekilde ve nesiller boyu süren zorlu, gündelik mücadele içinde biçimlenen bir dille konuşmaktaydılar.

Üstelik, Chaucer, Shakespeare ve Fielding gibi burjuvaziye mensup **olan** yazarlar da, ilhamlarını kendi sınıflarından değil, halktan yani toplumun ve hayatın içinden aldılar, dolayısıyle de, kendileri bilinçli devrimciler olmadıkları halde, eserlerinin yine de devrimci bir muhtevası oldu. Bu konuda, **Muhafaza Edilmesi Gereken Eski Dostlar**'ında T. A. Jackson arkadaşın yazdıklarını hatırlayalım :

«Gerçek büyük sanatçıların burjuvalıkları, deyim yerindeyse, yalnızca dıştadır. Onlar özde **beşeridirler**, erimleri bakımından ise evrenseldirler. Muhayyele, toplum gerçekliğine ne kadar derininden nüfuz ederse, sanatçı, gerçeklerin en evrensel olanını, gerçekliğin asıl nitel özelliği olan **hareketi** o kadar güvenle açıklar... Sonsuzluğa kadar yerinde kalan tek şey **harekettir**, hareketten başkası da olamaz. Sanatın fonksiyonu, duyguyu, zekâyı araştırmaya yöneltecek ve iradeyi eyleme geçecek kadar hızlandırmaktır. Tarihin belirlediği her durumun olanca açıklığıyle gösterdiği gibi, sanat «hepsi bu kadar mı? Haydi! Bir daha» meydan okuyuşuyle yapar bunu. Kaçınılmaz olarak, sanat ne kadar büyükse, o kadar kesinlikle **devrimcidir.**»

Ama bu kadarla da bitmiyor. Bu klasikler - Chaucer, Shakespeare, Fielding - yalnızca yüreklerinin toplum hareketinin en derin akımlarına cevap verircesine çarpması bakımından **evrensel** olmakla kalmazlar. Onlar aynı zamanda, tam anlamıyle **İngiliz'**dirler de. Onlara hayat veren, senin benim doğduğumuz dağlar ve ovalarda yaşanan, onlardan bize kalmış dille anlatılan hayattır.

Bir de dilimiz, hani belki de şimdiye kadar yaratılan en zengin ve en esnek konuşma aracı var. Shakespeare'in dizelerinde kelimeler çiçekler gibi açar, dilin zenginliğinin tadına varırsınız.

Ama basit halkın konuştuğu yalın dili yeğliyorsanız, bunu Bunyan'ın **Gezginlerin Gezisi**'nde bulursunuz.

İşte bu Bunyan, Bedford'lu bir tenekeciydi. Bu şiirlerin üç yüzyıl kadar önce yazıldığına kolay kolay inanılmaz. Anlattığı hikâyeyi dinlerken, insana o hâlâ yaşıyor, bir kır kahvesine oturmuş da seninle benimle konuşuyormuş gibi gelir. Fabrikamızın bazı işçileri, belki bugün aramızda olanlardan bazıları, ele kalemi alıp birşeyler yazma çekingenliğini yendikten sonra er geç, Britanya halkının sosyalizm yolunda geçirdiği sınavların ve kazandığı zaferlerin hikâyelerini, Bunyan'ın hikâyesindeki kadar yalın ve güzel bir dille anlatacaklardır.

IV — Görevlerimiz

Yirmi İkinci Kongremizde kültür çalışmaları konusunda alınan karar, bütün pârti örgütlerinin, politik mücadelenin bir bölümü olarak kültür mücadelesini geliştirmek, işçi sınıfının bütün faaliyetlerini, bütün demokratik faaliyetleri desteklemek, Amerikanlaştırmaya karşı savaşı genişletmek, bilimsel sosyalizm anlayışımızı ilerletmek milli kültür mirasımızı işçi sınıfının gurur duyduğu öz malı haline getirmek çağrısında bulunuyor. Bu karardan çıkan üç görev var ki, üzerinde biraz durmak istiyorum.

Birincisi, kültürel çalışmamızla siyasî çalışmamız arasında hâlâ var olan duvarları yıkmaktır.

İkincisi, kültür mirasımızı ancak bilimsel sosyalizmin ışığında yeniden yorumlamakla onu halka uygun bir şekilde sunabileceğimizdir.

Üçüncüsü, bu mirastan, halkın dünya barışı, milli bağımsızlık, ve sosyalizm mücadelesindeki rolünü eksiksiz oynayabilmesi için milli bilincini uyandırmaktır.

Bu görevleri teker teker inceleyelim.

Önce, kültürel çalışmamızla, siyasî çalışmalarımız arasındaki duvarları yıkmamız gerekir. Kültürel çalışmalarımız, politik çalışmalarımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmelidir. Kültürel çalışmaların değerini bazı arkadaşlarımızın küçümsedikleri doğrudur. Bu arkadaşlara aşağıdaki şu düşünceleri önereceğim :

> «Biz edebiyat ve sanatın öneminin abartılmasından yana değiliz; ama bunu küçümsememeliyiz de. Edebiyat ve sanat, politikaya tabi olmakla birlikte, politika üzerinde muaz-

zam bir karşı etkide bulunurlar. Devrimci edebiyat ve sanat, devrimci bir programın bir bölümüdür. Bunlar tüm devrimci hareketin vazgeçilmez parçalarıdır. En genel türden de olsa, edebiyat ve sanatımız olmasaydı, devrimi devam ettirmeyecek, yada zafere ulaşamayacaktık. Bu gerçeği anlamamak hata olur.»

Aynı zamanda anlamamız gerekiyor ki, kültürel çalışmaların değerini küçüksemek yolundaki bu eğilim, biraz da özünde, politik değer taşımayacak kadar militanlıktan yoksun ve işçi sınıfından kopuk çalışmanın kendisinden geliyor. Aydınlarımız şunu da öğrenebilirler :

«Kitlelerin sizi anlamasını, kitlelerle kaynaşmak istiyorsanız, uzun ve kimi durumda da hatta acılı olan bir pişme sürecinden geçmeye kararlı olmalısınız...

Aydınlardan çıkma sanatçılarımız ve yazarlarımız, kitlelerin kendi eserlerini iyi karşılamalarını istiyorlarsa, düşünce ve duygularında böyle bir dönüşümü gerçekleştirmelidirler. Yoksa etkili iş göremezler, çünkü eserleri halkın arasında hiç bir zaman revaç bulmaz.»

Bu nasıl yapılacaktır?

Önce yazar ve sanatçılarımıza «kendi köklerini değiştirmeyi ve yavaş yavaş işçilere katılmayı görev saymalarını» öğütlerim.

Bir yandan da partimiz onlara yapıcı eleştiriler ve pratik yardımlarda bulunarak onların eserlerine değer verdiğimizi göstermelidir. Üstelik işçi sınıfından yeni yazar ve sanatçıları yetiştirmek için elden geleni yapmalıyız.

İki yıl önce, Prag'tan pek uzak olmayan Dobris şatosunu gezmiştim. Çevresi fevkalâde, güzel bir şatoydu. İşgalde Gestapo şefi Heydrich burada otururmuş. Şimdi ise Yazarlar Klübü. Orada bulunduğum gün, yazar olmak isteyen işçiler için Eğitim Bakanlığınca düzenlenmiş üç haftalık yatılı eğitim kursunun son günüydü. Bu işçiler üç hafta boyunca Çekoslovakya'nın en iyi yazar ve eleştiricilerinin yoğun derslerinden geçmişlerdi. Akşamları ise bahçede oturuyorlar, yazarlar onlara henüz basılmamış son şiirlerini ve hikâyelerini okuyorlar, bunları eleştirmelerini istiyorlardı.

Ülkemizde bir sürü güzel şatolar var. Bunlar bir gün, halk demokrasisi yönetiminde bizim olacaklar. Bu arada, Britanya işçi sınıfındaki, şu anda kapitalist yönetiminde heder olan bit-

mez tükenmez sanatçılık yeteneğini geliştirmek için, elimizdeki kaynakların hepsini harekete geçirmeliyiz. Bunu yaparken «Devrimci Genç Sosyalistler Derneği»ne özellikle önem vermemiz gerekir. Çünkü bu dernekteki arkadaşlar bizlerden gençtir, yeni fikirlere daha açıktırlar.

İkinci olarak, kültür mirasımızı bilimsel sosyalizmin ışığında yeniden yorumlamalı ve halka sunmalıyız. Bu pek çok incelemeyi gerektirecektir. Bununla birlikte, bu tür çalışmaların amaçlarına ulaşabilmesi için, pratik faaliyetle:le birleştirilmeleri gerekir. Edebiyat alanında ve göze hitap eden sanatlarda bu, işçi hareketinin çeşitli kollarının düzenlediği konferanslar, makaleler ve sergilerden ibaret olacaktır. Dram ve müzik alanında ise, sadece Sendika Tiyatrosu ve Kadın Kolları tarafından bunlara bağlı dernekler ve birlikler değil, ülkenin dört bir bucağında işçi hareketinin içindeki ve dışındaki yüzlerce amatör müzik ve dram topluluğunun düzenleyecekleri konserler ve sahne uygulamalarından oluşacaktır. Yazar ve sanatçılarımız, işçi hareketinin bu amaçlara ulaşmasında kültür çalışmalarının büyük bir önem taşıdığını ispatlama yolunda başarılı oldukları oranda kitlelerle kaynaşabilecek, dolayısı ile de eserleri için büyük ve istekli bir okuyucu, seyirci ve dinleyici kitlesi oluşturacaklardır. Kütlür mirasımızın yeniden yorumlanmasının, şarkıcı yahut aktör için arzettiği güçlük konuşmacı veya yazar için arzettiği güçlükten daha büyüktür. Çünkü konuşmacı ve yazar, Marksist yorumu izah edebilecek durumdadır. Buna karşılık icracı bunu ancak gösterir. Bu konu, en iyi örneklerle anlaşılabilir. Ülkenin çeşitli kesimlerinden bir sürü örnek verilebilir. Ben Midlands'tan bir örnek vereceğim. Buradan örnek vermem, burada başka yerlerden daha önemli şeyler yapılmasından değil, yalnızca benim kendi deneylerime dayanacağı için onu daha da etkili bir şekilde kullanabileceğimdendir.

Midlands'ta, yirmi yıl önce, Milletlerarası Tugay'da hizmet görmüş bir doktorun kurduğu bir işçi koromuz var. Bu koro, işe İspanyol cumhuriyetcilerinin şarkılarını söyleyen beş altı kişilik bir grup olarak başlamıştı. Mevcudu arttıkça repertuarını genişletti, işçi türkülerine, varyete müziğine, sonunda da klasiklere kadar uzandı. Başlangıçta klasiklerle araları pek iyi değildi. «Bunlar fazla aydın işi, bize birşey söylemiyorlar», diyorlardı. Ama bir sürü denemelerden ve tartışmalardan sonra, Mozart'ın **Figaro'nun Düğünü** operasından bazı şarkılara kendilerini kaptırdılar. İlk oynadıkları opera bu oldu. Ondan bu yana altı opera daha oynadılar. Bunlardan biri hariç, hepsi İngilizceydi. John Gay'in **Dilenci Operası** da bunların arasındaydı. Benim vereceğim örnek bu.

Provalara başlamadan önce **Dilenci Operası**'nın tarihî bir in-

celemesini yaptılar. Opera hangi çağın eseriydi, hangi şartlarda ortaya çıkmıştı. Bu onların yorumunun özünü teşkil etti. Operayı Profesör Dent'in düzenlemesiyle oynadılar. Kendisi İşçi Müzik Topluluğu'nun da başkanıdır. Profesör Dent'in erdemi, altmış ya da yetmiş İngiliz ve İskoç halk ezgisinden oluşan şarkıların, melodilerini tamamen yalın bir biçimde düzenlemiş olması, bu yüzden de sözlerinin olduğu gibi anlaşılmasındadır. Bu da bu şarkıların, John Gay'in düşündüğü gibi, bütün ağırlığın sözlerde olmasından dolayı, müzik eşliğinin alabildiğine basit ve orijinale en yakın bir niteliğe bürünmesini sağlamaktadır. Dolayısıyle de, Dent'in düzenlemesinin hiçbir zaman, profesyonel sahnede, ya da radyoda değil de yalnızca amatörler, ve hepsinden de çok, sözünü ettiğim korolar tarafından icra edilmesi dikkat çekicidir.

Operanın amacı neydi? Bunu John Gay'in sözlerinden öğrenebiliriz :

«Bununla birlikte, yazarlar için büyük olmanın yolu devlete çeki düzen verecek sert eleştiriler yapmaktır.»

Operanın ilk oynadığı 29 Ocak 1728 gecesi, localardan birinde o dönemin başbakanı Sir John Walpole oturuyordu. Sıra iki zindancı, Peecham ile Lockitt'in şarkılarına geldi :

Çağa sansür koydunuz mu, gözünüzü dört açın. Sıkı durun ha!
Sakının, saraylı gücenebilir.
Bir söz edeyim dediniz mi rüşvetten, ya da yolsuzluktan,
Herkese çok uyar bu ya, her biri bas bas bağırır, yoksa bu taş
bana mı diye.

Bu sırada bütün seyircilerin başları bir anda başbakanın locasına döndü. O kımıldamadan oturuyor, soğukkanlılıkla gülümsüyordu. Yapabileceği tek şey buydu. Bu taşın kendisine atıldığını bilmezlikten gelerek, sırf bir seyirci gibi oturuyormuş pozuna bürünmüştü.

Dent'in resmî çevrelerce kabul edilmemesinin sebebini böylece görmüş olduk. Üçüncü Program'ın, o giyimli kuşamlı centilmenlerinden «devlete çeki düzen verecek sert bir eleştiri» niteliğindeki bir operayı temsil etmelerini bekleyemeyiz. Öte yanda ise Midlands işçileri onu coşkuyla bağırlarına basmışlardı.

Dilenci Operası'nın politik taşlama sayıldığı için yeniden yorumlanması nispeten kolaydır. Bununla birlikte denemeler göstermiştir ki, bunun kadar açıkça politik olmayan öbür eserlerde de aynı yöntem uygulanabilir. Doğrusu, kendi çağlarında bütün

en büyük burjuva müzik ve dram şaheserlerinin devrimci bir muhteva taşıdıklarıdır. Çağdaş burjuvazi, kendi geçmişinden utanç duyar. Bu muhtevayı, bu eserlerden söküp atmak ister. Bizim görevimiz o muhtevayı bilimsel sosyalizmin ışığında devrimci tecrübelerle zenginleştirerek yeniden yaratmaktır. Caudwell'in o görkemli deyişiyle, «geçmişi şimdiki zamana sürüyüp getirmek, ve geleceğin gerçekleşmesini zorlamak»tır.

Üçüncüsü, halkımızın millî bilincini uyandırmamız gerekiyor. Bu kez burada İskoçya'dan bir başka örnek vereyim. Geçen yıl İskoç arkadaşlarımız Edinburg'lulara gerçek bir halk festivalinin ne olduğunu göstermişlerdi. Milligan arkadaşın céilidhe konusunda yazdıklarını hatırlayalım :

«Cuma akşamındaki céilidhe gibi bir olay, milli kültür mirasımız üzerinde daha fazla konuşulmasına sebep oldu. Zira konser salonu düzeninde değil, o yöre emekçileri tarafından halk türküsü söylemenin hâlâ yaşayan bir kültür geleneği olduğu İskoçya'nın o kesimlerinde söylendiği şekilde icra edilen bu İskoç ve Gal halk türküleri programı, bugüne kadar pekazı keşfedilmiş bir güzelliği, nüktesi ve insancıllığı herkesi heyecanlandıran, herkese zevk veren bir şarkı ve türkü hazinesini ortaya koydu.»

Burada İngiliz arkadaşlarımızın, İskoç, Galli ve İrlandalı arkadaşlara oranla daha az avantajlı durumda oldukları, çünkü İngiliz halk şarkılarının ve danslarının halk tarafındn unutulmuş olduğu düşünülebilir. Çoğunun unutulup gittiği doğrudur. Fakat bunları canlandırma yolunda çaba gösterir göstermez popülerliklerini yeniden kazanacaklardır. Bundan emin olabiliriz. Niçin?

Çünkü bunlara can veren ruh, bunlara biçim veren öz İngiliz'dir. Sözkonusu derginin bu sayısındaki makalesinde Jack Dunman arkadaş, büyük milli bestecimiz Vaughan Williams'ın ilk kez bazı İngiliz halk türkülerini dinledikten sonra : «Bana pek yabancı gelmedi bunlar, tanır gibi oldum. Hayatım boyunca biliyormuşum da farkında değilmişim,» dediğini yazıyor. Sir Vaughan Williams'ın operalarından biri, **Sir John in Love** (Sir John'un Aşkı)'nın oynanmasından sonra, Midland korosundaki işçilerden biri de aynı şeyi söylemişti. Bu operada Vaughan Williams **Greensleves** adlı ezgiden çok yararlanmıştır. Bu ezgi, popülerliğini hiç yitirmemiş çok az sayıdaki İngiliz halk ezgilerinden biridir. Operanın temsilinden sonra bu işçi şöyle demişti : «Artık **Greensleves**'i ne zaman dinlesem, kendi kendime, hah, işte bizim Greensleves'imiz diyordum». Bu, mirasın nasıl kendi malımız haline geldiğini anlatıyor.

Adamızın halkları, dünyanın herhangi bir kültür mirası kadar zengin bir kültür mirasına sahiptir. Kapitalizmin yönetiminde heder edilmiş, ya da çürümeye bırakılmıştır. Bu halklara onun nasıl kurtarılacağını göstermeliyiz. Ama bu mirası, kendi başlarına kurtaramazlar. Britanya halkları, aynı hedefe doğru ilerleyen bütün öbür halklar, Malaya, Kore, Çin Hindi, Afrika, Yunanistan, İspanya halkları, yeni demokrasilerin, Çin'in, Sovyetler Birliği'nin halklarıyle güç birliği yapmalıdırlar.

Bizim yurdumuza beslediğimiz sevgi, başka ülkelerin halklarına sevgimizi ortadan kaldırmaz. Tam tersine, o sevgiyi öngörür. Tory'lerin yurtseverlik dedikleri şeye karşılık, gerçek devrimci yurtseverlik budur. Tory'ler yurtsever değildir, onlar yabancı bir gücün hizmetkârlarıdır. Halkın sırtından kâr sızdırmakla meşgul, ve kültürü zillet içinde tutmakta olduklarına göre, **onlar** halkın kültür standartlarını nasıl yükseltebilirler? Milli bağımsızlığımızı satmış olan onlar, milli kültür mirasımızı nasıl olur da koruyabilirler? Malaya halkına karşı, köylerini yakıp yıkarak, ürünlerini zehirleyerek, kalay ve kauçuk şirketlerinin kârlarını korumak amacıyle canice bir savaşı yürüten onlara, barbardan başka bir ad vermek mümkün müdür? **Onların** şairi, emperyalizmin şairi Rudyard Kipling'in söylediklerine kulak verirseniz, emperyalizmin duygularına nasıl tercüman olduğunu görürsünüz.

Emperyalizm çağında halkımızın milli bilinci, şovenlikle yozlaştırılmış, bunun sonunda da işçiler artık kendi bayrakları, Britanya halkının bayrağı saymadıkları Union Jack'a sırt çevirmişlerdir.

Biz buna karşı, gerçek yurtseverlikten yanayız. Biz yalnızca halkımızı, kendilerini savaş, zulüm ve insanın insan tarafından sömürülmesinden kurtarmak için savaşan öbür halklarla omuz omuza getiren yurtseverlikten yanayız. Bizim için Union Jack'teki üç istavroz, rüşvet ve şiddet yoluyle kabul ettirilmiş bir birliği değil, Britanya halk demokrasisinin kardeşçe birliği temsil eder.

Deminki Macar-Fransız yazışmasından bir parçayı daha aktarayım. İstvan, Pierre'e şöyle yazıyor :

> «Güzel mektubunda unutamayacağım pek çok satır var. Birçok parçalarını dostlarımıza ne kadar sık okuyoruz, biliyor musun? Hele birinde şöyle demişsin : "Biz, Fransız halkı, ülkemizin adının önüne **güzel** sözünü koymayı adet edinmişiz. Bunu bize şairlerimiz ve büyük adamlarımız, tarihimiz boyunca yurdunu gerçekten seven herkes öğretti." Biz bunun ne kadar doğru olduğunu biliyoruz. Bilir misin,

biz de **güzel** kelimesini aynı yerde kullanıyoruz.»

Bizlerse, ülkemizde «Güzel İngiltere» demeyiz. Kullandığımız deyim «aziz, koca İngiltere»dir. Koca diyoruz, çünkü şairlerimiz ona üç yüz yıldan bu yana «sevgili» diye hitap edegeliyorlar.

Shakespeare, İngiltere'yi kendi yaşadığı sıralarda tehdit etmekte olan feodal geriliğin iki kalesi, papalık ve İspanya'dan gelen tehlikeleri düşünüyordu. Bu tehlikelerin yenildiğini görecek kadar yaşadı. Biz de yeni İngiltere'yi - **Sosyalizm Üzerine Dersler'**-inde William Morris'in düşlediği - İngiltere'yi görecek kadar yaşayacağız. Morris, bu yazısında değiştiğini görmek istediği şeyleri sıralıyor. Bunların arasında şunlar da var :

«Herkesin, ana babasının parasına göre değil, kendi yeteneğine göre eğitim görmesini istiyorum...

Dünyanın kaba saba işlerini yapan gemici, madenci, çiftçi ve benzerlerine, saygı ve özenle davranılmasını, bu gibi kimselere bol ücret verilmesini, böylelerinin bol bol boş vakte sahip olmalarını istiyorum.

Bütün maddi güçlükleri yenebileceğine inandığım modern bilimin, Canavar Topunun icadı gibi akıl almaz ahmaklıklar yerine, şimdi insanları elle yapmak zorunda oldukları, kendilerine saygıyı yok ve tahrip edici işleri yapmaktan kurtaracak makinelerin icadına dönüşmesini istiyorum.

Ayrıca şunu da istiyorum. İnsanlar, kendileri için dilediğim şartlarda yaşasalardı, bunun olması mümkündü; sevdiğim toprağı meydana getiren bu adalar, şurası bir kor yığını, burası bir oyun yeri olarak kullanılmasın, hangi bahane ile olursa olsun onu kirletecek ya da bozacak hiç kimsenin ayak basmasına izin verilmeyen Kuzey Avrupa'nın Güzel Yeşil bahçesi haline gelsin.

Bütün bu şartlar altında, benim şimdi adını edeceğim son dileğim de elbette gerçekleşirdi. En basit ev eşyasından, kamusal devlet yapılarına kadar, adil ve şerefli bir sıralama içinde, insan elinin emeğinin bizim için yepyeni bir umudun doğuşunun öne çıkaracağı en büyük anlatım ustalarının el emeğiyle süslenmiş olmasını, güzel olmasını istiyorum.

Benim ütopyamın ana çizgileri bunlardır. Özlemlerimizin ne kadar delice olduğunu da düşünseniz, birşeyden eminim; bu yüzden, böyle bir Utopyanın, ya da en azından huzursuzluk, bozulma, zorbalık, ve kuşkudan uzak bir yol olan,

kanımca barış ve uygarlığa götüren o yolun dışında hiç bir yerde halk sanatını beklemenin faydası yoktur.»

Yetmiş yıl önce, William Morris'in Britanya'nın olmasını dilediği şeyin hayali buydu. William Morris bugün yaşıyor olsaydı, buna hiç de Utopya demiyecek, halk demokrasisi diyecek, buna götüren yola da Britanya'nın sosyalizm yolu diyecekti.

Gazanfer Eryüksel

DAĞLARA KURULU TAHTIMIZ

âşığım*
    güzel gözlüm
dağlara kurulu tahtım
tutsak etti yüreğimi gözlerin
        tutsak etti saçların

«hasretinden prangalar»
prangalar ne kelime
        güzel gözlüm
zındanları çürüttüm hasretinden
            zındanları

bir turunç
iki turunç
üç turunç
bir sevdanın bağrında yaşıyorum yalnızlığı
ağır ağır yağan yağmur
        ıslatma umutlarımı

işçiyim
    emekciyim
        güzel gözlüm

fabrikalarda ürer umutlarım
öpülesi ellerin tutmuyor avuçlarımı
ağır ağır yağan yağmur
        ıslatma umutlarımı

emekciyim
köylüyüm
güzel gözlüm

tarlalarda boyatar umutlarım
kar kapamış kurtlar tutmuş yolları
ağır ağır yağan yağmur
ıslatma umutlarımı

yazarım
şairim
mahpus damlarında göğerir umutlarım
tutsak etti yüreğimi gözlerin
tutsak etti saçların

öpülesi ellerin
tutmuyor avuçlarımı

bir turunç
iki turunç
üç turunç

işçiyiz
köylüyüz
şairiz

alın teriyle yıkamışız ekmeğimizi
dağlarda
fabrikalarda
tarlalarda
mahpus damlarında kuruludur tahtımız

Ernest Mandel **Çeviren : Ahmet Muhittin**

MARKSİST YABANCILAŞMA TEORİSİ

Marx, yabancılaşma kavramı ile ilk defa, Alman filozofu Hegel üzerinde çalışırken, karşılaştı. Fakat ne gariptir ki, Hegel'in eserinde ilk önce dikkatini çeken, yabancılaşmış emek teorisi olmadı. İnsanın bir vatandaş olarak devletle ilişkilerindeki yabancılaşması (siyasî yabancılaşma) Marx'ın felsefî, siyasî ve sosyal düşüncesinin başlangıç noktası oldu.

Toplum sözleşmesi teorisi (Rousseau gibi burjuva düşünürlerinin geliştirdiği sosya-politik teori), insan, birtakım ferdî haklarından vazgeçer ve bu hakları topluluğun ortak, kollektif çıkarlarının temsilcisi olarak görülen devlete verir, demektedir, tabiî haklar felsefesinin teorisyenlerince ısrarla ileri sürülen bu düşünce özellikle Hegel tarafından geliştirilmiştir. Bu, aynı zamanda, Marx'ın, Hegel'i eleştirmesinin ve genel olarak eleştirici bir sosyal düşünür oluşunun da başlangıç noktasıdır.

1842-43 yıllarında Almanya'nın batısındaki Ren bölgesinde meydana gelen bazı olaylar (ormanlardan odun çalan insanların artması ve devletin bunlara müdahale etmesi) Marx'ın şu sonuca varmasını sağladı : kollektif çıkarları temsil etmeyi amaçlayan devlet, aslında toplumun sadece bir kısmının, özel mülk sahibi olanların, çıkarlarını temsil etmektedir. Bundan dolayı, ferdî hakların bu devlete devredilmesi bir yabancılaşma olayının ifadesi olmaktadır : aslında, insanların hakları kendilerine ait olan kurumlar tarafından gasbedilmektedir.

Bu sıralarda Almanya'dan kovulmuş ve Fransa'ya sürgün gitmiş olan Marx, bu siyasî-felsefî temelden hareket ederek, Fransa'da ilk sosyalist ve işçi örgütleri ile ilişki kurdu ve iktisat çalışmaya, özellikle de İngiliz ekonomi politiğinin klasik yazarları üzerinde çalışmaya başladı. Bu, Marx'ın «1844 Ekonomik ve Felsefî Elyazmaları» adlı eserinde ilk defa felsefî ve ekonomik düşüncelerin bir sentezine varma çabasının arka planı oldu. Bu çaba, burjuva toplumundaki emeğin ne olduğu konusundaki düşünceleriyle, insanın kaderi, tarih içindeki durumu, ve insanın yeryüzündeki varoluşu ile ilgili düşüncelerini bütünleştirme çabasıydı.

Bir senteze varmak için yapılan bu ilk gençlik yıllarının çabası, oldukça yetersiz araçlarla yürütülmüştü. Bu dönemde Marx'ın ekonomi politik bilgisi pek derin sayılmazdı, klasik ekonomi politik ekolünün (Adam Smith ve Ricardo ekolü) bazı kavramları ile yeni tanışıyordu ve modern sanayi sistemi ile doğrudan veya dolaylı teması çok azdı. Bütün bunları, bundan sonraki on yılda elde edecektir.

Bu tamamlanmamış ilk eserden uzun bir süre kimsenin haberi olmadı. İlk defa, 1932 yılında, yazılışından yüzyıl sonra yayınlandı. Dolayısıyla, iktisat ve felsefe çevrelerinde, gençliğinde ne düşündüğüne ve birtakım temel kavramlara nasıl vardığına dair yapılan tartışmaların büyük bir kısmı, fikrî gelişmesindeki bu belirli dönüm noktasının bilinmeyişi yüzünden bir hayli çarpık bir şekilde cereyan etti.

Bazı bölümlerinin, özellikle, ekonomik bölümlerin, olgunlaşmamış olmasına rağmen, bu eser Marx'ın ve insanlığın fikrî gelişmesinde önemli bir dönüm noktasını temsil eder. Şimdi açıklamaya çalışacağım önemi, yabancılaşma kavramına bağlıdır.

Yabancılaşma, kaynağını dinden alan çok eski bir kavramdır; aşağı yukarı, örgütlenmiş din kadar eski bir tarihi vardır. Batı'da ve Doğu'da hemen hemen bütün klasik felsefî akımlar tarafından devralınmıştır. Bu kavram insanın acıklı, trajik kaderi diyebileceğimiz bir fikrin çevresinde dolanır. Büyük Alman filozofu Hegel bu düşünceyi kendinden öncekilerden almış, ama gerçekten büyük bir gelişme yaparak ona yeni bir çizgi ve temel vermiştir.

Marx'tan önce Hegel de, insanın yabancılaşmış olduğunu, çünkü insan **emeğinin** yabancılaşmış olduğunu söylemiştir. İnsan emeğinin bu genel yabancılaşması için iki sebep göstermiştir Hegel. Biri, ihtiyaç ve emeğin diyalektiği adını verdiği şeydir. İnsanın ihtiyaçları her zaman mevcut ekonomik kaynaklardan bir adım

ilerdedir, diyordu; bu yüzden insanlar tatmin edilmemiş ihtiyaçlarını karşılamak için, her zaman çok sıkı çalışmaya mahkûmdurlar. Ama, maddî kaynakların örgütlenmesini, bütün beşerî ihtiyaçların tatmin edilmesi gerekliliği ile özdeşleştirmeye çalışmak imkânsız bir iştir. Hegel'in yabancılaşmış emek adını verdiği olgunun bir yönü buydu.

Felsefî tahlilinin öbür yönü bir parça daha karmaşıktı. Zor bir kelimede özetlenir: «dışsallaşma» (veya «dışlaşma»). Terimin karmaşık olmasına ve kulağa yabancı gelmesine karşılık, muhtevası daha kolay anlaşılabilir. Hegel'in dışsallaşma dediği bu felsefî kavramla anlatmak istediği şey şöyle özetlenebilir: çalışan, birşey üreten her insan, bu ürettiği şeyle veya yaptığı işle, aslında kafasında daha önceden varolan bir fikri yeniden üretmektedir. Şimdi, Marx'ın bu görüşe katıldığını eklersem bazılarınız şaşırabilir. Bu, insanın yaptığı her işin, maddî olarak gerçekleşmesinden önce kafasında yaşadığı fikrini **Kapital**'in birinci cildinin ilk bölümünde bulabilirsiniz. Böylece, Hegel de, Marx gibi, çalışan ama yalnız içgüdüyle işgören hayvanlar (mesela; arı, karınca) arasında bir ayrım yapıyordu. Buna karşılık insanın, önce yapmayı amaçladığı şeye dair bir düşüncesi olur, sonra bu düşünceyi gerçekleştirmeye çalışır. (Bununla Marx'ın anlatmak istediği şey, «maddeden önce düşünce vardı» değildir, şüphesiz).

Daha sonra şu soruyu sorar Hegel, bizde önceden varolan bir düşünceyi maddeleştirmek istediğimizde, gerçekten ne yaparız? Kaçınılmaz bir biçimde kendimizi emeğimizin ürününden ayırırız. İmal ettiğimiz, ürettiğimiz şeyi kendi vücudumuzun dışına çıkarırız ve o da bizden ayrılır. Kafamızda yaşayan bir düşünce gibi varlığımızın bir parçası olarak kalamaz. Hegel için, yabancılaşmanın başlıca tanımı böyleydi, buna antropolojik tanım da diyebiliriz. Antropoloji, insanın tarihten bağımsız ve her zaman için geçerli olan 'tabiatını' araştırmaya çalışan bir 'bilim'dir. Bu şekilde Hegel, her çeşit emeğin yabancılaşmış emek olduğu, çünkü şartlar ne olursa olsun her toplumda insanın, emeğinin ürünlerinden ayrılmaya mahkûm olduğu sonucuna vardı.

Yabancılaşmanın Hegel tarafından yapılan bu iki tanımını ele alan Marx, ikisini de reddeder. İhtiyaçlar ve maddî kaynaklar arasındaki farklılık, ihtiyaçlar ve emek arasındaki gerilim sınırlıdır, tarihin akışıyla şartlandırılmıştır. İnsanın ihtiyaçlarının sınırsız bir şekilde artacağı ya da insanın kollektif emeğinin ürününün her zaman bu ihtiyaçların gerisinde kalacağı doğru değildir. Bunu tarihî bir tahlil yoluyla kesinlikle reddeder. Özellikle, yabancılaşma ile dışsallaşma'nın, Hegel'deki idealistçe özdeşleştirilmesine

karşı çıkar. Emeğimizin ürününün bizi ezmesi veya bazı maddî kuvvetlerin insanların aleyhine dönmesi gerekmez, zarurî sonuç bu değildir. Böyle bir yabancılaşma, önce içimizdeki düşünceler olarak yaşayan ve sonra da nesneler halinde, emeğimizin ürünü halinde maddî bir varoluş kazanan şeylerin vücudumuzdan dışarıya çıkarılmasının sonucu değildir.

Yabancılaşma, toplumun belli bir örgütlenme tarzının sonucudur. Daha samut olarak, sadece meta üretimine dayalı bir toplumda, ve sadece bir pazar ekonomisinin özel sosyo-ekonomik şartlarında, üreterek dışımıza çıkardığımız nesnelerin kendilerine ait ve sosyal bakımdan ezici bir niteliği (varoluşları), ezici ve insanları sömürücü bir niteliği olabilir, ve, ezici ve insanları sömürücü bir sosyal cihazla (kuruluşla) bütünleşebilirler.

Hegel'in eleştirilmesi sonunda insan düşüncesinde meydana gelen, değindiğim, bu çok büyük ilerleme şudur : Marx, emeğin yabancılaşmasının antropolojik bir nitelik yani insanoğlunun tabiî ve silinemiyecek bir yazgısı olduğu düşüncesini reddeder. Der ki, emeğin yabancılaşması, insanın varoluşunun her yerdeki ve bütün gelecekteki sınırı, ayrılmaz tabiatı değildir. Belirli sosyoekonomik örgütlenme biçimlerinin belirli bir sonucudur. Başka bir deyişle, Marx, Hegel'in yabancılaşmış emek kavramını sonsuz bir antropolojik kavramdan bir geçici tarihî kavrama dönüştürür.

Bu yeniden yorumlayış insan türü için bir umut bildirisi taşır. Marx, insanın yeryüzündeki hayat süresinin bütününü, yabancılaşmış şartlar altında «alnının teriyle» yaşamak zorunda olmadığını söyler. İnsan hür olabilir, emeği hür olabilir, kendini kurtarma yetisine sahiptir. Ama bu, sadece, belirli tarihî şartlarda mümkündür. Yabancılaşmış emeğin yokolması için hangi sosyoekonomik şartların gerekli olduğunu daha sonra anlatacağım.

Şimdi Marx'ın yabancılaşma teorisinin ilk sistematik anlatımı olan «1844 Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları»ndan, temel eserine, yirmi yıl sonra yayınlanan **Kapital**'e geçelim. Yabancılaşma kavramının burada hemen hemen hiç görülmediği doğrudur.

Son otuz yılda «Marxoloji» adı verilen yeni bir meslek türedi. Bu mesleğin uygulayıcıları Marx'ın eserlerinin tümünü okur ve kitaplarında kullandığı kelimeleri numaralanmış kartlara geçirirler, sonra da bu dilbilgisi istatistiklerinden düşüncesi hakkında bazı sonuçlar çıkarmaya çalışırlar. Hatta bazıları bu tür şekilci tahlillerde elektronik beyin kullanmaya kadar gitmişlerdir. Bu «Marx - dilbilgicileri» şimdiye kadar **Kapital**'de «yabancılaşmanın» ya isim, ya da fiil olarak kullanıldığı altı yer keşfetmişlerdir.

Başka biri, bir yedincisini bulabilir, veya altıncısının geçerliliği hakkında bir tartışma açılabilir; ama ben burada bu muazzam keşif üzerinde durmayacağım.

Kapital'in bu türden şeklî ve salt kelimelerden ibaret bir tahliline dayanarak, olgunluk dönemindeki Marx'ın gerçek bir yabancılaşma teorisinin olmadığı sonucuna varılabilir. Bu şekilde, Marx bunu, gençlik yıllarından sonra, olgunlaşmamış gelişmesinden sonra, 1856-57'de emek değer teorisinin doğruluğundan kesinlikle emin olup, kendisi de bu teoriyi kusursuzlaştırdıktan sonra, bir yana atmıştır.

«1844 Ekonomik ve Felsefe Elyazmaları» ilk defa 1932'de yayınlandığı zaman bu meselelerin çevresinde büyük bir anlaşmazlık doğdu. Tartışmada en azından üç eğilim farkedilebiliyordu. Buna katılan yazarların hepsinin adını anmayacağım, çünkü bu konuda yüzden çok insan yazı yazmıştır ve anlaşmazlık da bitmiş olmaktan uzaktır. Bazıları gençlik ve olgunluk eserleri arasında bir çelişki olduğunu ve Marx'ın kendi görüşleri tam gelişince, ilk teorilerini bıraktığını söylediler.

Başkaları da tam tersini söylediler. Hakiki Marx gençlik eserlerinde bulunacaktı; sonraları, kavrayışının alanını sadece ekonomik sorunlarla sınırlayarak bozulmuştu. Bu şekilde ekonomizme saplanmıştı.

Bir kısmı da, Marx'ın düşüncelerinin hiçbir önemli evrim geçirmediğini ileri sürdüler. Bunların arasında Amerikalı Erich Fromm, Fransız Marksist akademisyen Maximilien Rubel, ve iki Fransız Katolik rahibi peder Bigo ile Peder Calvez, sayılabilir. Bunlar ilk ve sonraki eserlerde aynı düşüncelerin bulunduğunu savunurlar.

Bu üç görüşün de yanlış olduğu kanısındayım. Marx'ın düşüncesinde on yıldan on yıla tamtamına bir tekrar değil önemli bir evrim vardı. Düşünen, düşünmeye ve yaşamaya devam eden bir insan, altmış yaşında, yirmi beş yaşındayken söylediği şeylerin aynısını söylemeyecektir. Temel kavramların aynı kaldığı kabul edilse bile, biraz ilerleme, biraz değişme olacaktır. Bu somut durumda evrim daha da çarpıcıdır, çünkü daha önce söylediğim gibi, 1844'ün Marx'ı, on-onbeş yıl sonra geliştirdiği ekonomik teorinin bir temeltaşı olan emek değer teorisini kabul etmemişti daha.

Bu süregelen tartışmanın temel sorularından biri, olgunluk devresindeki Marx'ın bir yabancılaşma teorisi var mıdır, yoksa bunu tamamen bırakmış mıdır? şeklindedir.

Marx'ın bir başka temel eseri daha, **Kapital**'in bütün temel fikirlerinin ilk defa inceden inceye hazırlandığı ve denendiği bir laboratuvar, 1857-58'de yazılmış bin üç yüz sayfalık bir eser, **Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomi** (Ekonomi Politiğin Eleştirisinin Temelleri) de yazılışından bir yüzyıl sonrasına kadar nedense yayınlanmamıştır. İlk defa İkinci Dünya Savaşı'nın başında Rusya'da yayınlandı, fakat savaş yüzünden kopyelerin çok büyük bir kısmı tahrib oldu. Sanıyorum sadece iki kopye Amerika'ya ulaştırıldı, Avrupa'da ise hiç ele geçmedi. Stalin yönetimi de ikinci bir defa basmaya istekli görünmedi. Böylece kitabın yeniden basılışı ve bir iki ülkede belli sayıda uzmanca tanınışı bin dokuz yüz ellilere, yani yazılışından aşağı yukarı yüzyıl sonrasına kaldı.

Ne yazık ki, bu temel eserin İngilizceye tercümesi hâlâ yapılacak (her ne kadar bir çevirinin ilanını duyduysak da). Fransızcada da çok kısa bir süre önce çıktı. Bu yüzden tartışmaya katılanların bazılarının bu anahtar eseri bilmeme gibi bir özürleri vardı. Çünkü bunu okuyan biri, bir Marksist yabancılaşma teorisinin varolduğunu hemen görebilir : **Grundrisse**'de kelime, kavram, ve tahlil olarak defalarca gözükmektedir.

Şu halde genç Marx'ın değil, olgun Marx'ın geliştirdiği bu yabancılaşma teorisi nedir? Ve **Kapital**'de yazılanlarla ilişkisini nasıl kurabiliriz? Burada sadece şeklî bir zorluk vardır. Çünkü Marx üç ayrı terim kullanır, ve bunları birbirinin yerine konulabilir bir tarzda kullanır. Biri, yabancılaşma kavramıdır; ikincisi, şeyleşme (reification) kavramıdır (karışık bir kavram); üçüncüsüyse daha da karışık olan meta fetişizmi kavramıdır. Ama bu kavramları açıklamak o kadar zor değildir; şimdi size anlamlarını açıklamaya çalışacağım.

Bu tahlile ekonomik yabancılaşmanın bir tanımı ile başlayalım. Hemen eklemeliyim ki, geniş kapsamlı Marksist yabancılaşma teorisi içinde ekonomik yabancılaşma, sınıflı toplumda insan faaliyetinin bütün alanlarını kapsayan çok daha genel bir olgunun sadece bir parçasıdır. Ama en belirleyici unsurdur. Bu yüzden ekonomik yabancılaşmadan başlayalım. Meseleye, birbirini izleyen safhalar halinde yaklaşacağız. Ekonomik yabancılaşmanın ilk ve en çarpıcı yönü, insanların, üretim ve geçim araçlarına hür olarak erişebilme imkânından yoksun kalmalarıdır. Bu, insan tarihinde yeni sayılabilecek bir gelişmedir. Ondokuzuncu yüzyılda bile, tarımda üretim araçlarına hür bir şekilde sahip olma, kullanabilme imkânı dünyanın bazı ülkelerinde, mesele Amerika ve Kanada'da, hâlâ vardı. Amerikan İş Savaşına kadar, insan kitleleri için, kimsenin sahip olmadığı bir toprak parçası bulmak ve

buralara hür çiftçiler olarak, ev sahipleri olarak yerleşmek imkânsız değildi. Avrupa'da bu imkân iki yüzyıldan beri, hatta bu kıtadaki bazı ülkelerde üç-dört yüzyıldan beri mevcut değildi. Bu tarihî olay bir yabancılaşma teorisi için başlangıç noktasıdır, çünkü ücretli emek kurumu, yani insanların işgüçlerini bir başka şahsa, işverene satmak zorunda bırakılmaları, sadece üretim araçlarının dilediği gibi kullanabilme imkânının toplumun önemli bir kesimine tanınmadığı yer ve zamanlarda, geniş ölçüde ortaya çıkabilir. Şu halde, emeğin yabancılaşmasının ilk önşartı, emeğin temel üretim ve geçim araçlarından ayrılmalarıdır.

Bunun yeni sayılabilecek bir olay olduğunu söylemiştim. İkinci bir misal bunu daha iyi gösterebilir. Ondokuzuncu yüzyılda liberal düşüncenin ortaçağ toplumuna, feodal topluma yönelttiği klasik, tarihî eleştiri, toprağı ekenlerin hürriyetten yoksun oluşlarıydı. Doğru olduğunu sandığım bu eleştiriye karşı çıkmayacağım. Bu toplumdaki doğrudan üreticiler, köylüler ve serfler, hür insanlar değillerdi. Hür bir şekilde dolaşamazlardı dünyada, toprağa bağlıydılar.

Ama feodal toplumun burjuva liberal eleştiricilerinin unuttuğu şey, insanın toprağa bağlanmasının iki yanlı bir durum olduğu idi. Eğer insan toprağa bağlıysa, toprak da insana bağlıydı. Ve toprağın insana bağlı olmasından ötürü, feodal ilişkiler içinde yaşayan insanların önemli bir bölümü ücretli emekçi olmak ve işgüçlerini sermaye sahiplerine satmak zorunda bırakılmazlardı. Toprağı kullanabilme imkânları vardı, kendi geçim araçlarını üretebilir ve bunun bir kısmını kendilerine saklayabilirlerdi. Yalnızca örgütlü feodal toplumun dışındaki insanlar, kanun dışı kimseler, gerçekte (çünkü ilkönceleri böyle idiler) yeni toplumsal sınıflar, bir yanda ücretli emekçiler, bir yanda tüccarlar için bir başlangıç noktası olabilirlerdi.

Emeğin yabancılaşmasının ikinci safhası, insanların bir kısmı, topraktan sürülünce, üretim ve geçim araçlarına erişebilme imkânları artık kalmayınca, ve yaşamaya devam edebilmek için, işgücünü pazarda satmak zorunda bırakılınca, ortaya çıktı. Yabancılaşmanın başlıca özelliği budur. Ekonomik alanda, ücretli emek kurumu, yani sahip oldukları tek metayı : işgücünü, emek pazarında satmadan hayatlarını devam ettiremeyen insanların içinde bulundukları ekonomik zaruretin sonucudur.

Patrona işgücünü satman ne demektir? Hem gençlik hem de olgunluk eserleriyle Marx'ın tahlilinde, bu salt şeklî ve hukukî sözleşme ilişkisinin - işgücünü, yani zamanının bir parçasını, yaşayabilmen için gereken para karşılığında bir başkasına satıyor-

sun - ardında, bütün insan varlığı için, özellikle de ücretli emekçinin hayatı için çok derin sonuçlar yaratan bir şey vardır. Bu en önce şu anlama gelir : uyku dışında geçen saatlerinin büyük bir kısmı üzerindeki kontrolunu kaybedersin. İşverene sattığın zamanın bütünü ona aittir, sana değil. Çalışırken istediğini yapmakta serbest değilsin. Bütün bu zaman içerisinde, senin ne yapacağını ve yapmayacağını söyleyen işverendir. O emreder senin ne üreteceğini, nasıl üreteceğini, ve nerede üretecğini. Faaliyetine hükmeden o'dur.

Ve emeğin üretkenliği ne kadar artar ve iş haftası da ne kadar kısalırsa, işverenin, senin bir ücretli emekçi olarak zamanın üzerindeki kontrolu da o kadar sıkılaşacaktır. Modern işletmelerin zaman - hareket incelemelerinde, patron, onun işinde çalıştığın her saniyeyi, **kelime anlamıyla** her saniyeyi kontrol etmeğe çalışır - ki bu kontrolun nihai ve en kusursuz biçimidir -.

Bundan sonra yabancılaşma bir üçüncü şekle bürünür. Bir ücretli, işgücünü hayatının belli bir süresi için işverene satınca, emeğinin ürünleri kendisine ait değildir. Bunlar, emeğinin ürünleri, patronun mülkü olur.

Modern ücretlinin, emeğinin ürünlerine sahip olamayışı gerçeği, burjuva toplumunda yaşamaya alışmış insanlara çok olağan gelse de, bir bütün olarak insanlığın tarihi açısından o kadar aşikâr değildir. Binlerce yıllık hayat boyunca durum böyle değildi. Hem eski çağların, hem de orta çağların zenaatkârları kendi ürünlerinin sahipleriydiler. Orta çağın köylüsü, hatta serfi bile emeğinin ürününün yüzde ellisine, hatta bàzan yüzde altmış veya yetmişine sahip çıkabiliyordu.

Kapitalizmde, ücretli işçi, yalnız emeğinin ürünü üzerindeki mülkiyet hakkını kaybetmekle kalmaz, üstelik bu ürünler ona düşmanca ve zararlı bir tarzda iş görürler. Makina, buna örnektir. İnsan yaratıcılığının bu çok önemli ürünü, işçi makinaya bir ek gibi çalıştığı zaman, hayatının ve çalışmasının ahengini makinanın işleyişine uydurmak zorunda bırakıldığı zaman, işçiye karşı bir zulüm kaynağı haline gelir. Bu, vardiya çalışmalarında işçi sınıfının bir kısmı geç saatlerde ve insan hayatının gece ile gündüz arasındaki normal ritmi ile çatışan saatlerde çalışmak zorunda kaldığı zaman ciddi bir yabancılaşma kaynağı olabilir. Böyle anormal bir program bütün psikolojik ç;öküntülere ve sinir bozukluklarına sebep olur.

Toplumun, kapitalistler ve ücretli işçiler halinde düşman sınıflara bölünmesinden sonra emeğin ürünlerinin bürünebileceği

baskıcı, ezici tabiatın bir başka yanı da, aşırı üretim, buhranlar, veya bugünlerde daha ihtiyatlı bir tarzda söylendiği gibi, gerilemelerdir. Böyle zamanlarda insanlar daha az tüketirler, çünkü çok fazla üretmektedirler. Ve daha az tüketmelerinin sebebi emeklerinin verimliliğinin yetersiz oluşu değil, aksine, bu verimliliğin çok fazla oluşudur.

Şimdi, ekonomik alanda, belirttiğim noktalardan doğan, son bir yabancılaşma biçimine geliyoruz. İşçinin ve emeğin yabancılaşması, onun hayatında çok temelli bir şeyin değiştiği anlamına gelir. Bu nedir? Normal olarak herkesin, emek faaliyetinde dışa vurulması gereken bir yaratıcı kapasitesi, belli yetenekleri, ve insanî gelişmesi için henüz kullanılmamış gizli güçleri vardır. Fakat ücretli emek kurumu geçerli olduktan sonra, bu imkânlar dumura uğrarlar. Çalışma, artık, emek zamanını satan biri için, kendini ifade etme yolu değildir. Çalışma sadece bir hedefe varmak için bir yoldur. Ve bu hedef de para kazanmak, ihtiyaçlarınızı karşılamak için gerekli olan tüketim mallarını satın almaya yarayacak geliri kazanmaktır.

Bu şekilde insanın tabiatının temel bir yönü, yaratıcı çalışma yapabilme kapasitesi engellenir ve bozulur. Çalışma insanlar için yaratıcı ve üretici birşey değil, zararlı ve tahripkâr birşey haline gelir. Batı Avrupa'da fabrikalarda çalışan ve «işçi-papaz» denilen rahipler bu deneyleri hakkında kitaplar yazmış ve bu kitaplarda Marksizmin ileri sürdükleriyle aynı sonuca varmışlardır. Bunlar, bir ücretlinin, fabrikada veya dairede geçen zamanını hayatından kaybedilmiş olarak gördüğünü yazıyorlar. İşçi burada üretim ve çalışma dünyasının dışında hürriyete kavuşmak ve beşerî gelişme kapasitesi kazanmak için, vakit harcamak zorundadır.

Ama, bu boş zaman süresinde tatmin olma ve tamamlanma ümidinin de bir aldanış olduğu görülür. Ondokuzuncu yüzyılda liberal veya sosyal demokrat inançlara sahip birçok insaniyetçi ve hayırsever reformcu, insanlar, eğer boş zamanları artırabilirse, hürriyetlerine kavuşturulabilirler, ve kurtarabilirler kanısında idiler. Boş zamanın, ücretli emeğin mahiyeti ve meta üretimi ile ücretli emeğe dayalı bir toplumun şartları tarafından belirlendiğini anlamıyorlardı.

Sosyal bakımdan gerekli emek zamanının kısalması ve boş zamanın da artması ile birlikte, bu boş zamanın ticarileşmesi olayı meydana geldi. Meta üretici kapitalist toplum, bu sözde «tüketim toplumu» boş zamanı, meta üretimi, sömürü, ve birikim temeline dayalı ekonomik olaylar bütünü ile bağdaştırmak için elinden gelen herşeyi yaptı.

Bu noktada, yabancılaşma kavramı salt ekonomik bir olgu niteliğinden çıkıp, daha geniş sosyal bir anlam kazanır. Bu, daha geniş uygulamaya doğru ilk köprü tüketicinin yabancılaşması kavramıdır. Şimdiye kadar sadece yabancılaşmış emeğin sonuçları hakkında konuştuk. Ama, Marx'ın daha 1844'de anladığı gibi, kapitalist toplumun başlıca özelliklerinden biri, insan ihtiyaçlarına ilişkin yapısal çelişkisidir. Bir yandan, her kapitalist müteşebbis kendi ücretlilerinin insanî ihtiyaçlarını, onlara mümkün olduğu kadar az ücret vererek, sonuna kadar sınırlamak ister.

Öte yandan da, her kapitalist, diğer kapitalistlerin işçilerini ücretliler olarak değil muhtemel tüketiciler olarak görür. Bu yüzden, bu diğer ücretlilerin tüketim kapasitelerini sonuna kadar artırmak ister, aksi halde üretimi artıramaz ve kendi işçilerinin ürettiğini satamaz, Böylece, kapitalizmin insan ihtiyaçlarını sürekli olarak artırmak gibi bir eğilimi vardır.

Belli bir noktaya kadar, bu artış temel besin, konut ve sağlıklı giyim gerekleri gibi insanın gerçek ihtiyaçlarını kapsayabilir. Ama herşeyi ticarileştirmek ve mümkün olduğu kadar çok şey satma çabasıyla kapitalizm, büyük bir hızla insan ihtiyaçlarının ötesine geçer ve sistematik ve yaygın bir şekilde suni ihtiyaçları tahrik ve teşvik etmeye başlar. Bunların çoğu saçma, gülünç ve korkunçtur. Bir örnek vereyim. Jessica Mitford adında bir Amerikalı yazar «Amerikan Ölüm Tarzı» adında eğlendirici bir kitap yazmış. Bu kitapta, sevgili ölülerinin sadece huzur içinde değil, aynı zamanda konfor içinde, sünger kefenlerde yatması için pahalı tabutları insanlara satmaya çalışan mezarcılar anlatılıyor. Satıcı, bunun cesedi değil ama tüketiciyi tatmin ettiğini söylüyor.

Mezarcılıkla uğraşanların bu gülünç para kazanma çabasının hiçbir gerçek ihtiyaçla ilgili olmadığını söylemeye gerek var mı?

Bu yabancılaşma artık sadece ekonomik değil sosyal ve psikolojik bir nitelik de almıştır. İhtiyaçları, sürekli olarak rasyonelliğin dışına taşırmanın bu sistemdeki amacı nedir? Kasıtlı ve bilinçli bir şekilde insanlarda sürekli tatminsizlikler yaratmak. Eğer insanlar tam ve sağlıklı bir şekilde tatmin olsalar kapitalizmin varlığı için bir sebep kalmaz. Sistem insanlarda devamlı suni tatmin sizlikleri tahrik etmelidir, çünkü bu tatminsizlik olmazsa gerçek ihtiyaçlarından gittikçe daha çok uzaklaşan şeylerin satışı arttırılamaz.

Bu türden tatminsizlikleri sistemli bir şekilde yaratmaya yönelik bir toplum, gazetelerin çeşitli suçlarla ilgili haberlerde görülen sonuçları doğurur. Bir toplum değersiz tatminsizlikler doğu-

ruyorsa, bu tatminsizliği aşmağa çalışan bütün anti-sosyal çabaları da doğuracaktır.

İnsanların tüketiciler olarak bu yabancılaşmasının ötesinde, iki önemli vechesi vardır yabancılaşmanın. Biri, genel olarak insan faaliyetinin yabancılaşmasıdır. Öteki, insanların en temel özelliklerinden birinde, karşılıklı anlaşma, iletişim kapasitesinde yabancılaşmalarıdır.

Yabancılaşma kavramının genel olarak insan faaliyetini kapsamak üzere genişletilmesi ne demektir. Meta üretimine, ve aşırı-uzmanlaşma sınırına kadar götürülmüş bir işbölümüne dayalı bir toplumda yaşıyoruz. Bunun sonucu, hayatlarını kazanmak için belli bir iş veya faaliyette bulunan insanların ufukları çok daralma eğilimindedir. Sadece kendi uzmanlıklarının sorunlarını ve uğraşlarını görmekle, zenaatlarının kölesi olacaklardır. Üstelik, bu kısıtlamadan ötürü, sınırlı bir sosyal ve politik bilinçleri olacaktır.

Bu kapalı ufukla birlikte giden çok daha kötü birşey var: İnsanlar arasındaki ilişkileri, şey'ler arasındaki ilişkilere dönüştürme eğilimi. Bu, Marx'ın **Kapital**'de anlattığı «şeyleşme» eğilimi, sosyal ilişkilerin eşyaya, nesnelere dönüşmesidir.

Olaylara bu tür bakış, bu yabancılaşma teorisinin bir genişletilmesidir. Geçen gün bu ülkede bu dönüşümün bir örneğine tanık oldum. Garsonlar, bu yabancılaşma sürecinin yapıcıları değil kurbanı olan yoksul emekçileriydi. İşin içyüzünden habersizdirler. Düzenin ve bunun sahiplerinin kendilerine yüklediği bu işte azami sayıda müşteriye hizmet etmenin ağır baskısı altında, müşterilere sadece ısmarladıkları şeyler açısından bakarlar. Bir garsonun birine şöyle dediğini duydum: «Ha, tamam, siz ızgara bifteksiniz.» Siz, belli bir adresi olan, ve belli bir yaştaki Bay veya Bayan Filanca değilsiniz. Siz ızgara bifteksiniz, çünkü garsonun aklı bir süre insanın arka arkaya yaptığı siparişlerle baskı altındadır.

Bu şeyleştirme eğilimi işçilerin duygusuzluklarının veya gayri insanîliklerinin sonucu değildir. Meta üretiminin ve bir meslekle uğraşan insanların diğerlerini sadece müşteri olarak veya birbirleri ile hangi ekonomik ilişkileri varsa onun açısından görmesine yol açan aşırı işbölümünün sonucudur bu.

Bu görüş günlük dilde ifadesini bulur. Japonya'nın başlıca ticarî ve sınaî merkezi Osaka şehrinde insanlar birbirleriyle karşılaşınca, «nasılsın» yerine «işler nasıl» ya da «para durumları nasıl», diyorlar. Burjuva ekonomik ilişkilerin olağan insan ilişkilerinin çehresini nasıl değiştirdiğini gösterebilir bu.

Şimdi de, yabancılaşmanın nihaî ve trajik şekline, iletişim yetisinin (capcity to communicate) yabancılaşmasına geliyorum. İletişim yetisi insanın en temel niteliğidir, insan olarak onun ayırdedici niteliğidir. İletişim olmadan örgütlü toplum da yoktur, çünkü iletişim yoksa dil de yoktur, dil olmazsa düşünce de olamaz. Kapitalist toplum, sınıflı toplum, meta üretici toplum bu temel insan yetisini engellemek, saptırmak ve kısmen yoketmek eğilimindedir.

Bu sürece üç ayrı seviyede örnek verelim. Birincisi çok harcıalem bir örnek. İnsanlar bildirişmeyi (iletişmeyi) nasıl öğrenirler? Daha çocukken psikologların sosyalleşme dediği bir süreçten geçerler ve konuşmayı öğrenirler. Uzun bir süre küçük çocukları sosyalleştirmenin başlıca yollarından biri oyuncak bebekler olmuştur. Çocuk bebekle oynarken kendisini ikileştirir, kendini ferdiyetinin dışına çıkarır ve bu öteki benliği ile bir diyalog geliştirir. İki dil konuşur, kendi dili ve bebeğin dili; ve böylece kendiliğinden bir tabiatı olan bir suni bildirişim süreci yaratarak dilini ve düşüncesini geliştirir. Son zamanlarda, sanayi, konuşan bebekler yapmağa başladı. Bu, bir ilerleme sayılıyor. Ama bebek konuşursa diyalog sınırlanır. Çocuk artık aynı kendiliğindenlikle veya iki dilde konuşamaz. Konuşmasının bir parçası dışardan teşvik edilmiştir, bir kapitalist şirket tarafından.

Bu kapitalist şirket, bebeği, çocuğun kendi başına yapabileceğinden daha üstün (aslında bundan biraz şüpheliyim) konuşturabilmek için en büyük eğitimci ve psikologları kiralamış olabilir. Ama yine de diyaloğun kendiliğindenliği kısmen engellenir, bastırılır veya yaptırılır. Diyaloğun, bildirişim yetisinin gelişmesi daha az olur, bu yüzden de zekâ gelişmesi oyuncak bebeklerin konuşmadıkları ve çocukların onlara kendi dillerini verdikleri zamanlara göre daha zor olur.

İkinci bir örneği daha karmaşık bir düzeyden alalım. Sosyal - maddî çıkarlardan dolayı bölünmüş ve sınıf mücadelelerinin devam ettiği sınıflı bir toplum, barikatların farklı taraflarında duran insanlar arasındaki bildirişme yetisini belli bir ölçüde bastırır. Bu, kişilerin yönünden bir akıl, anlayış veya dürüstlük yoksunluğu olarak alınamaz. Bu, bölücü maddî çıkarların bütün insan gruplarına yaptığı yasaklayıcı baskının tesiridir.

İşçi ve işveren temsilcilerinin arasında sert bir havanın estiği bir ücret pazarlığında bulunan herkes (gerçek bir ücret pazarlığından sözediyorum, sahtesinden değil) ne demek istediğimi anlayacaktır. İşveren tarafındaki adamlar, ne kadar iyi niyetli ve liberal fikirlere sahip olurlarsa olsunlar, işçilerin söylediklerine

hoşgörüyle bakamayacak, bunları anlayamayacaklardır, çünkü kendi maddî - sosyal çıkarları karşı tarafın en çok ilgilendiği şeyi anlamalarını engelleyecektir.

Bu engellenmenin farklı bir seviyede (çünkü işverenler değil, sadece işçiler sözkonusuydu) çarpıcı bir örneği, 1968'de New York'da Birleşik Öğretmenler Federasyonu'nun okul sistemi üzerindeki kontrolun özerkleştirilmesine karşı yaptıkları trajik grevdir. Bu adamlara kötü niyetli veya aptal denilemezdi. Hattâ çoğu, eskiden liberal veya sol sayılabilen kişilerdi. Ama sosyal çıkarların ve çevrenin kuvvetli baskılarından dolayı karşı tarafın, Siyah ve Porto Rikolu azınlık kitlelerinin çocuklarının eğitimi üzerinde halk kontrolu isteklerini anlayamıyorlardı.

Böylece, Marksist yabancılaşma kavramı, toplumun mutlak anlamda ezilen sınıflarının ötesine de yayılır. Ezenler de, toplumun büyük kitlesi ile insanca iletişim kuramadıkları için, insanî yetilerine yabancılaşmışlardır. Ve bu ayrılık, bu parçalanma, sınıflı toplum ve getirdiği farklılaşmalar varoldukça, kaçınılmazdır.

Ferdî seviyedeki bu yabancılaşmanın bir başka korkunç görünümü de, meta üretimine ve işbölümüne dayalı toplumun insanlarda yarattığı yalnızlık duygusudur. Bu toplum, her koyun kendi bacağından asılır ilkesinin yürürlükte olduğu bir toplumdur. Aşırı ferdiyetçilik, aşırı yalnızlık demektir.

Bazı varoluşçu filozofların öne sürdüğü gibi insanın özünde her zaman yalnız olduğu, doğru değildir. İlkel toplumlarda, yalnızlık kavramının ortaya çıkmasına imkân vermeyen bütünsel toplu hayat tarzları var olmuştur. Bu sadece burjuva toplumunda insan gelişmesinin belli bir safhasında, meta üretiminin ve işbölümünün sonucu olarak ortaya çıkar.

Psikologlar insanların dükkânlarda veya sokaktaki konuşmalarını zaman zaman teype almışlardır. Daha sonra bu teypleri dinleyince de, hiçbir diyalogun oluşmadığını görmüşlerdir. İki kişi birbirleriyle hiç buluşmadan karşılıklı konuşmuşlardır. İkisi de içlerini boşaltmak, yalnızlıklarından sıyrılmak fırsatını yakaladıkları için konuşmaktadırlar, ama ikisinde de karşısındakini dinleyebilme gücü yoktur.

Tek birleşme, buluşma yeri, diyalogun sonunda «hadi eyvallah» deyişleriyle meydana gelmiştir. Bu allahaısmarladık bile keder vericidir, çünkü yalnızlıklarını içlerinden atma imkânını bir daha sefere buluştukları zamana saklamak isterler. Bu başkalarını dinlemek ya da anlamak imkânına sahip olmayan insanların diyaloğudur.

Şüphesiz, bu çok aşırı ve az raslanan bir örnektir. Toplumumuzun üyelerinin büyük bir kısmı daha bu durumda değildir, yoksa sosyal ilişkilerin çöküşü tamamlanmış olurdu. Yine de kapitalizm, bu aşırı yalnızlığın alanını, bütün korkunç sonuçlarıyla birlikte, genişletme eğilimindedir.

Bu, karanlık bir resme benziyor; elbette bu karanlık resim de zamanımızın alacakaranlık gerçeğine uygun düşmektedir. Eğer ileri Batı ülkelerinde aklî hastalığın eğrisi, maddî zenginlik ve gelirin eğrisine paralel olarak yükselmişse, bu kara resim Marksist eleştiricilerin bir icadı değil içinde yaşadığımız sosyal ve ekonomik gerçekliğin ifadesidir.

Ama daha önce de söylediğim gibi bu ürkütücü durum hiç de ümitsiz değildir. İyimserliğimiz şuradan geliyor: emeğin yabancılaşmasının ve burjuva toplumunda insan yabancılaşmasının belirli tezahürlerinin köklerinin tahlili tamamlanınca, artık, emeğin ve insanın yabancılaşmasından arınmış bir toplumun tasarlanabileceği sonucu kaçınılmaz bir şekilde belirmektedir. Tarihî bakımdan ve insan tarafından üretilmiş bir felâkettir bu, tabiatta veya insan tabiatında köklenen bir kötülük değil. İnsanın yaptığı her şey gibi yine insan tarafından yıkılabilir. Bu şartlanma, yani yabancılaşma, tarihin bir ürünüdür ve tarih tarafından yokedilebilir, ya da hiç olmazsa daha fazla ilerlemeyle yavaş yavaş yenilebilir.

Bu anlamda, Marksist yabancılaşma teorisi, içinde yabancılaşmanın tedrici kayboluşu ve nihaî yıkılışı için gerekli şartların yaratılması yoluyla bir yabancılaşmadan kurtuluş teorisini de ihtiva eder. «Tedrici kayboluş» sözünü vurguluyorum çünkü böyle bir süreç veya kurum, nasıl meta üretimi, bir hükümet kararnamesi veya bildirisiyle yokedilemezse, aynı şekilde bir kararname veya bir yazışma ile yıkılamaz.

Marksistler, yabancılaşmanın tedrici kayboluşu için sosyo - ekonomik önşartların, bir dünya sosyalist devrimiyle başlayan sınıfsız bir toplumda yaratılabileceğini ve başka bir yol olmadığını bilirler. Burada sınıfsız toplum dediğim zaman kasdettiğim Sovyetler Birliği'nde, Doğu Avrupa'da, ve Çin'de varolan toplumlar değildir. Bunlar, en iyi şartlarda kapitalizmle sosyalizm arasında yarı yola varmış geçiş toplumlarıdır. Özel mülkiyetin yokedilmiş olmasına rağmen, bu toplumlar henüz çeşitli sınıflara bölünmeyi yokedememişlerdir; hâlâ farklı sosyal sınıf ve tabakalar, işbölümü ve meta üretimi vardır. Bu şartlardan dolayı, bu toplumda yabancılaşmış emek ve yabancılaşmış insan da vardır.

Yabancılaşmış emeğin ve yabancılaşmış insan faaliyetleri-

nin ortadan kalkması için gerekli şartlar kesinlikle, daha önce de sözünü ettiğim bu süreçlerin devam ettirilmesiyle yaratılabilir: meta üretiminin, ekonomik kıtlığın son bulması; üretim araçlarının özel mülkiyetinin yokedilmesi ve kafa emeği ile kol emeği arasındaki, üreticilerle yöneticiler arasındaki ayrılıkların kaldırılarak sosyal işgölümünün sona ermesi. Bütün bunlar, yavaş yavaş emeğin tabiatını, para ve tüketim araçları kazanmak için bir ezici dış zaruretten (insanların, kendi içsel gereksinmelerini karşıladığı ve yeteneklerini dışa vurduğu için), gönüllü olarak yapmak istedikleri bir işe dönüştürecektir. Emeğin böylece insanın bütünsel yaratıcı faaliyetine dönüşmesi sosyalizmin en yüksek amacıdır. Ancak bu hedefe ulaşınca yabancılaşmış emek ve bütün sonuçları ortadan kalkacaktır.

Jack London çeviren : Metin İlkin

MEKSİKALI DEVRİMCİ

Geçmişini kimse bilmiyordu. Hele örgüttekiler, yani en çok bilmesi gerekenler de bilmiyordu. Yeraltına indiğinde baştan kuşkulandılar ondan. Bir ajan provakatör olabilirdi. Diaz gizli polisinin aralarına sızmış ajanları az mı can yakmıştı. Daha o zaman, arkadaşlarından pek çoğu, Birleşik Amerika'nın sivil ve askeri hapisanelerinde yatıyor, bazıları da kurşuna diziliyordu.

Çocuğun ilk bıraktığı izlenim pek elverişli değildi. On sekiz yaşındaydı, yaşına göre iri olmayan vücuduyla gerçekten bir çocuktu. Adının Felipe Rivera olduğunu söylemişti. Hepsi bu kadar, ne fazla, ne eksik... Yeraltı örgütünün kapısında değil, içindeydi. devrim için çalışmak istiyordu. Cevap beklerken dudaklarında bir gülümseme, gözlerinde dostça bir bakış yoktu. İri yarı, korkusuz Paulino Vera, içinde bir titreme duyuyordu ona baktıkça. Karşısındaki ürkütücü, anlaşılmaz bir yaratıktı. Çocuğun kapkara gözlerinde zehirli yılanınkini andıran bir bakış vardı. Derin, yoğun bir acılıkla soğuk alevler gibi parıldıyorlardı. Bakışlarını devrimcilerin yüzlerinden, daktiloda mektup yazan Mrs. Sethby'ye çevirdi. Bakışları sadece bir karşılaşmakla allak bullak oldu Mrs. Sethby. Yazdığı mektubun uyumunu bozmamak için bütün yazdıklarını yeni baştan okumak zorunda kalmıştı.

Paulino Vera, soru dolu gözlerini Arrelano ve Ramos'a çevirdi, onlar da aynı soran bakışlarla ona ve birbirlerine baktılar. Kuşkulanmışlardı, kararsızdılar. Bu genç, bilinme-

yen'in tehlikelerini getiriyordu akla. Bilinmeyenin ta kendisiydi. Bu genç, Diaz'a ve zulümlerine karşı dürüst ve sade vatanseverlerin duydukları nefreti duyan bu dürüst ve sade devrimcilerin anlamadıkları bir insandı. Vera, beklenmedik bir anda sessizliği bozdu, soğuk soğuk konuştu :

«İyi. Demek devrim için çalışmak istiyorsun? Peki, ceketini çıkar, as şu çiviye. Gel sana kova ile bezin nerede olduğunu göstereyim. İşe yerleri temizlemekle başlayacaksın. Burası bitince öbür odaları, çöp sepetlerini falan, pencereleri..»

Çocuk sordu :

«Bunlar devrim için midir?»

Vera, «Evet, devrim için,» diye cevap verdi.

Rivera, kuşkuyla herkese baktıktan sonra ceketini çıkardı, «Başüstüne,» dedi.

Hepsi bu kadar. Her sabah geliyor, süpürüyor, siliyor, temizliyordu. Sobaların külünü boşaltıyor, kömür, odun taşıyor; erkenciler bile daha gelmeden ateşi yakmış oluyordu.

Bir gün, «Burada yatabilir miyim?» diye sordu.

Ahaa! Demek mesele buydu. İşin içinde Diaz'ın parmağı görünmeye başlamıştı. Komitenin odalarında yatmak demek, örgütün sırlarını, ad listelerini, Meksika'daki arkadaşlarının adreslerini öğrenmek demekti. İsteği reddedildi. Rivera da bir daha ağzına almadı bunu. Onların bilmedikleri bir yerde yatıp kalkıyor, bilmedikleri bir yerde doyunuyordu. Bir kere, Arrelano, ona birkaç dolar vermek istemişti. Rivera, başını sallayarak parayı geri çevirdi. Vera, yanlarına gelip de parayı alması için zorlayınca, «Ben devrim için çalışıyorum,» dedi.

Devrimin adımlarını hızlandırmak bir bakıma paraya bağlıydı, bu da hep örgütten beklenirdi. Militanlar açlıktan ölene kadar çalışırlarken, varlarını yoklarını ortaya koyarlarken, gene de birkaç doların eksikliği devrimi aksatabiliyordu. Bir kere, evin kirasını iki aydır ödemedikleri için ev sahibi onları kapı dışarı etmeye kalkışmıştı. O zaman May Sethby'nin masasının üzerine altmış tane doları bırakan Felipe Rivera oldu, o hırpani kılıklı temizleyici çocuk. Ama işi bununla da bitmiyordu. (May Sethby'nin masasının üzerinde, işçi-sendikalarına, gazetecilere, mahkemelere yazılmış mektuplar parasızlıktan postaya atılamadığı için durup duruyordu). Vera'nın baba yadigârı altın saati elden çıkmıştı. May Sethby'nin üçüncü parmağındaki düz altın halka da satılmıştı. Durum umutsuzdu. Ramos ile Arrelano, umutsuzluktan bıyık burmaya başladılar. Postane veresiye pul vermezdi. Ama mektupların gönderilmesi şarttı. O sırada şapkasını giyip çıktı Rivera. Geri döndüğü zaman, May Sethby'nin masasının üzerine bin ta-

ne iki sentlik pul koydu.

Vera, arkadaşlarına, «Diaz' ın pis altınları olmasın?» diye sordu.

Alınları kırıştı ama, bir sonuca varamadılar.

Felipe Rivera, devrimin yer temizleyicisi, fırsat düştükçe örgütün emrine altın ve gümüş paralar vermeye devam etti.

Ona daha ısınamamışlardı. Kendisini tanımıyorlardı. Yolları ayrıydı. O, kimseyle sırdaş değildi. Ne soru soruyor, ne kurcalanmaya fırsat veriyordu. O kadar genç olduğu halde hiç biri ona soru sormaya cesaret edemiyorlardı.

Arrelano, içinden çıkamamış gibi omuzlarını kaldırıp, «Belki de tam bir devrimci» diyordu. «Bilmiyorum, bilemiyorum.»

Ramos, «O insan değildir,» dedi.

May Sethby de, «Kupkuru bir ruhu var,» dedi. «Hayatının sevinci, ışığı kaçmış. Tıpkı bir ölü gibi, ama gene de korkunç biçimde canlı.»

Vera, «Korkunç acılar çekmiş,» diye fikrini söyledi. «Yüzünde öyle bir ifade var. Oysa bir çocuk.»

Gene de ona alışamıyorlardı. O, hiç konuşmaz; hiç bir şey sormaz, hiç bir öneride bulunmazdı. Soğuk bir ateşle yanan gözlerinden gayrı bütün yüzünde ölülerinki gibi bir ifadesizlikle onların devrim üzerine konuşmalarını dinlerdi.

Vera, May Sethby'ye, «O ajan değildir,» dedi. «Beni iyi dinle, bir vatansever, hepimizden fazla vatansever o! Buna inanıyorum. İşte şurada, kafamda ve yüreğimde duyuyorum. Ama onu hiç tanımıyorum.»

May Sethby, «Haşin bir tabiatı var,» diye cevap verdi.

Vera, titreyerek, «Biliyorum,» dedi. «Gözleriyle bana da baktı. Onlarda sevgi yok, tehdit var; bir kaplanınki gibi vahşi gözler. Davamıza sadakatsizlik edecek olsam beni öldüreceğinden eminim. Onda merhamet diye bir şey yok. Çelik kadar duygusuz ve buz gibi soğuk. Ne Diaz'dan, ne de parayla tutulmuş saldırganlardan korkuyorum. Ama bu çocuktan ödüm patlıyor. Doğru söylüyorum, gerçekten korkuyorum ondan. Ölümün soluğudur o.»

Ama Rivera'ya, devrime bağlılığını isbat için, görev verilmesi hakkında öbürlerini zorlayan, sınanmasını isteyen gene Vera oldu.

Los Angeles ile Aşağı Kalifornia arasında irtibat kesilmişti. Arkadaşlarından üçü, kendilerine kazdırılan mezarların başında kurşuna dizilmişlerdi. İki tanesi de Los Angeles'de hapisteydiler. Federal kumandan Juan Alvarado,

canavar ruhlu bir karşı devrimciydi. Bütün planlarını altüst etmişti. Bu yüzden, Aşağı Kalifornia'da faaliyette bulunan devrimcilerle irtibatları kalmamıştı.

Genç Rivera bu iş için görevlendirildi. Güneye doğru yola çıktı. Döndüğü zaman irtibat sağlanmıştı, işini başarmıştı yani. Onun geçtiği yol üzerinde bir iş daha başarılmıştı. Federal kumandan Juan Alvarado öldürülmüştü. Göğsünde kabzasına kadar saplanmış bir bıçakla bulunmuştu yatağında. Rivera'ya belki de cesaret edemediklerinden bir şey sormadılar. Rivera da bir şey söylemedi. Sadece birbirlerine baktılar, o kadar.

Vera, «Size dememiş miydim,» dedi. Diaz her şeyden çok bu çocuktan korkmalıdır. Rivera amansızdır. Tanrının elidir.»

May Sethby'nin parmak bastığı ve hepsinin sezdiği o korkunç huy şimdi eylemiyle isbat ediyordu kendini.

Zaman zaman dudakları patlamış, yanağı morarmış olarak çıkageliyordu. Bunların, yediği, uyuduğu, para kazandığı ve komitece bilinmeyen daha birçok şeyler yaptığı dış dünyada ettiği kavgaların sonucu olduğu belliydi. Bir zaman sonra, haftada bir yayımlanan devrimci gazetenin mürettipliğine başladı. Bâzan harfleri dizemediği zamanlar oluyordu; elleri ve parmakları hiç bir işe yaramaz, kolunun biri sarkık, yüzü ıstırapla gerili olarak geldiği zamanlar.

Arrelano, «Serserinin biri,» dedi.

Ramos, «Kötü yerlere girip çıkıyor,» dedi.

Vera, «Ama parayı nereden buluyor?» diye sordu. «Daha bugün gazete kâğıdı için yüz kırk dolar verdiğini öğrendim.»

May Sethby, «Ara sıra ortadan kayboluyor ya,» dedi. «Neler yaptığını hiç açıklamıyor bize.»

Ramos, «Arkasına gözcü koyalım,» diye bir öneride bulundu.

Vera, «Ben bu gözcünün yerinde bulunmak istemem,» dedi. «Yoksa, beni gömmekten başka bir şey yapamazsınız. Rivera'nın müthiş bir ihtirası var. Amacı ile arasına kimsenin girmesine izin vermez.»

Ramos, «Karşısında çocuk gibi kalıyorum,» dedi.

Arrelano, «Bana kalırsa, o, iradenin ta kendisidir,» dedi. «O ilkel insan, aç kurt, çıngıraklı yılan ve akreptir.»

Vera, «O devrimin dirilişidir,» dedi. «Devrimin ruhu ve ateşidir. Gecelerin sessizliğinde dolaşan bir tahrip meleğidir.»

May Sethby, «Onun için ağlayabilirim,» diye duygularını

açıkladı. «Kimseyi tanımıyor, herkesten nefret ediyor. Bize katlanıyor, çünkü, biz onun amacına varmak için bir yoluz. Oysa o yalnız... yapayalnız.» Sözünü bitirdiği zaman gözleri ıslak ıslaktı. Dokunsalar boşanacak.

Rivera'nın çalışması ve geliş gidiş saatleri düzensizdi. Bazen bir hafta geçer onu göremezlerdi. Bazan da bir ay gelmezdi. Bu seferlerinin dönüşlerinde, hiç bir şey söylemeden May Sethby'nin masasının üzerine altın paralar bırakırdı. Gene, zaman gelir günlerce, haftalarca komitede kalırdı. Böyle günlerde bile, bir bakarsın, sabah erkenden akşam geç vakte kadar ortadan kaybolmuş.

Arrelano, onu, bir gece henüz patlamış kanayan dudağı, şişmiş parmaklarıyla matbaada çalışırken bulmuştu.

II

Vakit yaklaşıyordu. Devrim artık gün meselesiydi. Ama komite sıkıntıdaydı. Para ihtiyacı her zamankinden fazla, para bulmak ta her zamankinden güçtü. Son kuruşlarına kadar veren vatanseverlerin artık verecek bir şeyleri kalmamıştı. İşçiler, göçmenler zaten pek az olan gündeliklerinin yarısını veriyorlardı. Ama bundan daha fazlasına ihtiyaç vardı. Yılların üzücü, yorucu çalışması meyvasını verecekti. Vakit tamamdı. Devrim tetikteydi. Son bir çaba, son bir kararlı saldırı, devrim başarılacaktı. Onlar Meksika'larını çok iyi tanırlardı. Bir kere başladı mı devrim kendi kendine devam ederdi. Bütün Diaz makinası kâğıttan evler gibi yıkılacaktı. Sınır boyları ayaklanmaya hazırdı. Bir Amerikalı müttefik, yüz adamı ile sınırı aşıp Aşağı Kalifornia'ya yürümeye hazırdı. Ama silâha ihtiyaçları vardı. Komite, ta Atlantiğe kadar hepsiyle temastaydı ve hepsinin silaha ihtiyacı vardı; maceracılar, eski askerler, eşkiyalar, Amerikalı işçiler, komünistler, sosyalistler, esaretten kaçan Meksikalılar, Colorado ve Coeur D'alene madenlerinden kaçan madenciler - çağdaş dünyanın bu karmakarışık uçları hep silah bekliyorlardı.

Bu karışık, intikam duygusuyla coşmuş topluluğu sınırlardan içeri sokun devrim başladı demektir. İlkin kuzey kapısı, gümrük binası ele geçirilecekti. Diaz karşı koyamazdı.

Ordularını üstlerine yürütmeye cesaret edemezdi, o güneyi korumak zorundaydı. Buna rağmen ateş güneyden yayılacaktı. Halk ayaklanacaktı. Dağlardan şehirlere, şehirlerden şehirlere yürünecek, sonunda ihtilâlci halk orduları her taraftan Diaz'ın son güçlü kalesi olan Mexico şehrine saldıracaklardı.

Ama bütün iş paraya bağlıydı. Silahları kullanacak a-

celeci ve sabırsız adamlar vardı. Silah tüccarı hazır bekliyordu, paraları saydılar mı teslim edilecekti silahları. Ama devrim hazırlığı örgütü tüketmişti. En son dolarlarını harcamışlar, en son çarelerini kullanmışlardı; devrim gene de tetikteydi. Silah ve cephane. Halk orduları silahlanmalıydılar. Ama nasıl? Ramos, elkonulmuş topraklarını düşünüyor; Arrelano, gençliğinde servetini olur olmaz işlerle tükettiğine yanıyor; May Sethby de, acaba arkadaşlar daha tutumlu davranamazlar. mıydı diye kendi kendini yiyordu.

Paulino Vera, «Düşünün bir kere,» diyordu. «Meksika devrimi önemsiz birkaç dolara bakıyor.»

Yüzlerinde umutsuzluk okunuyordu hepsinin. Son kurtuluş çareleri, onlara para verecek olan Jose Amarillo, Chihua'daki köşkünde yakalanmış, ahırının duvarı dibinde kurşuna dizilmişti.

Yerleri silmekte olan Rivera, elinde fırçası, sıvanmış kolları pis sularla ıslak, başını kaldırdı.

«Beş bin dolar yeter mi?» diye sordu.

Hayretle baktılar ona. Vera yutkundu, başını salladı. Konuşamıyordu, ama ona güven duyuyordu.

Rivera, «Silahları sipariş edin,» dedi. Sonra ağzından işittikleri en uzun konuşmayı yaptı: «Vakit çok az. Üç hafta içinde size beş bin dolar getireceğim. Savaş için o zamana kadar havalar da biraz ısınmış olur. Hem zaten bundan erken para bulamam.»

Vera, ona karşı duyduğu güvene kapılmamaya çalıştı. Bu inanılmaz bir şeydi. Devrim pratiği içinde nice umutları yıkılmıştı. Devrimin bu hırpani yer silicisine inanıyordu, ama gene de ona inanmaya cesaret edemiyordu.

«Sen bir delisin!» dedi.

Rivera, «Üç hafta sonra,» diye cevap verdi. «Silahları sipariş edin.»

Ayağa kalktı, sıvanmış yenlerini indirdi, ceketini giydi.

«Sipariş edin,» dedi. «Ben şimdi gidiyorum.»

III

Telaş içinde koşuşmalar, telefon konuşmaları ve sövmelerden sonra Kelly'nin yazıhanesinde bir gece toplantısı yapılmıştı. Kelly'nin işleri başından aşkındı; ve beklenmedik anlarda da terslikler çıkıyordu. Bill Carthey ile bir maç yapması için Danny Ward'u New York'tan getirtmişti. Karşılaşmanın yapılacağı tarih üç hafta sonraydı, ama Carthey ağır yaralıydı, iki gündür yatıyordu. Yerini alacak kimse yoktu. Kelly, doğuya telgraf üstüne telgraf yağdırıyor, göz

dolduracak bir tüy sıklet bulmak için çırpınıyordu. Ama bu maçı göze alacak bir boksör geçiremedi eline. Şimdi hafif de olsa yeni bir umut belirmişti.

Karşı karşıya gelince Kelly, Rivera'ya bir göz attıktan sonra, «Çok cesursun!» dedi.

Rivera, nefretle bakıyordu. Ama yüzü ifadesizdi. Sadece, «Ben Ward'u yenebilirim,» dedi.

«Nereden biliyorsun? Hiç onu dövüşürken gördün mü?»

Rivera, hayır anlamına başını salladı.

«Seni iki gözü kapalı ve tek kolla yener o!»

Rivera, omuzlarını silkti.

Boks ajanı, bu tavır karşısında öfkelenmişti. Hırsla bağırdı :

«Söyleyecek sözün yok mu?»

«Ben onu yenebilirim.» Michael Kelly, az alaylı, sordu : «Şimdiye kadar kiminle dövüştün ki?» Michael, boks ajanının kardeşiydi.

Rivera, onu, cevap vermeden acı bir bakışla süzdü.

Kelly, bu düşmanca sessizliği bozdu :

«Neyse, Roberts'i tanıyorsun,» dedi. «Haber yolladım, neredeyse gelir. Otur, bekle, bana kalırsa senin kazanmana en küçük bir ihtimal yok. Halka uydurma bir maç seyrettiremem. Ön koltukların on beşer dolara satıldığından haberin var mı?»

Roberts geldiğinde kafayı tütsülemiş olduğu anlaşıldı hemen. Yürüyüşü de konuşmaları gibi düzensizdi. Uzun boylu, zayıf bir adamdı.

Kelly, derhal konuya girdi.

«Bana bak Roberts, bu küçük Meksikalıyı keşfettim diye böbürlenip duruyorsun. Carthey'in kolunun kırıldığından da haberin var. Şimdi, bu küçük herif gelmiş, onun yerini almak istediğini söylüyor. Ne dersin?»

«Çok iyi olur,» diye Roberts ağır ağır başını salladı. «İyi bir maç olur, Kelly!»

Kelly, «Sanırım nerdeyse Danny Ward'u yenebileceğini de söyleyeceksin,» dedi.

Roberts, durumu zihninde ölçüp tarttı, yanılmak istemiyormuş gibi derinlemesine düşündü.

«Hayır, bunu söyleyemeyeceğim. Ward kurt bir boksördür. Ama, Rivera'yı öyle kolay yenemez. Ben Rivera'yı iyi tanırım. Hiç siniri yoktur. Hem de iki yumruğuyla dövüşür. Her durumda o bayıltıcı yumruklardan atabilir.»

«Bırak bunları canım. Nasıl bir karşılaşma çıkarır onu söyle. Bütün ömrünce boksör ye-

tiştirdin. Kanılarına saygı duyarım. Halkı, verdikleri paraya göre tatmin edebilir mi?»

«Hem de nasıl! İnan ki, Danny'ye de zor anlar yaşatacaktır. Bu çocuğu tanımıyorsun, ben tanıyorum. Onu ben keşfettim. Sinir diye bir şey yoktur onda. Şeytanın ta kendisidir. Sizleri de Danny'yi de şaşırtacaktır. Onu yenebileceğini söylemiyorum, ama öyle bir dövüşecektir ki, istikbalinin parlak olduğunu hepiniz göreceksiniz.»

«İyi, iyi!..» dedi Kelly, sekreterine emir verdi : «Danny'ye telefon edin. Bir iş çıkarsa çağırtacağımı söylemiştim. Karşıda Yellowstone'da gösteriş yapıyordur.» Sonra Roberts'e döndü : «Bir şey içer misin?»

Roberts, kokteylini içerken konuşmaya başladı :

«Bu küçük şeytanı nasıl keşfettiğimi size hiç anlatmadım, değil mi? İki yıl önceydi, bir gün antrenman yerine geldi. Ben o sıralar, Prayne'i Delaney ile yapacağı maça hazırlıyordum. Prayne müthiş bir boksördür, hiç acıması yoktur. Çalışırken karşısındakileri parçalamaya bakar. Bu yüzden onunla çalışacak birini bulamıyordum. Bu aç Meksikalı oğlan da oralarda dolaşıp duruyordu, benim de umutsuzluktan kolum kanadım kırıktı. Bu aç herifi yakaladığım gibi eldivenleri giydirip Prayne'in karşısına diktim. Çocuk meşinden daha sertti, ama çok zayıftı. Boksun b'sini bilmiyordu. Prayne onu paçavraya çevirdi. Meksikalı iki raund dayandı, sonra bayıldı. Açlıktan ha! Dayak yemiş miydi, hem de öyle bir dayak yemişti ki tanıyamazdınız. Yarım dolara iyi bir yemek verdim. Yemeği nasıl yediğini görmeliydiniz. İki günden beri açmış meğerse. Bunun da sonunu gördük diye düşünüyordum. Ama ertesi gün o yaralı haliyle tekrar geldi; yarım dolarla bir yemeğe hazırdı. Zamanla ilerledi. Korkunç dayanıklı, anadan doğma bir boksördür o. Bir buz parçasıdır. Bildim bileli arka arkaya on kelime bile konuşmadı. İşini iyi bilir.»

Sekreter, «Seninle çalıştığını gördüm birkaç kere,» dedi.

Roberts, «Bütün büyük boksörlerle çalıştı,» diye cevap verdi. «Hepsinden de bir şeyler öğrendi. Bazılarını yenebileceğini gördüm ama, hiç bir zaman bunda gözü yoktu. Sanırım boksu hiç sevmedi. Seviyormuş gibi görünüyor yalnız.»

Kelly, «Son birkaç aydır küçük kulüplerde dövüşüyodu galiba?» dedi.

«Evet. Bunu ben de anlamadım. Birdenbire içine bir heves gelmiş olmalı. Bütün yerli boksörleri yendi. Paraya ihtiyacı vardı her halde; kılığından belli olmuyorsa da epey bir para kazandı... Tuhaf bir

insan. Ne iş yaptığını, vaktini nerelerde geçirdiğini kimse bilmiyor. Çalışırken bile işi biter bitmez kaybolur gider. Bazan haftalarca görünmez. Öğüt dinlemez, bildiği bir yol var onu yürüyor. Onun menacerliğini alacak adam zengin olur ama o, bana kalırsa, şampiyonluğa falan aldırmıyor. Yalnız, iş hesaba geldi mi nakit para isteyişini görmelisiniz.»

Bu sırada Danny Ward girdi içeri. Meneceri ile antrenörü de yanındaydılar. Selamlaştılar, bir espri oraya, bir şaka buraya, herkese gülümsemeler; bu Danny'nin huyuydu. Bunda samimiydi bir parçacık. Numarasını inanarak oynuyordu, çünkü hayatta başarıya ulaşmak için dostluğun iyi bir araç olduğunu anlamıştı. Ama aslında aklı başında, soğuk kanlı bir baksör ve iyi bir adamdı. Geri yanı sahteydi. Her türlü para konuşmalarında hazır bulunurdu, menecerini bile denetliyor sanısı uyandırırdı.

Rivera ise bambaşkaydı. Onun kanında İspanyol kanı kadar Kızılderili kanı da vardı; köşesinde sessizce oturur, sadece gözleri her şeye dikkat ederek bütün yüzleri bir bir süzerdi.

Danny, bakışlarını, değerini biçmek ister gibi Rivera'nın üzerinde dolaştırdı.

«Demek bu bay?» dedi. «Nasılsın bakalım, ahbap!»

Rivera'nın gözleri kinle parıldadı, ama işitmiş görünmedi. Bütün yabancılardan nefret ederdi, hele bundan, kendisinin bile garip bulduğu bir kesinlikle nefret etmişti.

Danny, yapmacık bir tavırla Kelly'yi protesto etti :

«Aman Allahım beni sağır dilsiz biriyle dövüştürmeyeceksiniz ya?»

Kahkahalar kesilince yeni bir espri daha savurdu :

«En iyi diye bunu çıkartıyorsanız Los Angeles'de dövüşecek adam kalmamış demek. Hangi çocuk bahçesinde buldunuz bunu?»

Roberts, Rivera'yı savundu:

«İnan bana Danny, iyi bir çocuktur o. Göründüğü kadar da yumuşak değildir.»

Kelly yalvardı :

«Koltukların yarısı satıldı, Danny. Mecbursun bununla dövüşmeye. Başkasını bulamadık.»

Danny, gene Rivera'ya bakarak içini çekti.

«Ona pek sert davranmamalıyım,» dedi. «Elbet ilk hamlede yere serilmezse.»

Roberts, öfkeyle burnundan soludu.

Meneceri, Danny'yi, «Dikkatli olmalısın,» diye uyardı. «İsabetli bir yumruk yerleştirebilir.»

Danny gülümsedi. «Hiç merak etmeyin, elbet dikkatli olacağım,» dedi. «Başlarında biraz oyalarım seyirciler için. On beş raund yeter mi Kelly? Sonra işini bitiririm.»

Kelly, «Yeter,» diye cevap verdi. «Gerçek bir dövüşe benzesin de.»

«Şimdi işe gelelim,» dedi Danny, aklından hesaplar yapıyormuş gibi durakladı. «Elbet Sarthey'le olduğu gibi gişe hasılatının yüzde altmış beşi. Ama bunu bölüşme değişik olmalı. Bana yüzde seksen yeter.» Sonra menecerine döndü: «Tamam mı?»

Menecer, «Tamam,» diye onayladı.

Kelly, Rivera'ya sordu :

«Hey bana bak, anladın mı?»

Rivera başını salladı.

Kelly, izah etti :

«Bak nasıl olacak. Ortaya konulan para gişe hasılatının yüzde altmış beşidir. Sen tanınmayan bir boksörsün. Kazancı Danny ile bölüşeceksin, yüzde yirmisi sana, sekseni ona. Nasıl? Adaletli bir bölüşme değil mi? Sen ne dersin, Roberts?»

Roberts, «Evet çok adaletli,» diye uygun bulduğunu belirtti. «Anlıyorsun ya, Rivera? Senin adın çıkmamış da onun için böyle.»

Rivera, «Gişe hasılatının altmış beşi ne kadar tutuyor?» diye sordu.

Danny, «Belki beş bin, belki de sekiz bin dolar,» dedi. «Senin payına ya bin, ya da bin altı yüz dolar düşecek. Benim gibi ünlü bir boksöre yenilmek için epey paradır bu. Ne dersin?»

Rivera'nın cevabı üzerine orada bulunan herkes dondu kaldı, küçük dillerini yuttular sanki.

«Kazanan hepsini alır!» Rivera'nın cevabı buydu.

Danny'nin meneceri konuştu ilk. «Çocuğun ağzından şekerini almaya benziyor bu.»

Danny, başını salladı. Cevabı beğenmediği belliydi, kuşkulanmış gibi bir hali vardı.

«Ben uzun zamandır bu işin içindeyim,» dedi. «Aramızda bulunanlar ya da hakem hakkındaki kanılarımı söylemiyorum, bazan görülen hileli maçlardan da bahsetmiyorum. Demek istediğim, bu iş benim gibi bir baksöre göre değil. Ben her şeyden önce emin olmayı severim. Sonunda kimse ne olacağını bilemez. Ya kolum kırılırsa? Sonra ne olacak?» Herkesi kısacık bir süzüp başını salladı. «Kazanayım kaybedeyim yüzde seksen benimdir. Ha, ne dersin, Meksikalı?»

Rivera başını salladı.

Danny, artık iyiden iyice öfkelenmişti.

«Seni pis Meksikalı, seni!..» diye bağırdı. «Kafanı şimdiden kırayım da gör.»

Roberts, aralarına girdi. Rivera, asık yüzle, «Kazanan hepsini alır,» diye üsteledi.

Danny sordu :

«Niçin böyle istiyorsun?»

Aldığı cevap şu oldu :

«Seni yenebilirim de ondan.»

Danny, ceketini çıkartmaya davrandı. Ama meneceri, bunun bir gösteri olacağını biliyordu. Ceket üzerinde kaldı ve ötekiler tarafından yatıştırılmaya fazla direnmedi. Herkes onun tarafını tutuyordu. Rivera yalnızdı.

Kelly, «Bana bak, aptal herif!» dedi. «Sen bir hiçsin! Birkaç aydır yerli boksörleri yendiğini biliyoruz ama, Danny bu yerli boksörlerden değildir. Bundan sonraki maçı şampiyonluk için olacak. Ya sen, seni Los Angeles'in dışında kim tanır ki.»

Rivera, omuzlarını silkti. «Bu maçtan sonra herkes tanıyacak.»

Danny söze karıştı :

«Bir saniye için olsa bile beni yeneceğini mi sanıyorsun?»

Rivera başını salladı.

Kelly, yalvardı :

«Haydi biraz anlayışlı ol. Bunun sana sağlayacağı reklamı düşün.»

Rivera'nın cevabı kesindi :

«Ben para istiyorum.»

Danny, «Bin yıl da geçse beni yenemezsin,» diyerek Rivera'yı buna inandırmaya uğraştı.

Rivera sordu :

«O halde niçin kabul etmiyorsun? Parayı almak bu kadar kolaysa niçin almıyorsun da bölüşmeye bakıyorsun?»

«Kabul! Kabul!» diye haykırdı Danny. «Benimle böyle oynarsın ha? Ringde seni geberteceğim, yavrum. Hazırla kâğıtları, Kelly. Kazanan hepsini alacak. Spor sayfalarına yazın. İntikam maçı olacak bu. Bu çocuğa bilmediği birkaç şey göstereceğim.»

Kelly'nin sekreteri tam yazmaya başlamıştı ki, Danny tekrar atıldı. Rivera'ya dönerek, «Tartı ne olacak?» diye sordu.

«Ringe çıkmadan önce.»

«Hayır dostum, hayır. Eğer kazanan hepsini alacaksa, tartı sabah onda olacak.»

Rivera, «Kazanan hepsini alırsa mı?» diye sordu.

Danny başını salladı. Bu iş de tamamdı, ringe bütün gücüyle çıkacaktı.

Rivera, «Tartı sabah onda,» dedi.

Sekreter yazmaya devam etti.

Roberts, Rivera'ya, «En azından iki buçuk kilo fazlalık demektir bu,» dedi. «Çok şey kabul ettin. Maçı şimdiden kaybetmiş oldun. Danny öküz gibi güçlü olacak. Aptallık ettin. Seni yenecek, yenecek. Bir çığ tanesi kadar bile şansın yok, arkadaş.»

Rivera'nın cevabı bir nefret bakışıydı. Bu yabancıdan bile nefret ediyordu, hem de bunu içlerinde en namusluları olarak tanımıştı.

IV

Rivera'nın ringe girişi hemen hemen hiç ilgi uyandırmamıştı. Yavaş ve dağınık birkaç alkış duyuldu yalnız. Ona kimsenin güveni yoktu. O, büyük Danny'nin ellerinde öldürülecek bir koyundu. Hem seyirciler hayal kırıklığına uğramışlardı. Danny Ward ile Billy Carthey arasında kıyasıya bir maç beklerlerken, şimdiden bu zavallı çocuğun dövüleceği belli olan, bir dövüş seyretmek zorunda kalmışlardı. Bu değişiklikten doğan duygularını Danny üzerine ikiye, üçe bir bahse girerek gösteriyorlardı. Bahse giren seyircinin parası neredeyse kalbi de oradadır.

Meksikalı, köşesinde oturmuş bekliyordu. Dakikalar çok ağır geçiyordu. Danny onu bekletiyordu. Bu eski bir hileydi. Tecrübesiz boksörlerde de başarılı olduğu görülürdü. Böyle oturup seyirciler karşısında bir başlarına kalınca korku girerdi yüreklerine. Ama bu hile bu defa hiç işe yaramadı. Roberts haklıydı. Rivera'da gerçekten sinir diye bir şey yoktu. Köşesindeki önceden yenilmişlik havası onun üzerinde hiç bir etki yaratmıyordu. Yardımcıları, yabancı, boksun onursuz, yararsız pis tortularıydılar. Hepsi de köşelerinin yenik köşe olduğuna şimdiden inanıyorlardı.

Spider Heggerty, «Dikkatli olmalısın,» diye Rivera'yı uyardı. Spider baş yardımcısıydı. «Maçı elinden geldiği kadar uzat - Kelli böyle talimat verdi. Yoksa gazeteler, bunun danışıklı dövüş olduğunu yazarlar. Kötü yayın yaparlar.»

Bütün bunlar cesaret kırıcıydı. Ama Rivera aldırmıyordu. Böyle, sonunda para olan bokstan nefret ederdi. Bu işe açlıktan ölmemek için girmişti. Yapısının boksa çok elverişli olması da hevesini arttıramıyordu. Nefreti daha köklüydü. Örgüte girinceye kadar para için dövüşmemişti. Nefret ettiği bir işde başarılı olduğunu gören ilk insanoğlu da değildi.

Duygularını tahlil etmedi. Bu maçı kazanması gerektiğini biliyordu. Başka bir sonuç düşünülemezdi. Onun arka-

sında, onu bu inanca bağla - yan, bu kalabalığın hayalinde bile canlandıramayacakları derin güçler vardı. Danny Ward para için, paranın sağlayacağı rahat hayat için dövüşüyordu. Oysa Rivera'nın, gözleri fal taşı gibi açılmış, düzenbaz rakibini beklerken, kendini dövüşmeye zorlayan sebepler gözlerinin önünde alev alev yanıyordu.

Rio Blanco'nun beyaz duvarlı, su gücüyle işleyen fabrikalarını görüyordu. Aç, solgun yüzlü altı bin işçiyi, günde on sente çalışan yedi sekiz yaşlarındaki küçük çocukları görüyordu. Boyahanelerde çalışan adamları, o ayakta yürüyen cesetleri görüyordu. Babasının, boyanelere intihar hücreleri adını taktığını, ve orada bir yıl çalışmanın ölüm demek olduğunu söylediğini hatırladı. Küçük evi, annesinin ev işleri arasında vakit bularak onu okşayıp sevmesini hatırladı. İri yarı, uzun bıyıklı, geniş göğüslü, herkesten yiğit, herkesten yumuşak yürekli babasını; o kadar geniş yüreğinden taşan sevginin anneye ve köşede oynayan küçük Muchacho'ya bile yetişen babasını gördü. O günler adı Felipe Rivera değildi. Anasının babasının adı olan Fernandez'di. Ona Juan derlerdi. Sonraları polis komiserlerinin Fernandez adından nefret ettiklerini görerek değiştirmişti adını.

İri yarı, iyi yürekli Joaquin Fernandez! Rivera'nın hayallerinde ne de büyük bir yer kaplardı! O zamanlar anlamazdı ama sonra geriye bakınca anlamıştı. Babasını küçük matbaada harfleri dizerken, ya da üzeri dolu masasında sonu gelmeyen yazılarını yazarken görüyordu. Gecelerin karanlığında, evlerine, sanki kötü işler yapmışlarmış gibi suskun işçilerin gizlice girdiklerini, babası ile uzun uzun konuştuklarını görüyordu. Köşede yatan küçük Muchacho her zaman uyumazdı.

Spider Haggerty'nin uzaklardan gelen sesini işitti :

«İlk başta yere yatayım deme. Dayağını ye ve paranı kazan. Talimat böyle.»

On dakika geçmişti, Rivera köşesindeydi daha. Hilesini sonuna kadar kullanmaya karar vermişe benzeyen Danny, görünürlerde yoktu.

Rivera'nın gözlerinin önünde daha başka hayaller de beliriyordu. Rio Blanco'lu işçiler, Publa'da grev yapan arkadaşlarına yardım ettiler diye yapılan lokavt. Açlık... tepelerden hepsinin yediği ve hepsini hasta eden otları, kökleri toplayışları... Sonra o kâbus; şirketin depoları önündeki boş arazi, binlerce aç işçi. General Rosalio Martinez ve Porfirio Diaz'ın askerleri; işçilerin grevdeki arkadaşlarına yardım etme kararı kendi kanlarıyle yıkanırken tüfeklerin sönmek

bilmeyen ölüm ateşleri... Ve o gece! Vera-Cruz'a, körfezin köpek balıklarına yem olarak götürülen ölülerin üstüste yığıldığı arabalar. Bu korkunç yığının üzerine çıkarak annesiyle babasını arayıp bulduğunu hatırlıyordu. Özellikle annesini hatırlıyordu. Vücudu öbür vücutların altında kalmış, yalnız yüzü görünen annesini. Porfirio Diaz'ın askerlerinin tüfekleri tekrar ateş açmışlar, o, yere kayarak, tuzağa düşürülmüş bir sansar gibi oradan uzaklaşmıştı.

Kulaklarına deniz dalgaları gibi heybetli bir uğultu geldi.

Ve arkasından bir yardımcı sürüsüyle gelen Danny Ward'u gördü. Salon, yeneceği şimdiden bilinen ünlü kahramanı alkışlıyordu. Herkes onu istiyor, herkes onun tarafını tutuyordu. Hatta, Danny iplerin arasından fiyakalı bir tavırla geçerek ringe girdiği zaman Rivera'nın kendi yardımcıları bile neşeliye yakın bir tavır takındılar. Danny'nin yüzünü engin bir gülümseme dalgası kaplamıştı. Danny güldüğü zaman yüzünün her çizgisi, hatta gözlerinin içi bile gülerdi. Böyle güler yüzlü boksör bir taneydi. Yüzü, iyi duyguları, arkadaşlığı, olgunluğu açıklar gibiydi. Herkesi tanıyordu. Espriler yapıyor, gülüyor, iplerin arasından arkadaşlarıyle selamlaşıyordu. Daha uzakta olanlar, hayranlıklarından kendilerini tutamıyor, «Danny, ah Danny!» diye bağırıyorlardı. Bu sevgi gösterisi tam beş dakika sürdü.

Rivera'ya ilgi gösteren yoktu. Seyircilere kalırsa, o, mevcut bile değildi, Spider Haggerty'nin kaba yüzü Rivera'nınkine yaklaştı :

«Korkmak yok. Hem de talimatı unutma. Dayanmaya mecbursun, öyle çabucak yenilmek yok. Yoksa bak, soyunma odasında seni dövmek için emir aldık. Anladın mı?»

Seyirciler alkışa başladılar. Danny, ona doğru geliyordu.

Danny eğildi, Rivera'nın sağ elini iki eli arasına alarak samimiyetle sıktı. Gülümsemeyle çevrelenmiş yüzü Rivera'nınkine yakındı. Seyirciler, Danny'nin bu sportmenliğe yakışan davranışını çılgınca alkışladılar. Rakibini bir kardeş samimiyetiyle selamlıyordu. Danny'nin dudakları oynadı, seyirciler o işitmedikleri kelimeleri iyi şans temennisi sanarak yeniden ve çılgınca alkışladılar. Hafifçe söylenen bu kelimeleri sadece Rivera işitmişti.

Danny, neşeli bir gülümsemeyle aralanmış dudakları arasından, «Seni küçük Meksikalı köpek, seni!» diye fısıldıyordu. «Canına okuyacağım senin!»

Rivera kımıldamadı. Yerinden kalkmadı. Sadece gözleriyle nefretini belli ediyordu.

İpler arasından başını uzatmaya uğraşan bir adam, «Köpek herif, ayağa kalk!» diye bağırdı.

Seyirciler, bu sportmenliğe aykırı hareketine karşı onu yuhalamaya başladılar. Ama o kımıldamadan oturuyordu.

Danny köşesine giderken gene çılgınca bir alkış koptu.

Danny soyunduğu zaman etraftan hayranlık sesleri yükseldi. Vücudu çok gösterişliydi. Teni bir kadın teni kadar beyaz ve düzgündü. Fotoğrafları hep spor dergilerinde yer alırdı.

Spider Haggerty, Rivera'nın üstündekini çıkarınca seyircilerden bir hayal kırılışı sedası yükseldi. Teninin esmerliğinden vücudu da zayıf görünüyordu. Adaleliydi ama bunlar rakibininki kadar büyük bir etki yaratmadılar. Seyircilerin gözünden kaçan geniş göğsüydü asıl. Ne etinin sertliğinin, ne de bütün vücuduna yayılarak onu mükemmel bir hale sokan ince sinir sisteminin farkındaydılar. Seyircilerin görebildikleri bir çocuk vücuduna sahip on sekiz yaşlarında bir gençti. Danny'ye gelince iş değişiyordu. Danny, yirmi dört yaşında erkek yapılı bir adamdı. Ringin ortasında hakemin son talimatını dinlerken bu zıtlık daha çok belli oluyordu.

Rivera, Roberts'in tam gazetecilerin arkasında oturduğunu gördü. Her zamankinden fazla sarhoştu ve konuşması da o oranda ağırlaşmıştı.

«Aldırma Rivera,» diyordu. «Seni öldüremez, bunu unutma. İlk başta şiddetle saldıracak ama, şaşırma; sen savunmaya çekil, vakit geçirmeye çalış. Sana fazla bir zarar veremez. Kendini antrenmanlarda farzet.»

Rivera ,işittiğine dair bir belirti göstermedi.

Roberts, yanındaki adama, «Sessiz şeytan,» diye fısıldadı. «Her zaman böyledir.»

Ama Rivera her zamanki o nefret ettiğini açıklayan bakışlarını unutmuştu. Şimdi sayısız tüfek hayalleri gözlerini kamaştırıyordu. Salonda görebildiği her yüz sanki bir tüfekti. Kurak Meksika sınırını, ve sadece tüfekleri bekleyen hırpani devrimcileri görüyordu.

Köşesinde bekledi. Yardımcıları iskemleyi alarak iplerin arasından dışarı çıktılar. Danny karşısındaydı. Gong vurdu. Maç başladı. Seyirciler sevinçle haykırdılar. Bu kadar inandırıcı bir biçimde başlayan maç görmemişlerdi. Gazeteler yalan yazmamışlardı demek. Bu, gerçekten bir intikam maçıydı. Danny'nin aranın dörtte üçünü bir hamlede aşarak amansızca saldırması Meksikalıyı ezme arzusunu hemen belli ediyordu. Vurduğu yum-

ruklar bir değil, on değil, sayısızdı. Bir yumruk makinesi, yumruk kasırgasıydı. Rivera bayağı görünmez olmuştu. İşinin ustası birinin her durumda, her açıdan indirdiği yumruk çığlarının alkında kalmıştı. Ağırlık altında eziliyor; iplere çarpıyor, hakem ortaya getirince gene iplere itiliyordu.

Döğüş, kuralları dışında devam ediyordu. Boks değildi bu, cinayetti, kıyımdı. Danny, arenada vahşet gösterisindey - miş gibi elinden gelen tüm gaddarlığıyla saldırıyordu. Seyircilerin helecan ve taraf tutmaları öyle bir kerteyi bulmuştu ki daha ayakta olan Meksikalıyı hiç görmüyorlardı. Rivera'yı unutmuşlardı. Danny saldırdıkça Rivera ufalıyor, kayboluyordu. Bu iki üç dakika böyle devam etti. Birden, ayrıldıkları zaman, Meksikalıyı gördüler. Dudağı patlamıştı, burnu kanıyordu. Sırtının iplere çarptığı yerlerinden kanlar sızıyordu. Ama göğsünün soluk soluğa kalkıp inmediğini, gözlerinin her zamanki gibi soğuk bir biçimde parladığını farkedemediler. Antrenman ringlerinde ihtiraslı şampiyonların bu vahşice saldırışlarına az mı karşı koymuştu. Onun üzerinde az mı öldürücü vuruş atakları denenmişti. Seferi yarım dolardan, haftada on beş dolara kadar bunlara dayanmasını öğrenmişti. O, zor bir okulda zor bir öğrenim yapmıştı.

O anda şaşırtıcı bir şey oldu. Dönen, göz karartan karışıklık birdenbire durdu. Rivera ayakta yalnızdı. Danny, heybetli Danny sırtüstü yerde yatıyordu. Aklı başına geldikçe vücudu titriyordu. Sendelememiş, yığılmamış, ağır ağır düşmemişti. Rivera'nın sağ kroşesi onu ölüm kesinliğiyle olduğu yere sermişti. Hakem, eliyle Rivera'yı itip düşmüş kahramanın üzerine eğilerek saniyeleri saymaya başladı. Seyirciler böyle güçlü yumrukları, boksörünü tutsa da tutmasa da, alkışlamak alışkanlığındadırlar. Oysa şimdi kimseden ses bile çıkmadı. Bu hiç beklenmedik bir şeydi. Gergin bir sessizlik içinde saniyeleri dinlediler. Sessizliği Roberts'in bağırışı bozdu :

«Ben size onun iki eliyle döğüştüğünü söylemedim mi?»

Beşinci saniye sonunda Danny yüzüstü dönmüştü; yedincide dizi üzerinde doğrulmuştu, dokuzdan sonra ve ondan önce kalkmaya hazırdı. Eğer on sayıldığı zaman dizi daha yerdeyse yenilmiş sayılacaktı. Dizini yerden kaldırdığı anda ise ayakta sayılırdı ve o anda da Rivera'nın onu tekrar düşürmek için çalışmaya hakkı vardı. Dizini kaldırdığı saniye vuracaktı. Bunun için etrafında dönüyordu. Ama hakem de ağı güçleştirmek için onunla birlikte dönüyordu; ve Rivera onun sayıları çok ağır saydığını gözünden kaçırmamıştı. Bütün yabancılar karşısınday-

dı. Hakem de karşısındaydı.

Dokuzda, hakem, Rivera'yı geri itti. Haksızdı. Ama bu sayede, Danny, dudaklarında gülümsemesiyle korkmadan kalkabildi. Kollarıyla midesini ve başını koruyarak Rivera'ya sarıldı bayağı. Oyunun kurallarına göre hakemin onları ayırması gerekirdi, ama o bunu yapmadı; ve Danny, bir tekne dibine yapışmış midye gibi Rivera'ya sarılarak zaman kazandı, yavaş yavaş kendine geldi. Eğer sonuna kadar dayanabilirse köşesinde tam bir dakika dinlenebilecekti. Ve durumun bütün bütün umutsuzluğa, sıkıntısına rağmen gülümsemesini kaybetmeyerek dayandı.

Birisi hayranlıkla bağırdı :

«Sönmeyecek tebessüm!»

Seyirciler bununla avunarak güldüler.

Danny, köşesine gidince yardımcılarına sızlandı :

«Allahın belası bir yumruğu var!»

İkinci ve üçüncü rauntlar tatsız geçti. Danny, ilerliyor, geriliyor, tutunuyor, savunuyor, o ilk ravunttaki yumruğun etkisinden kurtulmaya çalışıyordu. Sarsılmış olduğu halde iyi formda bulunması gücünü toplamasına yardım etmişti. Ama artık o vahşi taktiğini kullanamıyordu. Meksikalının ne olduğunu anlamıştı. Bu sefer bütün boks bilgisini ortaya döktü. Bütün oyunlarda ustaydı, önemli bir yumruk indiremiyorsa da karşısındakini teknik bir biçimde eziyor, yoruyordu. Rivera'nın bir yumruğuna karşılık o üç tane atıyordu; ama bunlar etkisiz vuruşlardı. Öldürücülüğü yaratan şiddetleri değil, sayılarıydı. İki yumruğunu da aynı güç ve ustalıkla kullanan bu acemiye saygı gösteriyordu.

Rivera, kendini savunurken sol kroşesini kullanmaya başladı. Saldırışlardan korunmaya çalışırken bu yumruğu arka arkaya Danny'nin ağzını ve burnunu buluyordu. Ama Danny, çeşitli stillerde dövüşebilirdi. Zaten şampiyonluğa aday gösterilmesi de bu yüzdendi. Döğüş sırasında stilden stile geçebilirdi. Şimdi, için için dövüşüyordu. Bu stilde çok başarılıydı; böylece Rivera'nın sol yumruklarından da kurtulmuş oluyordu. Bir aparküt vurup Meksikalıyı yere düşürünce seyirciler çılgına döndüler. Rivera, bir dizini yere dayayıp saniyelerin sayılmasını bekledi, hakemin çok hızlı saydığı göründen kaçmıyordu.

Danny, yedinci rauntta açığını yakalar yakalamaz bir aparküt daha vurdu. Rivera'yı yalnız sendeletmeyi başarmıştı, bir an sonra onun savunmasız kalışından yararlanarak başka bir vuruşla iplerin arasından dışarı yuvarladı. Rivera, aşağıdaki gazetecilerin başlarına düştü, onlar da onun

ringin kenarına çıkmasına yardım ettiler. Hakem saniyeleri sayarken Rivera, ringin kenarında ama iplerin dışında bir dizini yerde tutarak dinleniyordu. Ringe girmek için iplerin arasından eğilerek geçmesi gerekiyordu. Danny'nin orada dikilip beklediği de bu durumdu, eğilmiş olarak geçerken yapıştıracaktı yumruğu. Hakem ne karışıyor, ne de Danny'ye geri çekilmesini söylüyordu. Seyirciler kendilerinden geçmişlerdi.

«Öldür onu Danny! Öldür onu Danny!» diye bağırıyorlardı.

Danny elinden geleni yaptı, ama Rivera, dokuzuncu yerine sekizinci saniyede ansızın fırlayarak iplerin arasından ringe çıktı. Danny ile vücut vücuda geldiler. Ama şimdi hakem harekete geçmiş, Danny'ye taraf tutan bir hakemin yapabileceği bütün kolaylıkları göstererek, Rivera'yı geri çekiyordu. Oysa Danny, güç durumda kalıp da Rivera'ya sarıldığı zaman onu ayırmıyordu.

Rivera, gene de raundun sonuna kadar dayandı ve beynindeki bulut kalktı. Bunlar hep birbirine bağlı şeylerdi. Hepsi de nefret edilen yabancılardı, ve hepsi haksızlık ederlerdi. Bu sıkışık durumunda bile olayların kötü izleri zihninde canlı canlıydı: çölün ortasından geçen demiryolu, Meksikalı ve Amerikalı polisler, kiralanmış katiller, tutukevleri ve hapisaneler, perperişan halk, Rio Blanco, Grevden sonraki hayatının hatırlaması bile ürperten ânlardı. Sonra, onurlu ve büyük ihtilalin umutları canlandı içinde. Silahlar işte önündeydiler. Her nefret ettiği surat önünde bir silahtı. O, silahlar için dövüşüyordu. Silahlar ve devrim. Bu dövüş bütün Meksika içindi.

Seyirciler, Rivera'ya bozulmaya başlamışlardı. Niçin boynunu kırıp dayağını yemekten kaçıyordu? Elbet yenilecekti!

Niçin bu kadar inatçılık ediyordu. Seyircilerin pek azı ise Rivera'dan yanaydı. Bunlar şansa inanan birtakım kumarbazlardı. Danny'nin karşısında yenileceğini bildikleri halde Rivera'nın üzerine dörde on bahse girmişlerdi. Rivera'nın kaçıncı ravundda nakavt olacağını tahmin edip para yatıranlar da olmuştu. Ringe yakın koltuklarda büyük paralar dönmüştü. Kumarbazlar, kazanacaklarından emin olarak koltuklarına yaslanmışlar ve gözde Danny'yi coşturanlara katılmışlardı.

Rivera'da yenilecek göz yoktu, Sekizinci ravuntta Danny aparkütünü tekrarlamaya boş yere çalıştı. Rivera dokuzuncu ravuntta seyircileri gene şaşırttı. Vücut vücuda dövüşürlerken ansızın kendini geri alıp vücutlarının arasındaki o

daracık boşlukta yumruğunu yukarı kaldırdı. Danny yere düştü ve saniyelerin sayılmasını bekledi. Seyirciler şaşkın bakakalmışlardı. Danny kendi oyunuyla yeniliyordu. O ünlü sağ aparkütü şimdi kendisine karşı kullanılmıştı. Rivera, dokuz sayılıp da Danny yerden kalkarken nizami bir hamle yaptı. Ama hakem önüne geçmiş onu engellemişti. Oysa durum ters olunca, yani yerdeki Rivera'ysa hiç de Danny'nin yolu üzerinde durmuyordu.

Rivera, onuncu ravuntta sağ aparkütünü iki kere daha kullandı. Danny'yi iki kere daha yere düşürdü. Danny, deliye dönmüştü. Ama gülümsemesi yüzünden silinmedi, o ilk başlardaki ezici hamlelerini gene çıkarabilirdi. Gelgelelim bu kasırga gibi yumruklar ne kadar şiddetle inerse insin Rivera'ya bir şey yapamıyordu. Oysa Rivera, bu karışıklık arasında onu üç kere yere düşürmüştü. Danny, artık kendine kolay kolay gelemiyordu. On birinci ravuntta Danny'nin durumu gerçekten zorlaşmıştı. Danny, o ândan on dördüncü ravunta kadar mesleğinin bütün inceliklerini gösterdiği bir maç yaptı. İleri geri gidiyor, savunmaya çekiliyor, kaçak dövüşerek kuvvet toplamaya çalışıyordu. Bir yandan da usta boksör kurnazlığıyla favullü vuruş fırsatlarını kaçırmıyordu. Bildiği her hileyi kullandı, sanki istemeyerek olmuş gibi Rivera'ya sarılıyor, nefes almasını güçleştirmek için eldiveniyle ağzını tıkıyordu. Bir yandan da Rivera'nın kulağına yakası açılmadık küfürler yağdırıyordu. Hakemden seyircilere kadar herkes Danny'yi tutuyordu. Herkes onun kazanması için çalışıyordu. Danny'nin tasarladığını biliyorlardı. Bütün gücünü tek bir yumruğa saklıyordu. Açık dövüşüyor, geri çekiliyor, hile yapıyor, ve hep Rivera'nın savunmasız kalacağı bir ânı kolluyordu. Bütün gücüyle bir yumruk vuracak ve maçı bitirecekti.

Ravuntlar arasında yardımcıları Rivera'ya hemen hemen hiç yardım etmiyorlardı. Önünde salladıkları havluların bir fayda sağladığı yoktu. Spider Haggerty, ona övüt veriyordu, ama Rivera, bunların yanlış şeyler olduğunu biliyordu. Herkes karşısındaydı. On dördüncü ravuntta Danny'yi tekrar düşürdü; hakem saniyeleri sayarken geri çekilip bekledi. Öteki köşedeki kuşkulu fısıltıların farkındaydı. Michael Kelly'nin Roberts'e giderek kulağına bir şeyler söylediğini gördü. Rivera çöl çocuğuydu, duyma yetisi bir kedininki kadar gelişmişti, söylenenlerden bazı kelimeleri işitti. Daha fazla işitmek istiyordu, Danny kalktığı zaman dövüşü iplere doğru çekti.

Michael, «Yanına git,» diyordu.

Roberts, peki der gibi başını sallamıştı.

«Danny'nin kazanması şart. Üstünde dünya kadar param yatıyor. Eğer bu iş on beşinci ravuntta bitmezse hapı yuttuk. Çocuk senin sözünü dinler. Yanına git, bir şeyler söyle.»

Rivera artık bundan sonra daha kesindi. Yenilmesi için kurulan tuzaklar karşısında bu kesinlik şarttı. Danny'yi bir kere daha düşürmüş, ayağa kalkmasını bekliyordu. Roberts'in, antrenmanlarda olduğu gibi hakim bir sesle, «Danny artık kalkamaz, haydi köşene git!» demesi üzerine, ona nefretle baktı. Ve bekledi Danny'nin kalkmasını.

Ravunt arasında yanına Kelly geldi. Alçak bir sesle, «Allah belanı versin, yenil artık!» dedi. «Yenilmelisin Rivera! Sözümü dinlersen seni zengin ederim. Bir dahaki maçta Danny'yi yenmene izin veririm. Ama şimdi yenilmelisin.»

Rivera, söylediklerini işittiğini belirtti bakışlarıyla, ama kabul edip etmediğine dair bir işaret yapmadı.

Kelly, öfkeli, «Niçin cevap vermiyorsun?» diye sordu.

«Nasıl olsa yenileceksin,» diye Spider Haggerty söze karıştı. «Hakem seni zorla yendirecek. Kelly'yi dinlersen iyi edersin.»

«Çocuk, yenil,» diye yalvardı Kelly. «Senin şampiyon olmana yardım ederim.»

Rivera cevap vermedi.

«İnan bana, ederim.»

Rivera, gong çalınca yakın bir tehlike sezdi. Ne olduğunu kavrayamadı ama, sezgisi öyle kuvvetliydi ki. Bu henüz kavrayamadığı tehlikeyi çok yakınında duyuyordu. Danny'nin ilk başlardaki kendine güveni geri gelmişe benziyordu. İlerlerkenki sakınmasızlığı, Danny'yi huylandırdı. Bir oyun yapılmak üzereydi. Danny saldırdı, ama Rivera karşıladı, kenara kaçtı. Ötekinin istediği vücut vücuda bir durumdu. Bu, yapacağı oyun için gerekli olmalıydı. Rivera gerileyerek etrafta dönmeye başladı, ama nasıl olsa vücut vücuda geleceklerini ve bu oyunun yapılacağını biliyordu. Danny'nin ilk saldırısıyla bu duruma girecekmiş gibi bir tavır gösterdi. Ama tam vücutları birbirine değerken bir sıçrayışta geri çekildi. Ve tam o saniye, Danny'nin köşesinden, «Favul!» sesleri yükseldi. Hakem, karar veremedi. Dudaklarında bekleyen önceden tasarlanmış kararı söyleyemedi, çünkü balkondan bir çocuk sesi yükselmişti : «Acemi hilesi!»

Danny, Rivera'ya açık açık küfür etmeye başladı. Rivera, artık onun vücuduna vurmamaya karar vermişti. Böylece kazanma şansını yarı yarıya azaltıyordu ama, biliyordu ki, eğer kazanacaksa bu dıştan vuracağı yumruklarla olacaktı. En küçük bir fırsatta hare-

ketlerine favul denecekti. Danny artık korunmayı bırakmıştı. Bundan sonra tam iki ravunt üstüne gelmek isteyen Rivera'nın peşinde koştu. Rivera yumruk üstüne yumruk yedi, tehlikeli duruma düşmemek için bütün vuruşlara dayanıyordu. Bu son durum Danny'nin seyircilerini çılgına döndürdü, yerlerinde oturamıyor, ayağa fırlıyorlardı. Bir şey anlamıyorlardı. Bütün gördükleri gözde boksörlerinin maçı kazanmakta olduğuydu.

Rivera'ya, nefretle, «Niçin kaçıyorsun?» diye bağırıyorlardı. «Korkak herif! Korkak herif! Açılsana köpek! Öldür onu Danny, öldür onu!»

Salonda bir tek sakin insan varsa o da Rivera'nın kendisiydi, ne yaptığını biliyordu çünkü. Yoksa Rivera, orada bulunanların hepsinden daha ateşli bir yaratılıştaydı. Ama onun coşkuları böyle körü körüne olamazdı. O, böyle sürüyle insanın ortak ihtiraslarının çok daha büyük patlamalarını görmüştü.

Danny, on yedinci ravuntta çıkan bir fırsatı kaçırmadı. Rivera yediği yumrukla sersemleyerek sendeledi. Geri doğru düşerken kolları yanına sarktı. Danny beklediği fırsatın bu olduğunu sandı. Rivera'nın sonu artık insafına kalmıştı. Oysa Rivera, onu böylece kandırıp savunmasız bir duruma sokunca ağzına şiddetli bir yumruk indirdi. Bu sefer Danny düştü. Kalktığı zaman çenesinin sağ tarafına müthiş bir tane daha yedi. Rivera bunu üç kere tekrarladı. Bu yumruklara favul denemezdi.

Kelly, «Ah, Bill! Bill!» diye hakeme yalvardı.

Hakem üzüntülü bir sesle, «Yapamıyorum, fırsat vermiyor,» dedi.

Danny ayağa kalkmaya çalışıyordu. Menejeri havluyu ringe atmaya yanaşmadığı halde, Kelly ile kenarda oturanlar maçı durdurması için polise bağırmaya başladılar. Rivera, şişman polis komiserinin iplerin arasından içeri girmeye çalıştığını gördü, bunun ne demek olduğunu anlamamıştı. Yabancıların bu oyununda o kadar haksızlık yolları vardı ki, bu da onlardan bir tanesi olmalıydı. Danny, sallanarak önünde ayakta duruyordu. Hakemle komiser tam yaklaştıkları sırada Rivera son vuruşunu yaptı. Maçı durdurmaya gerek kalmadı. Danny bir daha kalkamamıştı.

Rivera boğuk bir sesle hakeme bağırdı :

«Say!»

Sayma bitince yardımcıları

Danny'yi köşesine çektiler.

Rivera yüksek sesle sordu :

«Kim kazandı?»

Ses yoktu.

Rivera, «Kim kazandı?» diye ısrar etti.

Hakem istemeyerek onun elini kaldırdı ve havada tuttu :

Rivera'yı tebrik eden yoktu. Kendi başına, yardımcılarının şimdi hazırlamadıkları iskemlesine yürüdü. Sırtını iplere dayayarak onlara ve etrafındaki on bin yabancıya nefretle baktı. Dizleri titriyor, yorgunluktan hıçkırıyordu. İçi bulanırken nefret ettiği suratlar gözlerinin önünde sallanıyordu. Sonra onların silahlar olduklarını hatırladı. Silahlar onundu. Devrim devam edebilirdi.

SAĞLIKLI BİR TUTUM

«Şimdi «Hareket»in Türk fikir hayatında bir dergi olarak, diğer dergilerle sürdürmek istediği ilişkilerine gelelim. Biz öncelikle sağ düşüncenin ekonomik ve kültürel plânda aydınlığa ve dinamiğe kavuşmasını, bu yolda nalternatif olma yoluna girmesini arzu ediyoruz. Bu yüzden siyasî ağırlıklardan, ehven-i şer oyalamalarından çok, fikrî ağırlıklara ihtiyacı olduğunu söylüyorum. Esasen Türkiye'de sağ ve sol kavramları bir anarşi içindedir. Bu istenilerek yapılmıştır denilebilir. At izini it izine karıştırıp düşünen kafaların bulanmasını, insanların damgalanarak saf dışı edilmesini isteyen parsa toplayıcıları tarafından plânlı bir şekilde yapılmıştır.

Ortaya atılan bir fikrin tartışma ve diyaloğlar ile ileriye götürmek bir yana cevapsız bırakılmasını, - bizim adamımız değildir diyerek - yayınlanan bir kitaba karşı sessiz kalınmasını hoş karşılayamayız. Milletin kültür, iktisat ve siyasî meselelerine gerçekten bir art niyet beslemeden samimî olarak eğilen sol düşünceye karşı saygılı olmak gerekir. Bu karşılıklı olmasa bile özellikle ahlâk sağlamlığı göstermesi gereken sağ düşüncenin kendi vasfı olmalıdır. Ayrıca sağ düşünce yine kendi dinamiğini sağlaması için öncelikle kendi arasında diyaloğa geçmesi gerekir.

«Hareket» bu sayısından itibaren düzenleyeceği «Dergiler» sayfasında fikir yelpazesinde olan bitenleri tanıyarak yarına dönük, yeni, araştırıcı, namuslu çalışmalara işaret etmeye çalışacaktır. Aynı zamanda sapkınlıklara düşenlerin tenkidini de yüklenecektir. Bütün bunları yaparken gayemiz Türk Fikir hayatının hareketlilik kazanarak, aldanışlara ve hainliklere kurban edilmeden, ileriye dönük faaliyetine yardımcı olmaktır. **Fikir yelpazesinin neresinde olursa olsun haktan yana olan bir düşüncenin üzerine eğilmek, onu gün ışığına çıkarmak şiarımız olacaktır.»**

Selim Yağmur, **Dergilerimiz, HAREKET,** nisan 1973

YENİ ADIMLAR, kâğıt, baskı - dizgi, ofset kapak baskısı fiyatları arttığı için, bundan böyle 7,5 liradan satılacak. Dergimize abone olanlar, indirimli fiyattan yararlanarak, 1 yıllık abone için 75, 6 aylık abone için 40 lira ödeyeceklerdir. Ayrıca, özel sayılarımızı da hiçbir fark ödemeden alacaklardır. Okurlarımızın Yeni Adımlar'a abone olmaları hem dergimiz hem de kendi yararlarınadır. Abone olarak, yeni aboneler bularak YENİ ADIMLAR'ı destekleyin. Sizlerin desteğiyle dergimiz daha güçlenecektir.

YENİ ADIMLAR

TÜRKİYE PROLETARYASI TOPLATTIRILDI

YAR YAYINLARI'nın 21 Aralık 1973'te yayınlanan A. Şnurov'un TÜRKİYE PROLETARYASI adlı kitabı, İstanbul 1. Sulh Ceza Yargıçlığının 8.11. 1974 gün ve 1974/2 M. sayılı kararıyla T. C. Kanununun 312 nci maddesine muhalif görüldüğü gerekçesiyle toplattırılmış, Kitabın çevirmeni GÜNEŞ BOZKAYA saat 10'da İstanbul Basın Savcılığında ifade vermiştir. Toplatma kararına Yar Yayınları sahibi Osman Yeşil (Çobanoğlu) ile Avukatı Kemal Yücel itiraz etmişlerdir.

Garant İş Hanı 36/13 Cağaloğlu — İstanbul

Devrimci kitaplığın ilk eserlerini yayınlıyor. İlk kitap çıktı:

NENNİ : İspanya'da İçsavaş ve Faşizm
Türkçesi : Orhan Suda
(Geri bıraktırılmış ülkelerde faşizmin nasıl çöreklendiğini adım adım izleyeceksiniz. Günümüz olaylarına ışık tutan eser.)
Fiatı : 20 Lira

SUDA YAYINLARI'NIN YAKINDA ÇIKACAK KİTAPLARININ İLK DİZİSİ :

R. LUXEMBURG : Ekonomi Politiğe Giriş

ARRABAL : Yaşasın Ölüm

MANDEL : Ekonomi Politik Elkitabı
(Mandel'in bu ünlü eserinin baştan sona gözden geçirilmiş yepyeni bir çevirisi. Türkçesi : Orhan Suda)

BRECHT, THOMPSON : Sanat ve Devrim

SUDA YAYINLARI

Devrimcilerin başucu kitaplığı

Yazışma ve havale :
Orhan Suda, Suda Yayınları
P.K. 1,
Sirkeci - İstanbul